

การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

พระครูโสภณกิตติสาร กิตฺติสาโร (ส่วนภิญโญ)

๖๔๒๐๘๕๐๑๑๒๐๐๒

๑๓๗ หน้า (๕ เล่ม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๖

การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

พระครูโสภณกิตติสาร กิตฺติสาโร (ส่วนภิญโญ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๖

APPLICATION OF BUDDHIST FIVE PRECEPTS AND FIVE VIRTUES TO MORALITY AND ETHICS PROMOTION FOR CHUMPHAE TECHNCAL COLLEGE STUDENTS

PHRAKRUSOPHONKITTISARN KITTISARO (SUANPINYO)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระครูโสภณกิตติสาร กิตฺติสาโร (ส่วนภิญโญ)**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสน์ศึกษา**
ปีพุทธศักราช	:	**๒๕๖๖**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
ประธานกรรมการ .....
(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....
(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)

กรรมการ .....
(พระครูปริยัติสาทร, ดร.)

กรรมการ .....
(พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร.)

กรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หอมหวล บัวระภา)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic	:	Application of Buddhist Five Precepts and Five Virtues to Morality and Ethics Promotion for Chumphae Technical College Students
Student's Name	:	Phrakrusophonkittisarn Kittisaro (Suanpinyo)
Degree Sought	:	Master of Arts
Program	:	Buddhist Studies
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Phramaha Vichian Dhammavajiro, Dr.

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Arts (Buddhist Studies)

Dean of the Graduate School .....

(Phrasutthisanmethi, Asst. Prof. Dr.)

Thesis Committee:

Chairman .....

(Phrasrivinayaphon, Dr.)

Member (Advisor) .....

(Phramaha Vichian Dhammavajiro, Dr.)

Member .....

(Prakhrupariyatisathorn, Dr.)

Member .....

(Phramaha Pongtaratid Sutheero, Dr.)

Member .....

(Asst. Prof. Dr. Homhuan Buarabha)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระครูโสภณกิตติสาร กิตฺติสาโร (ส่วนภิญโญ)**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสน์ศึกษา**
ปีพุทธศักราช	:	**๒๕๖๖**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.**

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในพระพุทธศาสนา ๒. เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ๓. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์และอธิบายแบบเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า

๑. หลักเบญจศีลคือ หลักเบญจศีล ๕ ข้อ ได้แก่ ๑) ไม่ฆ่าสัตว์ ๒) ไม่รักทรัพย์ ๓) ไม่ประพฤติผิดในกาม ๔) ไม่พูดเท็จ ๕) ไม่ดื่มสุราและเมรัย หลักเบญจธรรม ๕ อย่าง ๑) ความมีเมตตากรุณา ๒) สัมมาอาชีวะ ประกอบอาชีพสุจริต ๓) กามสังวร สำรวมในกาม ๔) สัจจะ ความซื่อตรง ๕) สติสัมปชัญญะ การมีสติ การไม่เลอะเลือน ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติส่งเสริมกันและกันของเบญจศีลและเบญจธรรม

๒. จากการศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนา จากเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า เบญจศีลคือ สิ่งที่ควรละเว้นมี ๕ ประการ คือ การประพฤติตนอยู่ด้วยความดีงาม ความสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด มีการสำรวมกาย วาจา ใจของตนให้มีความสงบเรียบร้อย พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่นำประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น เมื่อควบคุมกาย วาจา และใจ ตามหลักเบญจศีลนี้แล้วผู้นั้นมีความเกษมสุข

๓. จากการวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดโครงการ/กิจกรรมเป็นการส่งเสริมของคณาจารย์เพื่อให้นักศึกษาได้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม เมื่อพิจารณาในแต่ละโครงการถ้านักศึกษาประพฤติปฏิบัติตามจะทำให้เกิดจริยธรรม คือ เป็นคนมีสติสัมปชัญญะ รู้จักคุณค่าของตนเอง รู้จักให้เกียรติตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น และก่อให้เกิดคุณธรรม คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีวินัย แนวทางในการปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน การส่งเสริม คือ การให้รางวัล มีการให้ทุนการศึกษา และการประกาศเกียรติคุณให้กับผู้ปฏิบัติดีและต่อเนื่อง ส่วนแนวทาง

ในการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมนั้น คือ การจัดตั้งชมรม การทำขนม การทำของชำร่วย และการทำเครื่องจักสาน เพื่อง่ายต่อการนำไปประพฤติปฏิบัติ และเลือกวันในการปฏิบัติ เช่น วันพระ และวันที่ทางวิทยาลัยจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

คำสำคัญ: เบญจศีลเบญจธรรม, ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม, นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

ABSTRACT

Thesis Topic	:	**Application of Bddhist Five Prencepts and Five Virtues To Morality and Ethics Promotion for Chumphae Technical College Students**
Student's Name	:	**Phrakrusophonkittisarn Kittisaro (Suanpinyo)**
Degree Sought	:	**Master of Arts**
Program	:	**Buddhist Studies**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Phramaha Vichian Dhammavajiro, Dr.**

The objectives of the research were 1) to study the principles of Five Precepts and Five Virtues in Buddhism, 2) to study the moral and ethical promotion in Buddhism, and 3) to study the application of Five Precepts and Five Virtues to moral and ethical promotion for Chumphae Technical College Students, Khon Kaen Province. The study was engaged in the qualitative research methodology with the descriptive analysis and explanation.

The findings of the research were as follows:

1. The Buddhist principles of Five Precepts comprised 1) no killing, 2) no stealing, 3) no having sexual misconduct, 4) no telling a lie, and 5) no drinking intoxicants causing heedlessness. The Buddhist principles of Five Virtues consisted of 1) loving-kindness and compassion, 2) right means of livelihood, 3) sexual restraint, 4) truthfulness and sincerity, and 5) mindfulness and awareness. Each pair of these precepts and virtues was mutually supportive.

2. Apart from the study the promotion of morality and ethics in Buddhism from related documents, it was concluded that Five Precepts were what to be restrained from. It meant an individual behaved himself/herself in goodness, and carefulness, without violation, controlled his/her own body, speech and mind, spoke only what was useful, and conducted what was beneficial to oneself and others. Controlling his/her body, speech and mind upon the Five Precepts, they were happier and more peaceful.

3. Apart from the analysis of the guidelines on moral and ethical application to promote Chumphae Technical College students with the Buddhist

morality and ethics, the organized projects or activities were all what were supported by the teachers to have their students behaved themselves upon Five Precepts and Five Virtues. Considered in detail, each of the moral and ethical promotion projects was provided. If the students willingly followed, they were mindful, aware, self-esteemed, respectful of themselves and others, disciplined, harmonious, hospitable, etc. Another thing was that they became good, excellent and orderly. These were the guidelines on the conduct of Five Precepts and Five Virtues, which were regarded as the mutual supportive merits. On the other hand, the promotion or support was referred to a reward, a scholarship or a praise for well-behaved students. The guidelines on application of Five Precepts and Five Virtues comprised the club establishment, sweet making, souvenir production, and wickerwork making, all of which were assigned for the students to follow easily. In addition, they were also able to choose the day to practice, for instance, on the holy days or on any day the College announced to provide them with the moral and ethical promotion activities.

Keywords: Five Precepts, Five Virtues, Morality and Ethics, Chumphae Technical College

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านพุทธศาสน์ศึกษา ระดับปริญญาโท

ขอขอบพระคุณอธิการบดี และคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาตลอดหลักสูตร ขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับมหาบัณฑิต ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มวิทยานิพนธ์ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร. รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และพระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร. ที่ได้ให้คำปรึกษา ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณครอบครัว และญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณ ความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

พระครูโสภณกิตติสาร กิตฺติสาโร (ส่วนภิญโญ)

สารบัญคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา /เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ วิ.ป.(ไทย) ๘/๓๖๖/๕๕๑ หมายถึง วินัยปิฎก ปริวาร ภาษาไทย เล่มที่ ๘ ข้อ ๓๖๖ หน้า ๕๕๑ ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๐๐

คำย่อ		คำเต็ม	
พระวินัยปิฎก			
วิ.มหา.	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์
วิ.ม.	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค
วิ.ป.	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค
พระสุตตันตปิฎก			
ที.ม.	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค
ที.ปา.	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค
ม.ม.	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์
สำ.ม.	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค
องฺ.ปัญจกนิบาต.	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาตนิบาต

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ช**

กิตติกรรมประกาศ ..... **ฌ**

สารบัญคำย่อ ..... **ญ**

สารบัญ ..... **ฎ**

สารบัญตาราง ..... **ฐ**

สารบัญภาพ ..... **ฑ**

บทที่ ๑ บทนำ **๑**

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ๑

๑.๒ คำถามในการวิจัย ๓

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๔

๑.๔ ขอบเขตในการวิจัย ๔

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย ๕

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ๖

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย ๗

บทที่ ๒ เอกสารที่เกี่ยวข้อง **๘**

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเบญจศีล ๘

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับเบญจธรรม ๑๙

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม ๒๘

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม ๓๗

๒.๕ แนวทางในการส่งเสริมและการพัฒนาจริยธรรม ๕๒

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๖๑

๒.๗ กรอบแนวคิด ๖๕

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย **๖๖**

๓.๑ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ๖๖

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ๖๗

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๓.๓ พื้นที่การวิจัย ๖๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล ๖๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล ๖๙
๓.๖ สภาพทั่วไปของวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ๗๐

บทที่ ๔ ผลการวิจัย ๗๒
๔.๑ ผลการศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท ๗๒
๔.๒ ผลการศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ๗๓
๔.๓ ผลการวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ๗๘
๔.๔ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ๘๒

บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ ๘๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย ๘๔
๕.๒ อภิปรายผล ๘๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ ๙๑

บรรณานุกรม ๙๒

ภาคผนวก ๙๖
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลภาคสนาม ๙๗
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ๙๙
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ๑๐๔

ประวัติผู้วิจัย ๑๒๒

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

๔.๑ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติในหลักเบญจศีล เบญจธรรม ๗๙

๔.๒ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักเบญจศีลเบญจธรรมกับโครงการ / กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ เกิดคุณธรรมจริยธรรม ๗๙

สารบัญแผนภาพ

ภาพที่ **หน้า**

๒.๑ รูปแบบในการจัดองค์กรเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย ทั้งระบบโรงเรียน..... ๕๙

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เบญจศีล หรือศีล ๕ ถือได้ว่าเป็นกฎระเบียบอยู่คู่กับสังคมพุทธของไทยมาก่อนที่จะมีการร่างกฎหมายขึ้นมาเพื่อบังคับใช้ ซึ่งตัวศีลเองนอกจากจะเป็นพื้นฐานธรรมของปัจเจกบุคคลแล้ว ศีลยังถือได้ว่า เป็นหมวดธรรมที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมอีกด้วย[๑] ดังนั้นศีลจึงครอบคลุม เรื่องการจัดระเบียบชีวิตด้านนอกทั้งหมด เท่าที่จะช่วยทำสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไป กิจการทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม จึงสอดคล้องกับการที่ชีวิตด้านในที่เจริญงอกงามนั้น จะสะท้อนผลดีงามออกมาแก่ชีวิตด้านนอกคือเหมาะแก่การที่ทุก ๆ คนจะพากันปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา โดยเฉพาะจะได้สามารถฝึกจิตและปัญญาให้เจริญ เพื่อจะได้ประสบชีวิตที่มีความสุขแท้จริงพร้อมด้วยจิตใจที่เป็นอิสระผ่องใสเบิกบาน ในท่ามกลางสังคมและสภาพแวดล้อมที่สงบเรียบร้อยรื่นรมย์และร่มเย็นเป็นสุข[๒] การรักษาศีลพื้นฐานหรือศีล ๕ ซึ่งเป็นข้อกำหนดอย่างต่ำหรือหลักความประพฤติอย่างน้อยที่สุดในระดับศีลย่อมก่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยดีงาม แก่ผู้ประพฤติ กระทั่งภาพรวมของสังคมย่อมเกิดความสงบเรียบร้อย ดังใน สรภังคชาด กล่าวถึงศีลไว้ดังนี้ “บุคคลใดในโลกนี้ สำรวมกาย วาจาใจ ไม่ทำบาปกรรมอะไร ไม่พูดเหลาะแหละ เพราะเหตุแห่งตน บัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่าผู้มีศีล[๓] และในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แสดงเกี่ยวกับศีลไว้ ดังนี้“ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้นของบุคคลผู้งดเว้นจากปาณาติบาตเป็นต้นอยู่ก็ดีของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่ก็ดี ชื่อว่าศีล”[๔] เพราะเจตนารมณ์แห่งศีล ๕ ย่อมเป็นหลักพื้นฐานในการควบคุมกาย วาจา อันจะส่งผลดีต่อตนเอง และสังคม เบญจธรรม หรือกัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมอันงาม[๕] คำว่า ธรรม หมายถึง สภาพ ที่ทรงหรือดำรงรักษาไว้ ในที่นี้หมายถึงส่วนที่ดี มี ๕ ประการคู่กับศีล ๕ เรียกว่า กัลยาณธรรม จึงมี ความหมายว่า ธรรมอันงามเป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้งดงาม สร้างอัธยาศัยนิสัยที่ดีและประณีต ศีล

---

[๑]พระมหาวิมาน คมฺภีรปญฺโญ, “การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕, หน้า ๓๔๗.

[๒]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓๔.

[๓]ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๗๖/๖๐๗.

[๔]พระพุทธโฆสเถระ รจนา, *คัมภีร์วิสุทธิมรรค* แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธนาเพรส, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐

[๕]พิสิฐ เจริญสุข, *เบญจศีล- เบญจธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๕๒

เป็นเหตุให้งดเว้นไม่ทำสิ่งที่เป็นโทษ ถ้ามีเพียงศีล ก็มีเพียงการงดเว้นจากโทษ แต่ยังไม่ได้ทำความดีอะไร ให้กับตัวเลย ต่อเมื่อมีธรรมอยู่ด้วย จึงจะเป็นเหตุให้ทำความดี เช่น รักษาศีลไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเกิดไป พบคนนอนหลับอยู่บนทางรถไฟ มีรถไฟแล่นมาแต่ไกล ควรจะปลุกหรือบอกเขาได้ แต่ไม่ปลุกจนเขา ถูกรถไฟทับตาย อย่างนี้ศีลไม่ขาด เพราะไม่ได้ฆ่าเขา แต่ขาดธรรมคือเมตตา ต่อเมื่อปลุกให้เขารีบ หลีกออกจากทางรถไฟด้วยเมตตาจิต จึงได้ชื่อว่ามีธรรม กัลยาณธรรม มี ๕ ประการ ๑. เมตตา กรุณา ๒. สัมมาอาชีวะ ๓. กามสังวร ๔. สัจจะ ๕. สติสมปชัญญะ[๖]

หลักเบญจศีลและเบญจธรรม เป็นธรรมคู่กัน คนที่มีเบญจธรรมจึงจะเป็นผู้มีเบญจศีล ซึ่งหากคนที่มีศีลและธรรมดังกล่าวแล้ว จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธวิธีการนำขอปฏิบัติขั้นพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์สำหรับขัดเกลาจิตใจ คือ เบญจศีลและเบญจธรรม อันได้แก่ การงดเว้นจากการกระทำบาป ๕ ประการ รวมทั้งความทุจริตซึ่งถือวาเป็นสิ่งไม่ดีและการประพฤติในธรรม ๕ ประการที่ควรประพฤติด้วยความสุจริตซึ่งถือว่าเป็นสิ่งดีงาม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อย เกิดความสามัคคีปรองดอง และสงบสุข

วิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่เลขที่ ๑๔ ตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ตั้งขึ้นได้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๗ (๒๕๓๕ – ๒๕๓๙) กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาทางด้านอาชีพ ตามดำริของ ฯพณฯ ก่อ สวัสดิพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น และให้สถานศึกษาดังกล่าว ใช้ชื่อว่า “วิทยาลัยการอาชีพ” ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ กองการศึกษาอาชีพ กรมอาชีวศึกษา ได้มอบหมายให้วิทยาลัยการอาชีพขอนแก่นจัดหาที่ดินเพื่อจัดตั้งวิทยาลัยการอาชีพชุมแพ ด้วยงบประมาณ ๒๓,๙๙๘,๐๐๐ บาท แล้วเสร็จ เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ โดยมีนายประเสริฐ จันฤๅชัย เป็นผู้อำนวนการ เริ่มเปิดทำการสอนครั้งแรกในการการศึกษา ๒๕๓๘ รับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ๓ สาขาวิชาชีพ คือ ช่างไฟฟ้ากำลัง ช่างอิเล็กทรอนิกส์ และสาขาการบัญชี ปัจจุบัน (๒๕๖๖)เปิดรับสมัครนักเรียนนักศึกษาจำนวน ๑๑ สาขาวิชา มีจำนวนนักศึกษาทั้งหมด ๒๕๓๙ คน วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ผลิตนักศึกษาด้านอาชีพหลายแขนงมีนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาจำนวนมากซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการก่อปัญหา คือ ปัญหาการประพฤติตนออกนอกลู่นอกทาง เช่น การติดยาเสพติด ดื่มสุราสูบบุหรี่ ก่อการทะเลาะวิวาท ลักเล็กขโมยน้อย ก่อการทะเลาะวิวาท การมั่วสุม ปัญหาการยกพวกตีกัน เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นมาจากการขาดศีลธรรมที่ดีงาม หลงใหลฝักใฝ่ในทางเสื่อม เข้าใจผิด ขาดการชี้นำที่ถูกต้อง ถ้าหากพฤติกรรมที่ไม่

---

[๖]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๑๘๗.

พึงประสงค์ของเยาวชนถูกปล่อยปละ ละเลย สังคมย่อมเกิดความสับสนวุ่นวายขึ้น[๗] วิทยาลัยเป็นสถานที่ที่เยาวชนหรือนักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่ เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญา สังคมและจริยธรรม

ดังนั้นจากปัญหาที่กล่าวมาการทำวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรมจะเป็นประโยชน์แก่เยาวชน ซึ่งทำให้ทราบถึงการใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรม ทราบถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรม ต่อการดำเนินชีวิตและนำผลที่ได้จากวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีค่านิยมในทางที่ถูกต้อง ทั้งนี้ใช้หลักวิธีการปฏิบัติตนอยู่ใน ศีลธรรมอันดีงามปฏิบัติตามจารีตและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพราะศีลธรรมหรือเบญจธรรมเป็นวิธีการปฏิบัติดำเนินชีวิตตามการใช้หลัก เบญจศีล เบญจธรรม เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข ความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง ครอบครัว และผู้อื่นด้วย

ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงความสำคัญของการแก้ปัญหา ทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหาสังคมได้คือต้องนำหลักคำสอนหลักเบญจศีล เบญจธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา เนื่องจากหลักเบญจศีล เบญจธรรม มีความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าธรรมข้ออื่น ๆ เพราะนอกจากจะมีคุณค่า และความสำคัญในตัวเอง แล้วยังเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ช่วยส่งเสริม และสนับสนุนให้มนุษย์มีการพัฒนาจากขั้นพื้นฐาน ไปสู่ขั้นสูงสุดของชีวิต ทำให้มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สมบูรณ์ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้ นักศึกษาละอายต่อการทำชั่ว แล้วหันมาประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามกันมากขึ้น จริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี ถูกต้อง และควรแก่การรักษาไว้ หากบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมเป็นผู้มีหลักเบญจศีล เบญจธรรม ก็ย่อมนำสังคมสงบสุขและก้าวหน้า เนื่องจากหลักเบญจศีล เบญจธรรมเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมอยู่ภายในจิตใจของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาและความอดทนในการปลูกฝังสิ่งที่ดีงามต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในสังคม ตั้งแต่บุคคลอายุยังน้อยและการอบรมอย่างต่อเนื่อง และเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนและพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา เพื่อให้วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ได้นำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริง และทำให้สังคมครอบครัวมีความสงบสุข ดีขึ้นต่อไป ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องนี้

๑.๒ คำถามในการวิจัย

๑.๒.๑ หลักเบญจศีลเบญจธรรมในในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๒.๓ การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

---

[๗]จำลองลักษณ์ สุจริตจันทร์, “การศึกษาพฤติกรรมด้านเบญจธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนชุมชนประชาธิปัตย์วิทยาคาร จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, หน้า ๒.

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในพระพุทธศาสนา

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนา

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๑.๔ ขอบเขตในการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาผลของการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อสร้างความเข้าใจให้นักศึกษา ได้รับรู้และตระหนักถึงหลักเบญจศีลเบญจธรรมและนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การวิจัยในแต่ละส่วนมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเอกสารเรื่องการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากเอกสารดังนี้

๑. เอกสารปฐมภูมิ (Primary) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ฉบับครบ ๒๐๐ ปี แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ เล่มที่ ๑-๙๑ และอรรถกถาธรรม บท เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรม ในส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๒. เอกสารทุติยภูมิ (Secondary) ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ ข้อเขียน และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ โดยการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๔๒ คน ผู้วิจัยเลือกผู้ที่มีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการพัฒนานักศึกษาให้เป็นคนที่มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม ได้แก่ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ครูผู้สอนวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา และผู้นำท้องถิ่น

๑.๔.๔ พื้นที่การวิจัย

พื้นที่วิจัย ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้ ใช้หลักเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับหลักเบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งทางวิทยาลัยได้ใช้

หลักเบญจศีลเบญจธรรมในวิทยาลัย โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่วิจัย ๒ ข้อ ดังต่อไปนี้

๑) เป็นพื้นที่ที่นักศึกษาและคณาจารย์มีการร่วมมือการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับหลักเบญจศีลเบญจธรรม

๒) เป็นพื้นที่มีการใช้หลักธรรมในทางพุทธศาสนาแก้ไขปัญหาด้านความเชื่อ ความแตกต่างและการส่งเสริมหลักเบญจศีลเบญจธรรม

๑.๔.๕ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในงานแผนงานวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มเป้าหมายตามรูปแบบการวิจัยดังนี้

๑) นักศึกษาและคณาจารย์

(๑) นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ	จำนวน	๒๐	คน
(๒) ผู้บริหารวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ	จำนวน	๒	คน
(๓) คณาจารย์วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ	จำนวน	๕	คน
(๔) ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา	จำนวน	๓	คน
	รวม	๓๐	คน

๒) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ พนักงานในเทศบาลอำเภอเมืองชุมแพ

(๑) ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน	๓	คน
(๒) ปราชญ์ชาวบ้าน	จำนวน	๓	คน
(๓) ผู้ทรงคุณวุฒิ	จำนวน	๓	คน
	รวม	๙	คน

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๑) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารและหลักฐานจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับประชาชน ย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ๔๕ เล่ม มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ตลอดจนเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๒) ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคขุมแพ โดยศึกษาจากรายงานแบบประเมินตนเองของ

วิทยาลัยเทคนิคขุมแพ จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา ๒๕๖๔ ในส่วนของโครงการ / กิจรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา

๓) สร้างองค์ความรู้ โดยสรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการใช้หลักธรรมในการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคขุมแพ

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การประยุกต์ หมายถึง การนำเอาหลักเบญจศีลและเบญจธรรมมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคเพื่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมและอยู่รวมกันอย่างมีความสุข

หลักเบญจศีล หมายถึง ข้อควรละเว้น ตามหลักธรรมคำสอนของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกอบด้วยหลัก ๕ ประการ คือ ๑) ปาณาติบาต คือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ และการเบียดเบียนสัตว์ ๒) อทินนาทาน คือ ละเว้นจากการลักขโมย ปล้นจี้ ฉกชิง วิ่งราว เป็นต้น ๓) กาเมสุมิจฉาจาร คือ ละเว้นจากการประพฤติผิด ล่วงละเมิดลูกเมียผู้อื่น ๔) มุสาวาท คือ ละเว้นจากการพูดปด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ พูดส่อเสียด ๕) สุราเมระยะ คือ ละเว้นจากการเสพสุรา เพราะเป็นสาเหตุให้ทำผิดศีลข้อนี้

หลักเบญจธรรม หมายถึง ข้อควรปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกอบด้วยหลัก ๕ ประการ คือ ๑) เมตตากรุณา คือ บุคคลใดที่มีเมตตาย่อมไม่ฆ่า หรือเบียดเบียนสัตว์ ด้วยรู้ดีว่าทุกชีวิตย่อมมี ความรักตัวกลัวตายเช่นเดียวกับเรา ๒) สัมมาอาชีพ คือ ประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้ รู้จักใช้จ่าย และที่สำคัญรู้จักคำว่าพอดี และมีหิริโอตตัปปะ คือ ความละอาย และเกรงกลัวต่อผลของบาป ๓) ความสำรวมอินทรีย์ คือ ระมัดระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ทำให้ความใคร่ในกามคุณ คือ การติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ลดน้อยลง เมื่อความสำรวมเกิดขึ้น ๔) ความซื่อสัตย์ คือ การพูดความจริง เป็นสิ่งที่ทำให้ไม่เกิดการมุสาวาท ๕) สติ คือ การรู้สึกตัว ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายกุศล ทำให้ชีวิตไม่ประมาท เพราะรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ทำให้ไม่เกลือกกลั้วกับสิ่งที่จะทำให้ชีวิตตกต่ำ เช่น สุราเมื่อคนดื่มกินก็ทำให้มึนเมาและขาดสติ

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคขุมแพต้องมีคุณธรรมตามอัตลักษณ์คือต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีวินัย

จริยธรรม หมายถึง การประพฤติตนของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคขุมแพ ต้องมีพฤติกรรมตามคติพจน์ของสถาบัน คือ มีความเมตา มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสติสัมปชัญญะ เพื่อให้ตนเองและสังคมรอบข้างมีความสุข อยู่กันอย่างสันติสุข ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น งดการดื่มสุรา งดเล่นการพนัน และระมัดระวังเรื่องชู้สาว

การส่งเสริม หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคขุมแพได้มีปฏิสัมพันธ์ในการฝึกตนเองตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรม เช่น กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์แผ่เมตตา กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิก่อนเข้าเรียน กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมกล่าวพิจารณาอาหาร ส่งเสริม การขายทางออนไลน์ กิจกรรมการประดิษฐ์ของชำร่วย กิจกรรมการสร้างอาชีพต่าง ๆ เช่น การทำขนมพื้นบ้าน การจักสาน เป็นต้น

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบหลักเบญจศีลเบญจธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๗.๒ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๑.๗.๓ นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น นำหลักเบญจศีลเบญจธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทที่ ๒
เอกสารที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักเบญจศีลเบญจธรรม ในพุทธเถรวาท เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ เพื่อจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน จึงจำเป็นต้องศึกษาหลักการที่เป็นพื้นฐานเพื่อปูทางไปสู่การวิเคราะห์ต่อไป ในบทนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว ในเรื่องความหมายความสำคัญเบญจศีลเบญจธรรมในพุทธเถรวาท ความหมาย ความสำคัญ โครงสร้างของคุณธรรมจริยธรรมของทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม เพื่ออธิบายระบบความสัมพันธ์ระหว่างหลักเบญจศีลเบญจธรรม กับคุณธรรมจริยธรรม โดยผู้วิจัยจะได้นำทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเบญจศีล

เบญจศีล หรือ ศีล ๕ คือการรักษากายวาจา ใจ ให้เรียบร้อยเป็นหลักการดำเนินชีวิตพื้นฐานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ในสังคมเป็นข้อบังคับในการประพฤติปฏิบัติให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดีไม่กระทำชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ อันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น เบญจศีล หรือ ศีล ๕ นี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย ความสำคัญ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติ องค์ประกอบ โทษแห่งศีลวิบัติ อานิสงส์ของศีล ดังนี้

ศีล หมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม นอกจากนี้ศีลยังหมายถึงความเย็นของศีรษะความเกษมสุขความสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด[๑]มีการสำรวมกายวาจาของตนให้มีความสงบเรียบร้อยพูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่นำประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น[๒]

---

[๑]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑*, พิมพ์ครั้งที่ ๒๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๔.

[๒]พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), *นิเทศธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗-๓๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)[๓] ได้จำกัดนิยามศีลในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ว่าศีลคือความประพฤติดีทางกายและวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาและอาชีพ

พระวินัยธรรมานิตย์ ติสาโร[๔] ได้กล่าวว่าศีลข้อประพฤติข้อปฏิบัติ สำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีและนอกจากนี้ ศีลยังแปลอีกได้หลายความหมาย เช่นแปลว่า เย็น ศีรษะ เกษม สุข อดทน ความสำรวม และความกาวล่วงละเมิด เป็นต้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้แสดงความหมายของศีล ไว้ดังนี้ “ศีล (สีล) ข้อบัญญัติทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดการปฏิบัติกายและวาจา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘ การรักษากายวาจา ให้เรียบร้อย เป็นธรรมข้อ ๑ ในทศพิธราชธรรม”[๕]

อภิญวัฒน์ โพธิสาน[๖] ได้กล่าวว่าศีล เป็นคำสันสกฤต ตรงกับคำบาลีว่า สีล ซึ่งมีความหมายหลายประการ ดังนี้

๑) ศีล หมายถึง “ปกติ” สิ่งใดปกติสิ่งนั้นย่อมไม่มีโทษ คือปกติแห่งกายและวาจาของบุคคลซึ่งโดยปกติหรือในภาวะปกติแล้วจะสงบ เย็น ไม่รุกรานเบียดเบียนทำร้ายใคร ๆ ทางกายและวาจา แต่เมื่อสูญเสียปกติ คือไม่มีศีลก็จะแสดงอาการไม่สงบ เย็น เบียดเบียน ทำร้ายผู้อื่น ทางกายและวาจา ด้วยอำนาจของจิตใจภายในที่ถูกทำให้ผิดปกติไป เพราะอำนาจแห่งโลภะ โทสะ และโมหะ ดังนั้น โดยทั่วไปศีลจึงแปลกันว่า “ปกติ”

๒) ศีล หมายถึง “เจตนาคิดตั้งใจงดเว้น” เป็นการตั้งใจยกเว้นจากการทำชั่วต่างๆ โดยมีจุดเริ่มต้นแรกคือการคิดตั้งใจจะงดเว้นทำความชั่ว โดยภายในจิตใจเต็มไปด้วยหลักธรรมสองประการ คือ “หิริ” ความละอายแก่ใจ และ “โอตตัปปะ” ความเกรงกลัวต่อผลบาป

๓) ศีล หมายถึง “การสำรวมระวัง” คือ การสำรวมระวัง งดเว้น ไม่ล่วงละเมิด ๕ อย่าง คือ (๑) สำรวมระวังในสิกขาบท (๒) สำรวมอินทรีย์ (๓) ญาณสังวร คือ สำรวมระวังด้วยปัญญา (๔) ขันติสังวรคืออดทนต่อเวทนา และความอยากความใคร่ต่าง ๆ (๕) วิรยสังวร คือพยายามขับไล่อกุศลธรรมทั้งหลายให้สิ้นจากขันธสันดานและเพียรเจริญกุศลให้งอกงามพร้อมทั้งพยายามเลี้ยงชีวิตด้วยชอบ

๔) ศีล หมายถึง “การไม่ล่วงละเมิดข้อปัญญัติห้ามทั้งกายและวาจาของผู้รับศีล” (อวีติกกมะ) คือไม่ล่วงละเมิดสิกขาบท ข้อห้าม ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ

---

[๓]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙๑.

[๔]วินัยธรรมานิต ติสาโร, *คู่มือธรรมศึกษาชั้นตรี*, (นครปฐม : ธรรมเมธี, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗.

[๕]ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕๗.

[๖]อภิญวัฒน์ โพธิสาน, *พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต*, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๒ - ๒๑๓.

พระพุทธโฆสาจารย์[๗] ได้ให้ความหมายของศีลในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า ชื่อว่าศีลคือ เจตนา เจตสึก สังวร และการไม่ล่วงละเมิด กล่าวคือ

๑) เจตนาชื่อว่าศีล ได้แก่ เจตนาของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น อยู่ที่หรือ เจตนาของบุคคลผู้กำลังบำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่

๒) เจตสิกชื่อว่าศีล ได้แก่วีรติเจตสิกของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปธรรม อีกประการหนึ่ง ได้แก่เจตนาในกรรมบถ ๗ ของบุคคลผู้ละอยู่ซึ่งบาปธรรมทั้งหลายมีปาณาติบาต เป็นต้น เจตสิกชื่อว่าศีล ได้แก่ กุศลธรรมทั้งหลายคือความไม่โลภ ความไม่พยาบาท ความเห็นชอบ

๓) สังวรชื่อว่า ศีล คือ ปาติโมกขสังวร ๑ สติสังวร ๑ ญาณสังวร ๑ ขันติวังวร ๑ และวิริยสังวร ๑

๔) อวีติกกมศีล (การไม่ล่วงละเมิด) ชื่อว่าศีล ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดที่เป็นไปทางกายและเป็นไปทางวาจาของบุคคลผู้สมาทานศีล

นอกจากนี้ ท่านได้ให้ความหมายไว้อีกว่า คำว่า “ศีล” นี้ แปลว่า ปกติ คือ ทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล แปลว่า เกษม คือปลอดภัย ทำให้เบากายเบาใจ อีกอย่างหนึ่ง คำว่าศีลนี้ มีความหมายเป็น สีลนะ กล่าวคือเป็นมูลราก ส่วนคำว่า “สีลนะ” นี้ ก็คือ กิริยาที่รวมเอาไว้อย่างดี หมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรมเป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระเบียบอันดีอย่างหนึ่ง คือความเข้าไปรับไว้ หมายถึง ความเป็นที่รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย

พระอุปติสสเถระได้ให้ความหมายศีลในคัมภีร์วิมุตติมรรคว่า ศีล หมายถึงเย็น ปกติตามธรรมชาติของสุขและทุกข์ อนึ่ง ศีล หมายถึง ศีรษะ ความเย็นและสันติ[๘]

ดังนั้น ศีลจึงหมายถึงการสำรวมกาย วาจา และใจให้มีความสงบเรียบร้อยภายในกฎระเบียบข้อบังคับที่ได้วางเอาไว้เป็นกฎระเบียบทางธรรมของสังคม

สรุป การประพฤติปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา และทางใจ ในทางที่ดีถือว่าเป็นปกติของ มนุษย์ ถ้ามนุษย์คนไหนประพฤติปฏิบัติผิดศีลถือว่ามนุษย์คนนั้นผิดปกติ ศีลยังหมายถึงการงดเว้น จากการทำบาปทั้งปวง ให้มนุษย์มีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนกันและกัน

---

[๗]พระพุทธโฆสเถระ, *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*, แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๑๑.

[๘]พระอุปติสสเถระ, *วิมุตติมรรค*, แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, พิมพ์ครั้ง ที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

๒.๑.๑ ความสำคัญของศีล

ศีล มีความสำคัญต่อทุกศาสนา เพียงแต่เรียกศีลมีลักษณะแตกต่างกัน เช่น ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ศีล” ส่วนศาสนาคริสต์เรียกว่า “บัญญัติ ๑๐ ประการ” ศาสนาอิสลามเรียกว่า “บทบัญญัติ ๕ ประการ” และการถือศีลอด ส่วนศาสนาฮินดูเรียกว่า “กฎสำหรับวรรณะ” ดังนั้น ทุกศาสนามีศีลเป็นเอกลักษณะเป็นหลักปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน ศีล ในทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญดังต่อไปนี้

๑) ศีลมีความสำคัญต่อการควบคุมกาย วาจา และใจของคนให้เรียบร้อย สงบร่มเย็น และเป็นสุข

๒) ศีล มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม หากคนในสังคม กลุ่มคนขาดศีล สังคมกลุ่มคนนั้น ๆ ก็ไม่น่าอยู่จะมีปัญหาไม่รู้จักจบสิ้น

๓) ศีล เป็นระบบการควบคุมและข้อเกลาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต มีผลต่อกิจกรรม พิธีกรรม พฤติกรรม ความเป็นไปของคนในสังคม

๔) ศีล มีความสำคัญและเป็นหัวใจในการปฏิบัติธรรมดันสำคัญยิ่ง ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะศีลคือ สงบจะต้องมาก่อน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

๕) ศีล มีความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ของคน คนกับมนุษย์จะมีความเหมือนกันเพียงร่างกายแต่จะแตกต่างกันที่จิตใจคือมีศีล[๙]

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ความสำคัญของศีล ๕ คือ หลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งบุคคลใดได้ ปฏิบัติแล้วย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำให้สังคมมีแต่ความสงบสุข มีความรักความเสียสละ ไม่เป็นผู้ทำลายสังคม และเป็นผู้ที่ไม่ทำลายตัวเอง การปฏิบัติเบญจศีลนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เนื่องจากศีล ๕ เป็นหลักเบื้องต้นแห่งการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการบรรลุธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความสงบ สันติ เป็นการขจัดกิเลสเบื้องต้นให้สิ้นไป

๒.๑.๒ แนวคิดของเบญจศีลเกี่ยวกับการปฏิบัติ

พฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เพราะเมื่อบุคคลผู้รักษาศีล ๕ ย่อมสามารถควบคุมกายวาจาให้สงบเรียบร้อย เว้นจากการประพฤติล่วงละเมิดก่อให้เกิด ความเรียบร้อยแห่งปัจเจกบุคคล ดังนี้

เบญจศีล คือ“กรุธรรมแปลว่าการรักษาศีล ๕ ให้มีความบริสุทธิ์อยู่เสมอ”ซึ่งเป็น“วินัยของคฤหัสถ์ที่เป็นกฎระเบียบข้อบังคับตนเองไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น”[๑๐]

---

[๙]สำลี รักสุทธิ์, *ศีลสุดยอดวินัยของศาสนาพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนาการศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๔๕.

[๑๐]ขุ.ธ. (ไทย) ๕๒/๒๒๘/๑๘๓.

ศีล ๕ หรือเบญจศีล คือ ความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปฏิบัติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ศีลนั้น มี ๕ ประการ ดังนี้[๑๑]

๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต

๒) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร

๓) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม

๔) เว้นจากการกล่าวคำเท็จ

๕) เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย

หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรีได้กำหนดจำกัดนิยามของศีล ๕ ดังนี้

ศีลข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์รวมถึงการไม่ทำร้ายร่างกายผู้อื่นให้ได้รับความเจ็บปวดทรมาน

ศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการถือเอา สิ่งของ ที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย ที่เรียกว่า อวหาร ๑๓ อย่าง รวมไปถึงการทำมาหาเลี้ยงชีพในทางที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม

ศีลข้อที่ ๓ กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติ ผิดในกาม คือ ตั้งใจงดเว้นจากการเสพกามในทางที่ผิดศีลธรรม เช่น การมีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่ใช่คู่ครองของตน ข่มขืน ล่วงละเมิดทางเพศเยาวชนหรือคนที่เป็นเชื้อสายของตน

ศีลข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดปด คือ ตั้งใจ งดเว้นจากการพูดที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง รวมไปถึงการไม่เขียน หรือการแสดงกิริยา ท่าทาง เช่น โบกมือสั่นศีรษะ เพื่อให้เขาเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ศีลข้อที่ ๕ สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น จากการดื่มสุราเมรัยและเสพของมึนเมาทุกชนิด คือ ตั้งใจงดเว้นไม่ดื่มสุรา และไม่เสพ สิ่งเสพติดทุกชนิด ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความประมาทขาดความยั้งคิด ผู้ที่เมามายขาดสติ ย่อมสามารถทำความชั่วร้ายแรงได้ทุกอย่าง แมกระทั่งฆ่ามารดา บิดาของตน ศีล ๔ ข้อ เบื้องต้นก็ไม่อาจรักษาได้[๑๒]

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)[๑๓] กล่าวว่าศีล ๕ ได้แก่

๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากปาณาติบาต คือไม่ทำลายชีวิต จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย

---

[๑๑]ขุ.อบ. (ไทย) ๓๑/๔๑/๖๒.

[๑๒]คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, *หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชาธรรมวิภาค*, (กรุงเทพมหานคร : เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘๓-๓๘๖.

[๑๓] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๖๙-๗๗๐.

เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต หมายเอาทั้งมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉาน ที่ยังมีชีวิตอยู่แม้ที่สุดซึ่ง ยังอยู่ในครรภ์ทุกประเภทไม่มีกำหนด ศีลข้อบัญญัติขึ้นเพื่อหวังจะให้รู้จักปลูกเมตตาจิตในสัตว์ทุกจำพวก เพราะเมตตาจิตนี้เป็นความดีสามารถมีทั่วไปทั้งในหมู่มนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานเช่น การเลี้ยงดูลูกของตัวเองด้วยความรัก แต่เมตตาจิตใจในหมู่มนุษย์สามารถขยายไปถึงหมู่มนุษย์ด้วยกันอื่น ๆ อีกมากมายไม่จำกัด และตลอดถึงสัตว์ดิรัจฉานด้วย

การอบรมให้เมตตาจิตเกิดขึ้น เมื่อขยายออกไปมากเพียงใด ก็จะแผ่ความสุขให้เกิดมีแก่สรรพสัตว์มากเพียงนั้น เรารักร่างกายรักชีวิตและกลัวภัยต่างๆ อันจะทำอันตรายแก่ร่างกายและชีวิตต้องคอยระวังหลบหลีกอยู่เสมอฉันใด มนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานอื่น ๆ ก็ฉันนั้น ผู้ที่เล็งเห็นแต่ความสุขของตัวเองอย่างเดียว ไม่แลเหลียวถึงสุขของผู้อื่นบ้าง ขาดเมตตาจิตคิดตัดสุขของผู้อื่นเสียสิ้นบ้าง ผู้นั้นเชื่อว่าประพฤติผิดจากคลองธรรม มิใช่จะห้ามแต่เพียงการฆ่ามนุษย์อื่นเท่านั้น แม้การฆ่าตัวเองก็ไม่สมควร ผู้ฆ่าตัวตายถือว่าเป็นผู้สิ้นคิดแล้วเป็นที่ดูหมิ่นของคนทั้งปวง ทำให้เกิดความอับอายขายหน้าแก่วงศ์ตระกูลและพวกพ้องของตน เกิดมาเป็นคนแล้ว ถึงจะตกทุกข์ได้ยากเพียงใดก็ไม่ควรทำเช่นนั้น เพราะการเกิดเป็นมนุษย์เป็นสมบัติที่ได้โดยยากเมื่อได้แล้ว ก็ไม่ควรปล่อยให้เสียเปล่าจากประโยชน์ถึงชีวิตจะสิ้นไป ก็ให้สิ้นไปด้วยดีในทางนักปราชญ์สรรเสริญ

๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขามิได้ให้ หรือไม่ลัก ขโมย จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สิน และกรรมสิทธิ์

เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร กิริยาที่ถือเอาหมายถึง การถือเอาด้วยอาการเป็นโจร สิ่งของที่เขาไม่ได้ให้หมายถึง สิ่งของที่มีเจ้าของ ทั้งที่มีวิญญาณและไม่มีวิญญาณอันเจ้าของไม่ได้ยกให้เป็นกรรมสิทธิ์และสิ่งของที่ไม่ใช่ของใคร แต่มีผู้รักษาหวงแหน ได้แก่ สิ่งของที่อุทิศบูชาปูชนียวัตถุในศาสนานั้น ๆ และสิ่งของที่เป็นของกลางในหมู่ชนอันไม่พึงแบ่งกัน ทรัพย์ที่ได้มาด้วยโจรกรรมเช่นนี้ ไม่ทำความสุขให้เกิดแก่ผู้ได้ เหมือนทรัพย์ที่หามาได้ในทางสุจริต ผู้ที่หาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบได้ทรัพย์มา ทรัพย์นั้นย่อมทำความอิ่มใจให้เกิดแก่ผู้ได้ในเบื้องต้น ต่อมาก็ให้ความสุข เพราะไม่ต้องเป็นหนี้ท่าน ไม่ต้องกลัวว่าเขาจะมารบกวนทวงถามให้เกิดความรำคาญ ไม่ต้องกลัวต่อการจับกุมไปลงโทษ ส่วนผู้ที่หาเลี้ยงชีพด้วยการโจรกรรม หาทรัพย์ได้มาในเบื้องต้น พอได้มาก็ทำให้เกิดความร้อนใจ เพราะต้องซ่อนเร้นไว้ต้องหลบหน้าซ่อนตัวกลัวเขาจะจับได้ต้องระวังไม่ให้ใครรู้ใครเห็น ในที่สุดก็ไม่เป็นปัจจัยให้กลับตั้งตัวได้เพราะจะต้องทำโจรกรรมเช่นนั้นต่อไปอีก จนกว่าจะได้เสวยผลของโจรกรรมสักคราวหนึ่งหรือหลายคราว ผู้หวังความเจริญแก่ตน ต้องเว้นให้ขาดจากการหาเลี้ยงชีพด้วยโจรกรรมเสีย

๓) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกาม ทั้งหลาย จับเอาสาระว่าความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้าน คู่ครองบุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน

เว้นจากการประพฤติผิดในกาม คำว่า กาม ในที่นี้ได้แก่กิริยาที่รักใคร่กันในประเวณี ศีล ข้อนี้บัญญัติขึ้นด้วยหวังจะป้องกันความแตกร้าวในสังคม ทำให้คนที่อยู่ในสังคมไว้วางใจกันและกันได้ เพราะความประพฤติผิดในทางประเวณีนั้น เป็นชนวนที่จะให้เกิดความแตกร้าวในระหว่างสามีภรรยาได้ทั้งสามีและภรรยาคู่นั้นยังจะผูกใจเป็นศัตรูต่อชายหญิงที่เป็นชู้นั้นอีก ในที่สุดสามีภรรยาคู่นั้น ก็จะไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพราะบุรุษหรือสตรีที่มีคู่ครองแล้วควรยินดีด้วยคู่ครองของตน ส่วนผู้ที่ยังไม่มีถ้าจะเลือกหาคู่ครอง ก็ควรเลือกคนที่ไม่มีเจ้าของมาเป็นคู่เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ผู้รักสงบ รักชื่อเสียง อย่าได้ประพฤติล่วงละเมิดข้อนี้เป็นอันขาด ความลุอำนาจแก่ราคะอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิได้เป็นไปตามธรรมดาในทางที่ชอบ ถูกห้ามด้วยศีลข้อนี้ทุกประการ

๔) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากมุสาวาท คือ ไม่พูดเท็จ จับเอาสาระว่า ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวงตัดรอนประโยชน์ หรือแกล้งทำลาย

เว้นจากการกล่าวคำเท็จ ศีลข้อนี้ บัญญัติขึ้นด้วยหวังจะห้ามการพูดจาเหลาะแหละ ทุกคนย่อมชอบและนับถือความจริงด้วยกันทั้งนั้น ผู้ที่พูดด้วยถ้อยคำที่ไม่เป็นจริงย่อมจะทำให้ผู้ฟังไม่ เชื่อถือในคำพูดของตน บางทีอาจทำประโยชน์ของผู้อื่นให้เสียไปก็ได้ การแสดงมุสานี้มิใช่เฉพาะแต่ ทางวาจาอย่างเดียว แม้ทางกายก็อาจเป็นได้เช่น เขียนหนังสือมุสาเขาหรือสั่นศีรษะที่ทำให้เขาเข้าใจ ว่าเป็นการปฏิเสธในข้อที่ไม่ควรปฏิเสธ มุสาจึงเป็นได้ทั้งกายและทางวาจา ถึงไม่พูดด้วยปาก แต่ทำ ด้วยกายเพื่อจะให้เขาเข้าใจผิด ก็จัดเป็นมุสาวาทเหมือนกัน

๕) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากของเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้ง แห่งความประมาท คือไม่เสพของมึนเมา จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทพลั้งพลาดมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชญญะ

เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทน้ำเมาที่เป็นแต่เพียงของดอง เช่น เมรัย คือ น้ำตาลเมาที่ยังไม่ได้กลั่น ส่วนสุรา คือ เมรัยที่ถูกกลั่นเพื่อให้มีรสชาติเข้มข้นขึ้น สุราเมรัยนี้เป็นเครื่องทำให้ผู้ดื่มเมาแล้วครองสติไม่อยู่อารมณ์แปรปรวนขาดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตัวเองไว้ได้ปรกติเป็นคนดีก็กลายเป็นคนชั่วไปได้แม้กิริยาใดที่ไม่เหมาะ ในเวลาปรกติเขาทำไม่ได้กิริยานั้นในเวลาที่เขาเมาแล้วเขาทำได้ทุกอย่าง

สรุป เบญจศีล เป็นธรรมที่นำให้เกิดเป็นมนุษย์ ดังนั้น ความเป็นมนุษย์จึงวัดกันด้วย ความมีศีล นั่นคือ ผู้ใดมีศีลครบ ๕ ข้อ จัดว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้น ศีลทุกข้อจึงมีความสำคัญไม่ น้อยกว่ากัน หากขาดข้อใดข้อหนึ่งไป ก็จะทำให้ขาดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๒.๑.๓ องค์ประกอบของเบญจศีลหรือศีล ๕

เบญจศีลหรือศีล ๕ มีองค์ประกอบแตกต่างกันไปแต่ละข้อ ดังนี้

๑) องค์ประกอบของปาณาติบาต มี ๕ อย่าง เป็นหลักวินิจฉัยว่าศีลขาดหรือไม่คือ

(๑) ปาโณ คนหรือสัตว์นั้นมีชีวิต

(๒) ปาณะสัญญิตา (ผู้ฆ่า) รู้อยู่ว่าคนหรือสัตว์นั้นมีชีวิต

(๓) วะธะกะจิตตัง มีจิตคิดจะฆ่า

(๔) อุปักกะโม ความพยายามที่จะฆ่า

(๕) เตน มรณัง คนหรือสัตว์มีชีวิตตายด้วยความพยายามนั้น

๒) องค์ประกอบของอทินนาทาน มี ๕ อย่าง เป็นหลักวินิจฉัยว่าศีลขาดหรือไม่คือ

(๑) ปะระปะริคคะหิตัง ของที่เจ้าของหวงแหน (ของนั้นมีเจ้าของครอบครอง)

(๒) ปะระปะริคคะหิตะสัญญิตา รู้อยู่ว่าเป็นของที่เจ้าของหวงแหน

(๓) เถยยะจิตตัง มีจิตคิดจะลัก

(๔) อุปักกะโม กระทำความพยายามที่จะลัก

(๕) เตนะ หะระณัง นำเอามาได้ด้วยความพยายามนั้น

๓) องค์ประกอบของกาเมสุมิจฉาจาร มี ๔ อย่างเป็นหลักวินิจฉัยว่าศีลขาดหรือไม่คือ

(๑) อะคะมะนียะวัตถุ วัตถุที่จะพึงล่วงเกิน (สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรล่วงละเมิด)

(๒) ตัตถะ เสวะนะจิตตัง จิตคิดจะเสพในอคมนียวัตถุนั้น

(๓) เสวะนัปปะโยโค กระทำความพยายามในการเสพ

(๔) มัคเคนะ มคคะปะฏิปัตติอะธิวาสะนัง การยังมรรคให้ดำเนินไปทางมรรคหรือ หยุดอยู่ (มรรค ในที่นี้หมายถึง อวัยวะเพศ ทวารหนัก ทวารเบา และปาก)

๔) องค์ประกอบของมุสาวาท มี ๔ อย่าง เป็นหลักวินิจฉัยว่าศีลขาดหรือไม่คือ

(๑) อะตะถัง วัตถุง เรื่องไม่จริง

(๒) วิสังวาทนจิตตัง จิตคิดจะพูดให้ผิด

(๓) ตัชโช วายาโม มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น

(๔) ปรัสส ตทัตถวิชานนัง การให้คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น

๕) สุราเมรยมชชปมาทัฏฐาน มี ๕ อย่าง เป็นหลักวินิจฉัยว่าศีลขาดหรือไม่คือ

(๑) มัชชภาโว ความเป็นของเมา

(๒) ปาตุกัมยตาจิตตัง จิตคิดจะดื่ม

(๓) ตัชโช วายาโม ความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น

(๔) อัชโฌหรณัง กลืนให้ล่วงลงในลำคอ

จากการศึกษาสรุปได้ว่าองค์ประกอบของเบญจศีล เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการเอาสิ่งของที่เจ้าของยังไม่ได้รับอนุญาต เว้นจาการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการพูดในสิ่งที่ไม่เป็นจริงเพ้อเจ้อ เว้นจากการดมหรือเสพของที่มึนเมาทำให้ขาดสติ

๒.๑.๔ โทษแห่งศีลวิบัติ

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวถึงพุทธพจน์ เมื่อครั้งที่พระระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโปรด อุบาสกอุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฏลิคาม ถึงโทษแห่งศีลวิบัติ ทำให้ได้ผล ๕ ประการ กล่าวโดยสรุป ได้ดังนี้[๑๔]

---

[๑๔]วิ..ม. (ไทย) ๕/๒๘๕/๙๙.

(๑) ย่อมเขาถึงความเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ใหญ่หลวง

(๒) กิตติศัพท์อันชั่วย่อมกระฉ่อนไป

(๓) เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น ขัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมไม่แกล้วกล้าเก้อเขินเขาไปหาบริษัทนั้นๆ

(๔) ย่อมเป็นผู้หลงลืมสติ

(๕) หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก

สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก[๑๕] ได้กล่าวเรื่อง โทษแห่งศีลวิบัติไว้ว่า

ผู้ที่ทำผิดศีลข้อ ๑ เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์จะทำให้เขาเป็นคนอายุสั้นและมักถูกฆ่าตาย และย่อมเดือดร้อนในปัจจุบันต้องติดคุกติดตาราง

ผู้ทำผิดศีลข้อ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ย่อมมีโภคทรัพย์น้อย เกิดในตระกูลยากจน ทำมาหากินเท่าใดก็ไม่รวยทำให้เขาเป็นคนยากจน และถูกโกง ถูกปล้น ถูกขโมย

ผู้ทำผิดศีลข้อ ๓ เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์เศษผลของกรรมที่ทำไว้ทำให้เกิดการแตก แยกในครอบครัว และถูกปองร้าย บางคนเกิดมาเป็นหญิงก็ถูกทารุณกรรมถูกข่มขืน เป็นชายก็ต้อง เกิดมาเป็นกะเทย ให้คนเขาหยามเล่นถูกดูหมิ่นดูแคลน เป็นที่น่าอับอาย

ผู้ทำผิดศีลข้อ ๔ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็มีผู้มากล่าวหาใส่ร้าย ใส่ความให้เสียหาย ให้เสียทรัพย์อยู่เสมอ โดนเขาใส่ความและมักได้ฟังแต่เรื่องที่ไม่จริง โดนหลอกลวงให้หลงเชื่อบ่อยๆ ถูกเอาเปรียบตลอดเวลา จะพูดจากับใครไม่มีคนเชื่อถือ

ผู้ทำผิดศีลข้อ ๕ เกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนสติไม่ดี เป็นบ้าใบ้ คลั่งไคลไหลหลงบ้าๆ บอๆ เสียคน เสียจิตไปอย่างน่าทุเรศ สุขภาพเสื่อม สมองเสื่อม ปัญญาเสื่อม

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสเถระ ได้กล่าวถึงโทษแห่งศีลวิบัติ ดังนี้ ผู้ทุศีลย่อมไม่เป็นที่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้อันเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายไม่พึงพร่ำสอน เป็นผู้มีทุกข์ในเพราะการครหาความเป็นผู้ทุศีล เป็นผู้มีความร้อนใจ เป็นผู้มีผิวพรรณหม่นหมอง เป็นผู้มีสัมผัสหยาบ เป็นผู้มีคุณค่าน้อย เป็นผู้ล้างให้สะอาดได้ยาก เป็นผู้เสื่อมจากประโยชน์ทั้ง ๒ เป็นผู้ไม่ควรอยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจารี[๑๖]

จากการศึกษาสรุปได้ว่า บุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตนผิดศีลจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียทรัพย์ สุขภาพกาย สุขภาพจิตไม่ดี มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน ทำให้ครอบครัวและตัวเองเสื่อมเสีย

---

[๑๕]สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, *วิธีสร้างบุญบารมี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นพรัตน์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙-๒๒.

[๑๖]พระพุทธโฆสเถร, *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*, หน้า ๗๕ - ๗๖.

๒.๑.๕ อานิสงส์ของการรักษาเบญจศีลหรือศีล ๕

อานิสงส์ของการรักษาศีลโดยรวมนั้นก็จะสามารถส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อย มีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังพุทธพจน์ ในพระไตรปิฎก เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโปรดอุบาสก อุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฏลิคาม กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้[๑๗]

อานิสงส์ข้อที่ ๑ ย่อมได้โภคทรัพย์ใหญ่หลวง ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

อานิสงส์ข้อที่ ๒ กิตติศัพท์อันดีงามย่อมกระฉ่อนไป

อานิสงส์ข้อที่ ๓ เขาไปหาบริษัทใดๆ เช่น ขัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไปหาบริษัทนั้นๆ

อานิสงส์ข้อที่ ๔ ย่อมไม่หลงลืมสติ

อานิสงส์ข้อที่ ๕ หลงจากตายแล้ว ย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

อภิญว้ฒน์ โพธิสาน[๑๘] ได้กล่าวถึงอานิสงส์ศีลไว้ดังนี้

๑) ผู้มีศีลย่อมดำเนินชีวิตให้เป็นไปด้วยดี ไม่ข่มเหงรักใคร่ หลังสิ้นชีวิตแล้วย่อมไปสู่สุคติโลกสวรรค์

๒) ผู้มีศีลย่อมได้โภคทรัพย์ อีกทั้งไม่ต้องเสียทรัพย์ด้วยกายและวาจาสงบเพราะความไม่ประมาทเป็นเหตุ

๓) ผู้มีศีลย่อมบรรลุนิพพาน คือความสงบเย็น สบายใจ ไม่รุ่นร้อนด้วนอำนาจกิเลสตัณหา

สำลี รักสุทธี[๑๙] ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของศีล ๕ ว่า ศีล ๕ ส่งผลให้เป็นพระโสดาบัน คือระดับบุคคลที่เป็น “อริยะ” ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ โดยท่านเน้นว่าต้องรักษาศีล ๕ ให้เคร่งครัดครบถ้วน บริบูรณ์ และเป็นปกติ

สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ได้กล่าวเรื่อง อานิสงส์ของศีล ๕ ไว้ว่า[๒๐]

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๑ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะทำให้มีพลานามัยแข็งแรงปราศจากโรคภัย อายุยืนยาว ไม่มีศัตรูเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บไม่มีอุบัติเหตุต่างๆ ที่จะทำให้บาดเจ็บหรือสิ้นอายุ เสียก่อนวันอันสมควร

ผู้รักษาศีลข้อ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย การทำมาหาเลี้ยงชีพมักจะประสบช่องทางที่ดี มั่งมีทรัพย์ ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปด้วยภัยต่าง ๆ เช่น อัคคีภัย วาตภัย โจรภัยต่าง ๆ

---

[๑๗]วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๕๕/๕๔๔.

[๑๘]อภิญวัฒน์ โพธิสาน, *พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต*, หน้า ๒๒๔๙.

[๑๙]สำลี รักสุทธิ์, *ศีลสุดยอดวินัยข้อศาสนาพุทธ*, หน้า ๑๒๒.

[๒๐]สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปรินายก, *วิธีสร้างบุญบารมี*, หน้า ๑๙.

ผู้รักษาศีลข้อ ๓ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะประสบโชคดีในความรัก มักได้พบรักแท้ที่ จริงจัง จริงใจ ไม่อกหัก มีบุตรธิดา ก็ว่านอนสอนง่าย ไม่ดื้อด้าน ไม่ถูกผู้อื่นหลอกลวง ฉุดคร่าอนาจาร ไปทำให้เสียหาย บุตรธิดาย่อมเป็นอภิชาตบุตร ซึ่งจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล

ผู้รักษาศีลข้อ ๔ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ จะทำให้เป็นผู้ที่มีสุ่มเสียงไพเราะ พูดจามีน้ำมีนวลชวนฟัง มีเหตุมีผล ชนิดที่เป็น “พุทธวาจา” มีโวหารปฏิภาณไหวพริบในการเจรจา จะเจรจความสิ่งใดก็มีผู้เชื่อฟังและเชื่อถือสามารถว่ากล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและศิษย์ให้อยู่ในโอวาทได้ดี

ในวิสุทธิมรรค พระอุปติสสเถระ ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของศีลว่าศีลมีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์ โดยท่านยกเอาพุทธพจน์ว่า “ศีลที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นประโยชน์และเป็นอานิสงส์” นอกจากนั้น ศีลเรียกว่าปีติ ศีลเป็นวรรณะสูงสุด เป็นอริยทรัพย์ ศีลเป็นภูมิของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นการอบน้ำโดยไม่ต้องมีน้ำ เป็นการอบรมด้วยเครื่องหอม เป็นเงาที่ติดตามตน เป็นเครื่องประดับศีรษะที่คนต้องสวม เป็นวรรณะที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการฝึกอันยอดเยี่ยม เป็นวิถีแห่งพรหมจรรย์ เป็นผู้องอาจ นำเกียรติมาสู่มิตรสหาย เป็นที่รักของคนดีทั้งหลาย ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ เป็นกฎคุมความประพฤติทั้งปวง เป็นที่ตั้งแห่งบุญ เป็นนาบุญของทานบริจาค เป็นพื้นฐานเพราะปลูกความเป็นสหายของพระอริยะ ดังนั้นผู้มีศีล จึงเป็นผู้คงที่ในความดีทั้งปวง เขาจะเป็นผู้ทำอธิษฐานอันบริสุทธิ์ให้สำเร็จ เขาจะตายอย่างมีสติ เมื่อได้รับวิกขัมภนวิมุตติ เขาจะประสบความสุข[๒๑]

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสเถระได้กล่าวถึงอานิสงส์ของศีล ๕ ประการ คือ[๒๒]

๑) บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ย่อมประสบกองแห่งโภคทรัพย์อันยิ่งใหญ่ซึ่งมีความไม่ประมาณเป็นเหตุ

๒) เกียรติศัพท์อันงามของบุคคลมีศีลสมบูรณ์ย่อมฟุ้งขจรไป

๓) บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์เขาไปสู่สังคมใดๆ ย่อมองอาจไม่เก้อเขิน

๔) บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์เป็นผู้ไม่หลงทำกาลกิริยา

๕) บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์เบื้องหน้าแม้นตายไปย่อมเข้าถึงสุคติ,โลกสวรรค์

ผู้รักษาศีลข้อ ๕ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีสมอง ประสาท ปัญญา ความคิดแจ่มใสจะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉาน และทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมฟั่นเฟือน และเลอะเลือน ไม่เสียสติวิกลจริต ไม่เป็นโรคสมอง โรคประสาท ไม่ปัญญาทราม ปัญญาอ่อนหรือปัญญานิ่ม

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์ไว้ในที่หลายแห่งว่า ผู้หวังความรักใคร่ ความสรรเสริญ จากบัณฑิตทั้งหลาย ควรทำศีลให้สมบูรณ์ ศีลเป็นที่พึ่งของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา บุคคลแม้จะงดงามด้วยเครื่องประดับอันมีค่า ก็ยังไม่งามเท่าบุคคลผู้มีศีลประดับ กายใจ ผู้มีศีลย่อมติเตียนตนเองไม่ได้ ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญเมื่อพิจารณาถึงความ

---

[๒๑]พระอุปติสสเถระ, *วิมุตติมรรค*, หน้า ๑๑.

[๒๒]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

ประพฤติของตนย่อมเกิดความปีติยินดีปลื้มใจทุกเมื่อ ศีลจึงเป็นรากฐานแห่งคุณความดีทั้งหลายและกำจัดความชั่วทั้งปวง กล่าวโดยสรุป อานิสงส์ของการประพฤติศีล ๕ ดังนี้

๑) เป็นที่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

๒) เป็นผู้ไม่ทำชีวิตให้เดือดร้อนเสียหาย

๓) เป็นสมาชิกที่ดีในสังคมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

๔) เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม

๕) เป็นผู้มีความแกล้วกล้าในสังคม

๖) เป็นที่เคารพ ยกย่องและนับถือของสังคม

๗) เป็นผู้นำที่ดีในสังคม

๘) เป็นผู้ไม่หลงลืมสติจนถึงวาระสุดท้าย (ไม่หลงเวลาตาย)

๙) เป็นต้นเหตุให้บรรลุคุณธรรมวิเศษ มีพระโสดาบัน เป็นต้น

๑๐) เป็นผู้ควรแก่การนับถือบูชา หลังจากสิ้นชีวิตไปแล้ว

๑๑) เป็นผู้นอนเป็นสุขไม่ฝันร้าย[๒๓]

จากการศึกษาสรุปได้ว่า เบญจศีล เป็นหลักธรรมที่ทำให้เป็นปกติ สงบกาย สงบวาจา มีความสงบสุข เป็นหลักธรรมที่จะทำคนให้เป็นมนุษย์เป็นผู้ที่มีสมอง ประสาท ปัญญา ความคิดสมบูรณ์และยังผลให้ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เย็น ปกติ ได้แก่ กิริยาที่เป็นข้อห้ามมี ๕ อย่าง คือ ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) อทินนาทานา เวรมณีเว้นจากการลักทรัพย์ ๓) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ๔) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ ๕) สุราเมรยมัชชป มาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มน้ำเมา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับเบญจธรรม

เบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรม ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาคือเป็นธรรมอันดีงามควรปฏิบัติ ๕ ประการที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมทั้งทางกายกรรม วจีกรรมและมโนกรรม หลักเบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรมจะนี้ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติและผู้รับผลของการกระทำมีความสุขสงบในการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและนำเสนอคือ

๒.๒.๑ ความหมายของเบญจธรรม หรือ คุณธรรม

คำว่า เบญจธรรม หรือ กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมอันงาม[๒๔] คำว่า ธรรม หมายถึงสภาพที่ทรงหรือดำรงรักษาไว้ ในที่นี้หมายถึงส่วนที่ดี มี ๕ ประการคู่กับศีล ๕ เรียกว่า กัลยาณธรรม จึงมีความหมายว่า ธรรมอันงามเป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้งดงาม สร้างอัธยาศัยนิสัยที่ดีและประณีต ศีลเป็นเหตุให้งดเว้นไม่ทำสิ่งที่เป็นโทษ ถ้ามีเพียงศีล ก็มีเพียงการงดเว้นจากโทษ แต่ยังไม่ได้ทำความดีอะไร

---

[๒๓]พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี), *เบญจศีลเบญจธรรม : อุดมชีวิตของมนุษย์*, หน้า ๔๕.

[๒๔]พิสิฐ เจริญสุข, *เบญจศีล- เบญจธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๕๒.

ให้กับตัวเลย ต่อเมื่อมีธรรมอยู่ด้วย จึงจะเป็นเหตุให้ทำความดี เช่น รักษาศีลไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เกิดไปพบคนนอนหลับอยู่บนทางรถไฟ มีรถไฟแล่นมาแต่ไกล ควรจะปลุกหรือบอกเขาได้ แต่ไม่ปลุก จนเขาถูกรถไฟทับตาย อย่างนี้ศีลไม่ขาด เพราะไม่ได้ฆ่าเขา แต่ขาดธรรมคือเมตตา ต่อเมื่อปลุกให้เขารีบหลีกออกจากทางรถไฟด้วยเมตตาจิต จึงได้ชื่อว่ามีธรรม กัลยาณธรรม มี ๕ ประการ ๑. เมตตากรุณา ๒. สัมมาอาชีวะ ๓. กามสังวร ๔. สัจจะ ๕. สติสมปชัญญะ[๒๕]

พระธรรมปิฎก[๒๖] ได้กล่าวถึงที่มาของเบญจธรรมว่า มีแปลกกันไปบ้าง เพราะท่านผู้รู้ผูกขึ้นเป็นหมวดธรรมในภายหลัง ซึ่งหัวข้อเหล่านี้ส่วนใหญ่ ประมวลได้จากความท่อนท้ายของกุศลกรรมบถข้อต้น ๆ พร้อมกันนี้ นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของเบญจธรรมไว้ว่า เบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม หมายถึงธรรม ๕ ประการ หรือ ธรรมอันดี ๕ ประการ คุณธรรม ๕ ประการคู่กับศีล ๕ ประการ เป็นธรรมที่เกื้อกูลแก่การรักษาศีล ๕ ผู้รักษาศีล๕ ควรมีไว้ประจำใจ

พระธรรมกิตติวงศ์[๒๗] ได้ให้ความหมายว่า เบญจธรรม คือ ข้อที่ควรประพฤติซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้า ปลอดเวรปลอดภัยเพิ่มพูนความดีแก่ผู้ทำ ๕ ข้อ คือ (๑) เมตตากรุณา (๒) สัมมาอาชีวะ ประกอบสัมมาอาชีพ (๓) กามสังวร สำรวมในกาม (๔) สัจจะ (๕) สติสัมปชัญญะ

พจนานุกรมฉบบราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๗ ให้คำนิยามและความหมาย ไว้ว่า เบญจธรรม หมายถึง ข้อควรปฏิบัติ ๕ ประการ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดี มีคุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงาม ได้แก่ (๑) เมตตา (๒) สัมมาอาชีวะ (๓) กามสังวร (๔) สัจจะและ(๕) สติสัมปชัญญะ และผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นจะมีความสุข

บุญมี แท่นแก้ว ให้คำนิยามและความหมายไว้ว่า เบญจธรรม หมายถึง ธรรมที่ดีงาม ธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นมนุษย์สมบูรณ์ ที่คู่กับศีล ๕ ดังนี้[๒๘]

๑) เมตตากรุณา คือความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น

๒) สัมมาอาชีวะ คือการประกอบสัมมาชีพ

๓) กามสังวร คือการสำรวมในกาม

๔) สัจจะคือการพูดความจริง

๕) สติสัมปชัญญะ คือความระลึกได้และความรู้ตัว

---

[๒๕]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๑๘๗.

[๒๖]พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๑๙๕-๑๙๖

[๒๗]พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา*, หน้า ๑๐๐

[๒๘]บุญมี แท่นแก้ว, *พุทธปรัชญาเถรวาท*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอ.เอสพริ้นติ้ง, ๒๕๔๕), หน้า ๘๕

สรุป ความหมายของเบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรมอันหมายถึงธรรมที่ทำ ให้หรือส่งเสริมให้บุคคลงาม ๕ ประการอันเป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลเป็นข้อปฏิบัติยิ่งขึ้นไปคือเมื่อมีศีลแล้วควรจะปฏิบัติธรรมให้ดียิ่งขึ้นไป กัลยาณธรรมมี ๕ ประการ ได้แก่ เมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะและ สติสัมปชัญญะ

๒.๒.๒ องค์ประกอบของเบญจธรรม[๒๙]

๑) เมตตากรุณา ความรัก ความสงสาร

เมตตา ความรัก ความปรารถนาให้เขามีความสุข แผ่ไมตรีจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า คนที่มีจิตใจประกอบด้วยเมตตาคิดเกื้อกูลให้ผู้อื่นมีความสุขนั้น ถึงจะประพฤติผิดพลาดต่อกันบ้าง ก็ให้อภัยกันโดยไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน เหมือนมารดา บิดา ผู้เปี่ยมด้วยเมตตา ไม่ถือโทษโกรธเคือง หรือพยาบาทในบุตร แต่ถ้าขาดเมตตาต่อกันแล้ว ก็ตรงกันข้าม เมตตา เป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนควรให้แก่กันและกัน ตนเกิดมาแต่แรกต้องอาศัยเมตตาของผู้อื่น จึงมีชีวิตยืนยาวมาได้ ชั้นแรกมารดา บิดาบำรุงเลี้ยงดูและฝึกปรือเรามาก่อน หรือตนกำพร้าขาดมารดาบิดา ก็ยังได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้มีเมตตา ตั้งอยู่ในฐานะเป็นมารดาบิดาเช่นนั้นเหมือนกัน ต่อจากนั้นพอเติบโตไปอยู่ในสำนักครูอาจารย์ ท่านคอยดูแลเอาใจใส่ สั่งสอนให้รู้วิชา ฝึกหัดอัธยาศัยและกิริยามารยาทให้เรียบร้อย สอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ สิ่งที่เป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ ต่อมาถึงวัยที่ต้องประกอบกิจการงาน ก็ยังได้รับเมตตาจิตจากผู้บังคับบัญชาและมิตรสหาย เพื่อนร่วมงานที่ตนมีธุระเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ถ้าไม่ได้รับเมตตาจากท่านผู้อื่นมาโดยตลอด ไหนเลยจะสามารถตั้งตนอยู่ได้ เมื่อตนเป็นผู้ใหญ่ขึ้นถึงเวลาที่ต้องแสดงเมตตาแก่ผู้อื่นบ้าง ก็ควรทำโลกมนุษย์เป็นอยู่ได้ เพราะทุกคนปฏิบัติต่อกันอย่างนี้

กรุณา ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์, ความหวั่นใจ เมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ คิดหาทางช่วยเหลือปลดเปลื้องทุกข์ของเขา คือ เมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์ ก็พลอยหวั่นไหวสงสาร เป็นเหตุให้คิดช่วยปลดเปลื้องทุกข์ภัยของกันและกันความมีเมตตากรุณาแก่กันและกัน เป็นธรรมอันงามก็จริงอยู่ แต่จะแสดงออกมาต้องเป็นคนฉลาดและรู้วิธีที่จะแสดงออกจึงจะไม่มีโทษและเป็นประโยชน์ด้วย เหมือนกันการเดินทางไกลโดยทางเรือพบคนตกน้ำ ตัวเองว่ายน้ำไม่เป็นหรือเป็นคนแต่ไม่แข็งแรงพอที่จะช่วยผู้อื่นในน้ำได้ถ้ากระโดดลงไป ก็คงช่วยเขาไม่ได้หรือบางที่จะเอาตัวเองไม่รอด หรือเรือเล็กไม่พอจะรับผู้โดยสารขึ้นได้อีกคนหนึ่ง ถ้ารับขึ้นเรือ เรือก็ล่มจะเป็นอันตรายแก่ตนและคนอื่นในลำเรือ อย่างนี้พึงเข้าใจว่า ความสามารถไม่พอจะแสดงเมตตาในลักษณะนี้ต้องรู้จักผ่อนผันช่วยเขา ด้วยการเกาะเรือหรือไม้ช่วยนำให้ถึงฝั่ง หรือขวนขวายร้องเรียกให้ผู้อื่นช่วยอีกประการหนึ่ง ถ้าจะแสดงเมตตากรุณาแก่ผู้หนึ่ง แต่ทำลายประโยชน์ของคนทั้งหลาย เช่นเห็นเขาจับผู้ร้ายมา คิดจะช่วยให้ผู้ร้ายรอดพ้นจากอาญาแผ่นดินเข้าแย่งชิงให้หลุดรอดไปอย่างนี้ ถึงทำร้ายให้ปลอดภัยไปได้ชั่วคราว แต่ก็ได้ชื่อว่าทำผู้ร้ายนั้นให้รอดพ้นกลับไปเบียดเบียนคนทั้งหลายอีก และกิริยาที่เข้าแย่งชิงผู้ร้ายจากเจ้าหน้าที่

---

[๒๙]อภิญวัฒน์ โพธิ์สาน, *พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต*, หน้า ๒๒๖ - ๒๒๗.

นั้น ก็เป็นการหมิ่นอาญาแผ่นดิน มีโทษตามกฎหมายอีกชนหนึ่ง อย่างนี้ควรเข้าใจว่า เป็นกิจไม่สมควร การแสดงเมตตากรุณานี้ถ้าบุคคลประกอบให้ถูกที่แล้วย่อมอำนวยผลดีให้เกิดแก่ผู้ประกอบและผู้ได้รับในการเมตตากรุณา

๒) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ

สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ คือเว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขาหลอกลวง สอพลอ บีบบังคับขู่เข็ญ ค้าคน ค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ เป็นต้น คุณธรรมข้อนี้อุดหนุนผู้มีศีลให้สามารถรักษาศีลได้มั่นคง คนมีศีลแต่ยากจนขัดสน และเป็นโจรเป็นขโมยก็เพราะขาดสัมมาอาชีวะ ถ้ามีสัมมาอาชีวะจะไม่ยากจนจะไม่เป็นขโมย อาชีพเป็นภาระหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับทุกคน เพราะทุกคนต้องกินต้องใช้เครื่องบริโภคที่จำเป็น ได้แก่ ปัจจัย ๔ คือ ผ้านุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และ ทางประกอบอาชีพที่ชอบนั้น แม้เว้นมิจฉาชีพแล้ว ก็ต้องประกอบด้วยกิริยาที่ประพฤติธรรมในการหาเลี้ยงชีพอีก ซึ่งมี ๓ อย่างคือ

(๑) ประพฤติเป็นธรรมในหน้าที่การงาน ได้แก่ การทำกิจกรรมอะไร ๆ ก็ทำโดยสุจริต ไม่บิดพลิ้วหลีกเลี่ยงงานที่ทำนั้น เพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

(๒) ประพฤติเป็นธรรมในบุคคล คือ เป็นคนซื่อตรงไม่หลอกลวงเขาเช่น ผู้ขายของ เราตั้งราคาสินค้าไว้แล้วผู้ซื้อจะเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์หรือสามัญชนก็ตาม ตนก็ขายตามราคาที่ตั้งไว้นั่นเอง ไม่เห็นแก่ได้ เช่น พอเห็นเป็นคนแปลกหน้ามา ก็ไม่ฉวยโอกาสขึ้นราคาแก่เขา เช่นนี้ ชื่อว่า ประพฤติเป็นธรรมในบุคคล

(๓) ประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ ได้แก่ เมื่อรู้ว่าเป็นของไม่จริง ก็ไม่หลอกลวงเขาว่าเป็น ของจริง ต้องพูดตามที่เป็นจริง เช่น ผู้ขายของ เมื่อสิ่งใดเป็นของปลอมก็บอกเขาว่าปลอม สิ่งใดเป็น ของจริงก็บอกว่าจริง ไม่เอาของปลอมมาลวงเขาว่าเป็นของจริงเช่นนี้ ชื่อว่า ประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ ผู้ที่จะเลือกหาการงานควรเว้นการงานที่มีโทษเสีย แม้จะทำให้ได้ทรัพย์มากก็ตามทรัพย์ ที่เกิดจากการทำงานที่มีโทษ ไม่ทำให้เกิดประโยชน์ได้เต็มที่ การงานที่ต้องเสี่ยงโชค เช่น การพนัน ก็ไม่ควรจะเลือกเอา เพราะถ้าพลาดท่าก็มีแต่ความสูญเสีย ถ้าได้ทรัพย์ก็ไม่ถาวรเพราะ คนประกอบการงานควรมีอุตสาหะ อย่าท้อถอย จงดูเยี่ยงแมลงผึ้งบินหาเกสรดอกไม้ นำมาทีละน้อย ๆ ยังสามารถทำน้ำผึ้งเลี้ยงตัวและลูกน้อยได้ตลอดฤดูหนาวที่กันดารดอกไม้ เมื่อเขาหมั่นทำการงาน ได้ทรัพย์มา จับจ่ายเลี้ยงตนและครอบครัวบ้าง เก็บไว้เพื่อเหตุการณ์ในวันข้างหน้าบ้าง ถึงไม่มากแต่เพียงคราวละน้อยๆก็พอจะทำตนให้มีความสุขได้แลไม่ประกอบทุจริต เพราะความเลี้ยงชีพเข้าบีบคั้นเป็นการรักษา ศีลให้บริสุทธิ์

ยังรวมถึงการไม่ประกอบมิจฉาอาชีวะ ๕ ประเภท ดังนี้

๑. สัตถวณิชชา คือ การขายอาวุธ ได้แก่ อาวุธปืน อาวุธเคมี ระเบิด นิวเคลียร์ อาวุธอื่น ๆ เป็นต้น อาวุธเหล่านี้หากมีเจตนาเพื่อทำร้ายกัน จะก่อให้เกิดการทำลายล้างซึ่งกันและกัน โลกจะไม่เกิดสันติสุข

๒. สัตตวณิชชา หมายถึง การค้าขายมนุษย์ ได้แก่ การค้าขายเด็ก การค้าทาส ตลอดจนการใช้แรงงานเด็กและสตรีอย่างทารุณ รวมถึงการขายตัวหรือขายบริการทางเพศ

๓. มังสวณิชชา หมายถึง ค้าขายสัตว์เป็น สำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหารเป็นการส่งเสริมให้ทำผิดศีลข้อที่ ๑ คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

๔. มัชชวณิชชา หมายถึง การค้าขายน้ำเมา ตลอดจนการค้าสารเสพติดทุกชนิด

๕. วิสวณิชชา หมายถึง การค้าขายยาพิษ ซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ รวมทั้งเป็นอันตรายต่อสัตว์

๓) กามสังวร ความสำรวมในกาม

กามสังวร คือ ความสำรวมในกาม, การรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ไม่ให้หลงใหลหมกมุ่นใน รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ให้ประพฤติในทางที่ชอบ เมื่อเป็นเยาวชนก็ให้ระวังควบคุมใจและกายไม่ให้ออกนอกลู่นอกทางเว้น ความระมัดระวัง ไม่ประพฤติเป็นคนมักมากในกาม แสดงถึงความบริสุทธิ์ผ่องใสของชายหญิงให้กระจ่างแจ่มใสคุณธรรมข้อนี้ จำแนกตามเพศของบุคคลเป็น ๒ คือ

(๑) สทารสันโดษ ความยินดีเฉพาะภรรยาของตน เป็นคุณธรรมสำหรับประดับผู้ชาย

สทารสันโดษ ความพอใจด้วยภรรยาของตน ไม่ผูกสมัครรักใคร่กับหญิงอื่น ช่วยกัน หาเลี้ยงชีพไม่ละทิ้งกัน เลี้ยงดูกันเช่นนี้ได้ชื่อว่ายินดีเฉพาะภรรยาของตนอย่างอุกฤษฏ์ (เคร่งครัด) ผู้ที่ไม่สันโดษด้วยภรรยาของตน เที่ยวหญิงโสเภณี ไม่เป็นกาเมสุมิจฉาจารแต่ก็ย่อมให้โทษแก่ตน ๓ สถาน คือ (๑) ต้องเสียทรัพย์เป็นค่าบำเรอแก่หญิงนั้นทุกคราวไป (๒) ย่อมเป็นบ่อเกิดของโรคร้ายต่าง ๆ เช่น โรคเอดส์ (๓) ย่อมเป็นผู้ใกล้ต่ออันตราย เพราะหญิงแพศยา ย่อมสมัครรักใคร่อยู่กับชายหลายคน ทำให้เกิดการหึงหวงกันขึ้น เป็นเหตุให้ก่อการทะเลาะวิวาท ทำอันตรายแก่กันได้

(๒)ปติวัตร ความจงรักภักดีต่อสามีของตน เป็นคุณธรรมสำหรับประดับผู้หญิง

ปติวัตร คือ ความจงรักในสามี, ความซื่อสัตย์และภักดีต่อสามี และผูกสมัครรักใคร่ กับสามีของตนเท่านั้น ไม่ควรมีใจไปคิดผูกพันกับชายที่ไม่ใช่สามีตน แม้สามีเสียชีวิตแล้ว ตนเองก็มี สิทธิ์ที่จะมีสามีใหม่ได้ แต่ยังมีความรักใคร่นับถือในสามีผู้ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว ไม่ผูกสมัครรักใครในชาย อื่นด้วยปฏิพัทธ์ หญิงผู้นี้ชื่อว่า ปติวัตร จงรักภักดีต่อสามี หญิงบางพวกเป็นผู้มักมากในกามหรือเห็น ผิดเป็นชอบ ยอมทำตัวเป็นหญิงแพศยานับว่าเป็นที่บัดสีแก่เพื่อนฝูงและผู้ได้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง คล้ายกับว่าหมดหนทางประกอบอาชีพอย่างอื่นแล้ว หญิงที่ประพฤติอย่างนี้ ย่อมขาดจากสมาคมด้วย สตรี มิได้ออกหน้าออกตา แม้เข้าสมาคม ณ ที่ใดๆ ต้องปลีกตัวอยู่เอกเทศหนึ่งต่างหาก เท่ากับว่าเป็น ผู้อาภัพ ดังนั้นควรขวนขวายหาเลี้ยงชีพในทางอื่นที่สุจริตจนสุดกำลังความสามารถ ยังดีกว่าที่จะยอม ตนเป็นหญิงแพศยาเช่นนั้น ความสำรวมในกามส่องความประพฤติดีงามของชายหญิงผู้มีศีลยิ่งขึ้น

๔) สัจจะ ความซื่อสัตย์

ความจริงใจ ได้แก่ ซื่อสัตย์ จริงวาจา ได้แก่ พูดจริง และจริงการ ได้แก่ ทำจริง คนที่มีความจริง จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม ย่อมเป็นคนซื่อตรงต่อมิตรสหาย จงรักภักดีในเจ้านายของตน มี

ความกตัญญูกตเวทีในท่านผู้มีพระคุณ มีความเที่ยงธรรม รู้จักรับผิดชอบชั่วดี และว่าไปตามผิดตามถูก ในบุคคลในเรื่องทั่วไป กล่าวโดยลักษณะเฉพาะก็เป็นคนที่มีวาจาสัตย์ เป็นที่เชื่อถือได้ ความประพฤติเป็นคนตรงมีลักษณะ ๔ ประการ คือ

(๑) ความเที่ยงธรรม คือ ความประพฤติเป็นธรรมในกิจการอันเป็นที่หนาที่ของตน ไม่ทำภารกิจให้ผิดพลาดด้วยอำนาจอคติ ๔ ประการ คือ ฉันทาคติ ความชอบพอกัน โทสาคติ ความเกลียดชัง โมหาคติ ความหลงไม่รู้จักจริง ภยาคติ ความกลัว พึงเห็นตัวอย่างในผู้พิพากษา ผู้วินิจฉัยอรรถคดีต้องเป็นผู้มีความยุติธรรมเป็นหลัก ไม่ถืออคติ ๔ เป็นเหตุทำลายความยุติธรรม ต้องพิจารณาวินิจฉัยด้วยเหตุผลเช่นนี้ชื่อว่า ผู้มีความเที่ยงธรรม

(๒) ความซื่อตรง คือความเป็นผู้ประพฤติซื่อตรงต่อมิตร ไม่คิดร้ายต่อมิตรนั้น ควรละเว้นจากโทษ ๔ สถาน คือ ปอกลอกเพื่อน เจรจาปราศรัยไม่สงเคราะห์จริงประจบสอพลอ ชักชวนในทางเสื่อมเสีย และพึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ๔ สถาน คืออุปการะเกื้อหนุนมิตร ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วย คอยตักเตือนให้สติแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีความรักใคร่กันจริง

(๓) สวามิภักดิ์ คือ ความจงรักภักดีในเจ้านายของตน เมื่อยอมยกบุคคลใดให้เป็น เจ้านายของตนแล้ว ก็ประพฤติซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดีในบุคคลนั้น แม้ชีวิตก็ยอมสละแทนได้ ถึงจะทำกิจการอะไรก็ทำโดยสุจริต เพื่อประโยชน์แก่เจ้านายของตนมีความสวามิภักดิ์ในเจ้านายของตน

(๔) ความกตัญญู หมายความถึง การรู้จักระลึกนึกถึงในอุปการคุณ หรือบุญคุณที่ได้รับจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และหมายรวมเอาถึงจากสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตอื่นๆ ที่อยู่ในฐานะมีคุณแก่ตนจะมากจะน้อยก็ตาม แล้วหาโอกาสตอบแทนอุปการคุณนั้นตามกำลัง และความสามารถอย่างถึงที่สุด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญมากท่านสอนไม่ให้ละเลยโดยเด็ดขาด แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม ในบาลีบางแห่งถึงกับบอกว่า“บุรุษพึงพักอยู่ในเรือนของบุคคลใดตลอดราตรีหนึ่ง หรือพึงได้ข้าวน้ำในที่ใด ไม่ควรคิดชั่วต่อบุคคลนั้นแม้ด้วยใจ” เพราะการทำเช่นนั้น เท่ากับเป็นการขัดกับหลัก “กตัญญู” ซึ่งท่านบอกว่าเป็นเรื่องที่ “น่าติเตียนคนที่ไม่รู้คุณที่เขาทำแล้ว ผู้ไม่ทำคุณให้ใครและผู้ไม่ทำตอบแทนคุณที่เขาทำก่อน ความกตัญญูไม่มีในคนใด การคบคนนั้นย่อมไร้ประโยชน์”

๕) สติสัมปชัญญะ ความระลึกได้ ความรู้ตัว

ความมีสติรอบคอบ คือ ความมีสติตรวจตราไม่เลินเล่อ ตรงกันข้ามกับความประมาท สติคือความระลึกนึกคิดได้ประกอบกับสัมปชัญญะ ความรู้ตัว สติต้องมีสัมปชัญญะกำกับอยู่ด้วยเสมอ จึงเป็นสติที่ถูกต้อง ความมีสติที่ถูกต้อง ความมีสติรอบคอบไม่เลินเล่อรู้จักประมาณในอาหารที่จะพึงบริโภค อาหารโดยปรกติมีประโยชน์สำหรับบำรุงร่างกาย และซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ แต่ถ้าบริโภคมากเกินประมาณหรือบริโภคอาหารที่บูดเน่า ย่อมให้โทษแก่ร่างกายได้ หรือบริโภคน้อยเกินไป ไม่พอแก่ความต้องการของร่างกาย ความไม่เลินเล่อในการงาน คือ ไม่ทอดทิ้งธุระ เอาใจใส่หมั่นตรวจสอบประกอบให้ชอบแก่กาลเทศะไม่ปล่อยให้การงานคั่งค้าง เช่น ทำนาทำสวนก็ให้ทันฤดูกาล ขายของก็ต้องรู้จักคราว ทำราชการก็ต้องเข้าใจวิธีดำเนินและรักษาระเบียบผู้จักกาลเทศะ ไม่เลินเล่อเช่นนี้ จึงจะประกอบการงานให้มีผลไพบูลย์ มีสัมปชัญญะในการประพฤติ ความรอบคอบรู้จักระวังติตรองให้

เห็นเหตุผลเสียก่อนว่าจะมีคุณหรือโทษ มีประโยชน์หรือไม่ ควรทำหรือไม่ ควรพูดหรือไม่ เมื่อทราบว่ามีคุณประโยชน์แล้วจึงทำและพูด

๒.๒.๓ อานิสงส์และผลของการปฏิบัติเบญจธรรม

อานิสงส์ของการปฏิบัติเบญจธรรม[๓๐] ได้กล่าวถึงอานิสงค์ของการปฏิบัติเบญจธรรมไว้ว่า

๑. เมตตากรุณา มีอานิสงส์ ดังนี้

๑) นอนหลับเป็นสุข ๒) ตื่นก็เป็นสุข ๓) ไม่ฝันลามก ไม่ฝันร้าย ๔) เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย ๕) เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย ๖) เทวดาย่อมรักษา ๗) ไฟ ยาพิษ ศาสตราย่อมไม่กล้ากลาย ๘) จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิเร็ว ๙) สีหน้าย่อมเบิกบานแจ่มใส ๑๐) ย่อมไม่หลงตาย คือ ก่อนตายก็มีสติ ๑๑) เมื่อยังไม่ตรัสรู้ย่อมเข้าถึงพรหมโลก

๒. สัมมาอาชีวะ มีอานิสงส์ ดังนี้

๑) เป็นผู้ประพฤติเป็นธรรมในกิจการ ๒) เป็นผู้ประพฤติเป็นธรรมในบุคคล ๓) เป็นผู้ประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ

๓. กามสังวร มีอานิสงส์ ดังนี้

๑) เป็นผู้สันโดษด้วยภรรยาของตน ๒) เป็นผู้ประพฤติไปตามสามี ทำให้สามีรักใคร่ ๓) เป็นผู้ไม่เสียชื่อเสียง

๔. สัจจะ มีอานิสงส์ ดังนี้

๑) มีความเที่ยงธรรม ๒) มีความซื่อตรง ๓) มีความจงรักภักดี ๔) มีความกตัญญู รู้คุณผู้อื่น

๕. สติสัมปชัญญะ มีอานิสงส์ ดังนี้

๑) เป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค ๒) เป็นผู้ไม่เลินเล่อในการงาน ๓) เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะในการประพฤติตัว ๔) เป็นผู้ไม่ประมาณในธรรม

จากการศึกษาสรุปได้ว่า องค์ประกอบของเบญจธรรมจะต้องมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง ไม่เบียดเบียนไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง ซึ่งทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเดือดร้อน มีความสงสารคิดที่จะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ยับยั้งควบคุมอารมณ์ไม่ให้ฝักใฝ่ในกามตัณหา รูป รส กลิ่น เสียง มีความซื่อสัตย์ ทั้งกายวาจาและใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ไม่เลินเล่อประมาทในการดำเนินชีวิต รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความยุติธรรมเสมอต้นเสมอต้นเสมอปลาย

๒.๒.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างเบญจศีล และเบญจธรรม

อภิญวัฒน์ โพธิ์สาน ได้กล่าวในหนังสือพุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต ว่า ผู้รักษาศีล ๕ ไปพร้อมกับมีคุณธรรม ๕ โดยสมบูรณ์ย่อมได้รับผลบางอย่างตามมาคือ[๓๑]

---

[๓๐]วิชัย ธรรมเจริญ, *คู่มือนักธรรมชั้นตรี*, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖๐-๒๗๑.

[๓๑]อภิญวัฒน์ โพธิ์สาน, *พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต*, หน้า ๒๑๕, ๒๑๘.

๑) ย่อมเป็นที่รักใคร่พอใจของมนุษย์และเทวดา

๒) ดำเนินชีวิตไปได้เป็นปกติ สุข สงบ เย็นใจ ไม่เดือดร้อนใจ

๓) เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้

๔) เป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพ มากด้วยคุณค่าของสังคม

ซึ่งหลักศีล ๕ และคุณธรรม ๕ มีความสัมพันธ์กันดังนี้

ศีล ๕	คุณธรรม
๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์	๑. มีเมตตากรุณาต่อสัตว์
๒. เว้นจากการลักทรัพย์	๒. ประกอบสัมมาอาชีวะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
๓. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม	๓. รู้จากการยับยั้งควบคุมในทางกามารมณ์
๔. เว้นจากการพูดเท็จ	๔. มีสัจจะ ถือความสัตย์จริง ซื่อตรง
๕. เว้นจากการดื่มสุราและเสพของมึนเมา	๕. มีสติสัมปชัญญะหรือความไม่ประมาท

ศีล ๕ และคุณธรรม ๕ เป็นของคู่กัน ทั้งนี้ อาจจะมาจากเหตุผลว่าผู้งดเว้นจากข้อห้าม ๕ ข้อ ได้ชื่อว่าเป็น “ผู้มีศีล” แต่กระนั้นก็ตาม ผู้ที่มีศีลจะชื่อว่ามีคุณธรรม ๕ ที่เรียกว่า “เบญจ กัลยาณธรรม” ทุกคนหามิได้ตัวอย่าง เช่น คน ๆ หนึ่งได้ชื่อว่าเป็นคนมีศีลเดินทางไปทางเรือพบเรือ ล่มคนกำลังว่ายน้ำเพื่อเอาชีวิตรอดอยู่เขาสามารถที่จะช่วยให้ได้แต่ไม่ช่วย จนคน ๆ นั้นจมน้ำตามไป ต่อหน้าศีลของเขาไม่ขาด แต่ว่าขาดความกรุณา ทำให้อาจถูกมองแบบตำหนิติเตียนว่าเป็นคนใจดำได้ แต่ถ้าเขาเห็นแล้วมีความเมตตากรุณาเตือนใจหยุดช่วยเหลือคนตกน้ำนั้นให้พ้นอันตรายได้ จึงจะชื่อว่า มีทั้งศีลและคุณธรรม ดังนั้น จึงมีคำกล่าวว่าเป็นผู้มีศีลมีกัลยาณธรรม

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาทั้งเบญจศีลและเบญจธรรมพบว่า ธรรมที่คู่กับศีลในแต่ ละคู่นั้น นอกจากจะเป็นธรรมที่ส่งเสริมความดีงามแก่ผู้ประพฤติแล้วยังเป็นธรรมที่ทำให้สามารถรักษา ศีล ๕ ได้มั่นคง เช่น เมื่อบุคคลมีเมตตากรุณาย่อมเว้นจากปาณาติบาตได้โดยง่าย เพราะความรัก ความสงสารจึงไม่ทำร้ายเบียดเบียนบุคคลอื่น เบญจธรรมจึงเป็นธรรมที่ส่งเสริมผู้รักษาศีล ๕ หรือ เบญจศีลให้สมบูรณ์ ดังที่ท่านปัญญานันทภิกขุกล่าวไว้ว่า “เมื่อมีศีลต้องมีธรรมคู่กับศีล เพราะ ศีลกับธรรมนั้นต่างกัน ศีลเป็นเรื่องละ ธรรมเป็นเรื่องเจริญ ซึ่งหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนามี ๒ ประการ คือ ปหานกิจ การละเรื่องชั่วเรื่องร้าย และภาวนากิจ การทำความดีให้เจริญ เมื่อบุคคลละความชั่ว แล้วยังไม่ทำความดีนับว่าไม่ก้าวหน้า”[๓๒] เช่นตัวอย่าง ในธรรมาภิธาน พจนานุกรม คำสอนพระพุทธศาสนา “เมื่อเดินไปพบคนนอนหลับอยู่ในทางรถไฟ กำลังมีรถไฟแล่นมาแต่ไกล ถ้าไม่ปลุก บอกก็ไม่ผิดศีล แต่ไม่

[๓๒]พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *เข้าถึงธรรม การรับศีลและการรักษาศีลที่ถูกต้อง*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๒๐.

สมบูรณ์ ถ้าปลุกบอกมีทั้งศีลและธรรม คือ เมตตา”[๓๓] ดังที่ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงศีลคู่กับธรรมไว้หลายแห่ง เช่น ในฆฏิการสูตร “ช่างหม้อ ชื่อ ฆฏิการะเป็นผู้ถึงซึ่ง พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เป็นผู้รักษาศีล ๕ มั่นคง มีศีล มีกัลยาณธรรม”[๓๔]

ผลของการปฏิบัติตามเบญจศีลเบญจธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ตามผู้วิจัยได้อธิบายความมาแล้วข้างต้น พร้อมทั้งข้อคิดของนักวิชาการเป็นเครื่องมือยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า ถ้ามนุษย์มีเบญจศีลเบญจธรรมแล้วจะทำให้มนุษย์มีบุคลิกภาพตามอานิสงส์ของศีล ๕ ดังนี้[๓๕]

๑) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

๒) กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล

๓) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นขัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแกล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป

๔) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย

๕) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ดังนั้น สังคมที่มีผู้ปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรม ย่อมเป็นสังคมแห่งการปลอดภัยพ้นจากสิ่งเลวร้าย ไม่ต้องหวั่นไหว หรือวิตกจริตถึงอันตราย ไม่ต้องห่วงกังวลถึงความปลอดภัยของ บุตรหลาน ไม่ต้องมีการจัดระเบียบสังคม เป็นสังคมที่ปลอดจากมลภาวะที่เป็นพิษต่อจิตใจและ ร่างกาย

จากการศึกษาสรุปได้ว่า หลักเบญจธรรมหรือกัลยาธรรมเป็นธรรมที่มีความงามเป็นข้อควรปฏิบัติ พิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีลมี ๕ อย่าง คือ (๑) เมตตากรุณา คือความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่คิด เบียดเบียนเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์ในสังคมมีความเมตตาปราณี (๒) สัมมาอาชีวะ คือ การ ประกอบสัมมาชีพ คุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องสนับสนุนให้ผู้รักษาศีลสามารถรักษาศีลไว้ได้อย่างมั่นคง (๓) กามสังวร คือการสำรวมในกาม มีความยินดีพอใจในคู่ของตน (๔) สัจจะคือความมีสัตย์การ พูดความจริง ความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น (๕) สติสัมปชัญญะ คือความมีสติรอบคอบ ความระลึก ได้และความรู้ตัวในขณะที่พูด คิดและทำ

---

[๓๓]สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฒโณ), *ธรรมาภิธาน พจนานุกรม คำสอนพระพุทธศาสนา*, หน้า ๒๔๘.

[๓๔]ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๘/๓๔๕.

[๓๕]ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๖/๓๐๕.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเน้นในเรื่องของคุณธรรมกับนักศึกษาในวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ โดยเน้นหลักธรรมเรื่องเบญจศีลเบญจธรรมให้กับนักศึกษาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้มีคุณธรรม ๕ ประเด็น คือ ๑) ความหมายของคุณธรรม ๒) ความหมายของคุณธรรม ๓) องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมคุณธรรม ๔) คุณธรรมขั้นพื้นฐาน ๘ ประการ ๕) ประโยชน์ของคุณธรรม ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของคุณธรรม

จากการศึกษาความหมาย เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมได้มีรายงานและเอกสารจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน[๓๖] ได้ให้ความหมายคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ[๓๗] คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่บุคคลส่วนใหญ่ ยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงาม ซึ่งเป็นความปรารถนาที่ส่งผลให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์และความดีที่แท้จริงต่อสังคม อันได้แก่การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนา คุณธรรมนี้นับว่าเป็นค่านิยมเช่นกัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)[๓๘] กล่าวว่าคุณธรรมเป็นคุณภาพจิตใจ กล่าวคือ คุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีต และประเสริฐ เช่น พรหมวิหาร ๔ คือ ความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และจาคะ เป็นต้น

วศิน อินทสระ[๓๙] กล่าวตามหลักจริยศาสตร์ว่า คุณธรรมคืออุปนิสัยอันดีงาม ซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน คุณธรรมสัมพันธ์กับหน้าที่อยากมาก เพราะการทำหน้าที่จนเป็นนิสัย จะกลายมาเป็นอุปนิสัย อันดี งามที่สั่งสมในดวงจิตเป็นบารมี ลักษณะอย่างเดียวกันนี้ ถ้าเป็นฝ่ายชั่วเรียกว่า “อาสวะ” คือกิเลสที่ หมกมุ่นในดวงจิต ย้อมจิตให้เศร้าหมองเกรอะกรังด้วยความชั่ว นานาประการ กลายเป็นสันดาน

นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ[๔๐] ให้ความหมาย คุณธรรม จริยธรรม (Ethics) ว่า เป็นคุณความดีงาม สภาพที่เกื้อกูลการประพฤติธรรมและวิชาที่เกี่ยวกับการประพฤติการประพฤติ ธรรม

---

[๓๖]ราชบัณฑิตสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕*, พิมพ์ครั้งที่ ๓ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,๒๕๒๕), หน้า ๑๘๗.

[๓๗]กรมวิชาการ, *คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย*, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕.

[๓๘]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *พระพุทธศาสนาพัฒนาคน และสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กฟผ., ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

[๓๙]วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาง, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๖.

[๔๐]นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ, “เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗, หน้า ๕.

จะต้องประพฤติอยู่ในกุศลธรรมเท่านั้น ส่วนที่เป็นอกุศลไม่เรียกว่าเป็นการประพฤติที่ถูกต้องอัน ได้แก่ ศีลธรรม กฎเกณฑ์ความถูกตอง หรือหลักธรรมคำสั่งสอนในศาสนาต่าง ๆ สิ่งที่จะเป็นจริยธรรม จริยศาสตร์ได้ที่สำคัญที่สุดคือคำสอนของศาสนา เพราะผู้ที่นับถือศาสนา ย่อมถือว่าเป็นคนดีของ สังคม เพราะศีลธรรมของศาสนาต่าง ๆ มีมาตรการของความประพฤติดีเป็นสากลแม้ว่าบางศาสนาจะสอนไม่เหมือนกัน แต่จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เหมือนกัน คือไม่ขัดกับมาตรการของความ ประพฤติที่ดีเป็นสากล ความประพฤติตามความเชื่อทางศาสนาของผู้ที่ปฏิบัติย่อมได้รับการยอมรับให้ การปฏิบัติตามมาตรฐานสากลมีคุณค่าสูงขึ้น ลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมเป็นลักษณะที่สมบูรณ์แบบ สามารถตัดสินความดีความชั่วได้อย่างมีเหตุผล

บรรจง ชูสกุลชาติ[๔๑] ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรมหมายถึงความดี งามที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของบุคคล

ประภาศรี สีหอำไพ[๔๒] ได้ให้นิยามคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรมหมายถึงหลักธรรมที่สร้างความรู้สึกผิดชอบ ชั่วดีในทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีหลักปรัชญาเดียวกันคือหลักปฏิบัติคุณงามความดี คุณธรรมที่ว่านี้มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องความดี ความสุข และการกำหนดคุณค่าของคุณธรรม

สุกัญญา ศรีเมืองชน[๔๓] ได้ให้ความหมายคุณธรรมว่า คุณธรรมหมายถึงหลักความดีงามแห่งความประพฤติตน และลักษณะของอุปนิสัยอันดีงามที่สนใจของบุคล มีคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ยึดถือและปฏิบัติตาม เพื่อความเจริญของตนและสังคม เป็นที่ยอมรับของสังคมและบุคคลทั่วไป ซึ่งคุณธรรมนี้เกิดจากการปลูกฝังโดยการได้เห็น ได้ฟัง ได้อ่าน และที่สำคัญที่สุดคือ การได้เห็นพฤติ- กรรมที่แสดงออกทางคุณธรรมของผู้ที่เคารพรักเป็นตัวอย่าง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า คุณธรรมคือสภาพคุณงามความดี ที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคล เป็นสิ่งที่ บุคคลทั่วไป หรือสังคมยอมรับ เกิดจากความเพียรพยายาม ในการกระทำความดีเป็นระยะเวลานาน ติดต่อกัน จนเกิดเป็นความเคยชิน และเป็นนิสัย ได้รับการสั่งสมหรือปฏิบัติตามกันมาจากจิตใจโดย มิได้ฝืนใจ เป็นแนวทางการประพฤติตนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น และส่งผลให้สังคมของ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และความเจริญงอกงาม ดังนั้น หลักคุณธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับมนุษย์ที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน เพราะคุณธรรมเป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติในทางที่ ถูกต้อง และดีงาม และมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่คุณงามความดีของสังคมโดยส่วนรวม

---

[๔๑]บรรจง ชูสกุลชาติ, “แนวคิดในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมของปลัดกระทรวงศึกษาธิการ”, *คู่มือการพัฒนาคุณธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓), หน้า ๕.

[๔๒]ประภาศรี สีหอำไพ, *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๔๓.

[๔๓]สุกัญญา ศรีเมืองชน, “บทบาทของอาจารย์สหวิทยาลัยโกสินทร์ในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและอาจารย์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๓, หน้า ๓๖.

๒.๓.๒ ความสำคัญของคุณธรรม

คุณธรรมก่อให้เกิดจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม ความสุขและความพอใจ คุณธรรมสร้างคนดี และความดีก่อให้เกิดคุณธรรมอื่นๆ และเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ เป็นคุณภาพสำคัญของคนประการหนึ่งที่จำเป็นต้องปลูกฝัง สร้างสมและดำรงรักษาเอาไว้ให้มีอยู่ในตัว[๔๔]

ลักษณะพิเศษของคุณธรรม ๕ ประการคือ

๑) ความรู้ ความรู้เกี่ยวกับความดี รู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี

๒) การปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา การทำความดีและการเคารพยกย่องสิ่งที่ควรเคารพ ยกย่อง เช่น พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ รวมทั้งปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

๓) ความกล้าหาญ กล้าในสิ่งที่ควรกล้า และกลัวในสิ่งที่ควรกลัว เช่น กล้าประพฤติ ความดี และเกรงกลัวการกระทำบาป

๔) การควบคุมตนเอง การใช้ปัญญาควบคุมอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ตลอดจนการ กระทำที่ไม่เหมาะสมด้วย

๕) ความยุติธรรม การไม่กีดกันความสามารถของผู้อื่น การให้ผู้อื่นได้รับความรู้ทัดเทียม เสมอภาค และการมองผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม[๔๕]

จากการศึกษาสรุปได้ว่า คนที่มีคุณธรรมคือ คนที่มีนิสัยอันดีงามมีความรักและความรับผิดชอบในหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างดีที่สุด ครูที่มีคุณธรรม คือครูที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ได้ครบถ้วนแห่งอาชีพครู ตามจรรยามารยาทและวินัยแห่งระเบียบประเพณีของครูอย่างเคร่งครัดสม่ำเสมอ โดยมีใจรักศิษย์และ มุ่งประโยชน์ต่อศิษย์เป็นสำคัญ[๔๖]

๒.๓.๓ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมคุณธรรม

คุณธรรมความประพฤติเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกต้องดีงามทางสังคม เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขของชีวิตและสังคม เพื่อแก้ไขและดับปัญหาสังคม กล่าวโดยย่อ พระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติเพื่อแก้ไขและดับปัญหาโดยใช้หลักไตรสิกขาคือ

๑) ศีล หลักความประพฤติสุจริตทางกายและวาจา หลักฝึกฝนอบรมพัฒนามนุษย์ให้มี ศีล ระเบียบวินัยมีพฤติกรรมเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดความเคยชิน เป็นการจัดระเบียบชีวิตให้สอดคล้องสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันและดำเนินชีวิตที่ดีงามไร้ปัญหา เป็นหลักแก้และกันปัญหาเบื้องต้นได้แก่ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐

---

[๔๔]บุญเลิศ ราโชติ, *คุณธรรมสำหรับครู*, (ร้อยเอ็ด : มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

[๔๕]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

[๔๖]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

๒) สมาธิ เป็นการฝึกจิตให้มีสมรรถภาพและคุณภาพจิตที่ดี ให้จิตมีคุณธรรมความอดทน เข้มแข็ง แน่วแน่ มั่นคง สะอาด สว่าง สงบ ปราศจากสงรบกวนเครื่องเศร้าหมอง พร้อมที่จะทำงานต่าง ๆ อย่างไร้กังวลปัญหา

๓) ปัญญา เป็นหลักฝึกฝนอบรมพัฒนามนุษย์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งต่างๆทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักคิดไตร่ตรองตรวจสอบ วิเคราะห์แยกแยะมีเหตุผล เป็นความรู้ที่ ถูกต้องไม่บิดเบือนไม่มีกิเลสตัณหามาครอบงำ รู้เท่าทันข้อเท็จจริงความเป็นไปและการเปลี่ยนแปลง ของโลกและชีวิตทางสังคม คิดพิจารณาแก้ไขป้องกันปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผลถูกต้องแม่นยำ เป็น หลักสำคัญของการดำเนินชีวิตที่ดีงามในสังคมมนุษย์ เป็นหลักป้องกันแก้ไขและดับปัญหาต่างๆ ทั้งหลายให้ปลอดภัยปราศจากปัญหาไร้ทุกข์กังวลใจในชีวิตทางสังคม[๔๗]

องค์ประกอบจะส่งเสริมคุณธรรมภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความ คิดเห็น แนวความคิด ทัศนคติ ค่านิยม ถ้าเป็นด้านที่ถูกต้องดีงาม คือปัญญาอันเห็นชอบหรือ สัมมาทิฏฐิภายในตัวบุคคลที่ก่อให้เกิดกุศลเจตนาย่อมทำให้บุคคลสามารถรักษาเบญจศีลได้มั่นคง แต่ ถ้าเป็นด้านตรงข้ามย่อมส่งผลให้ละเมิดเบญจศีลได้โดยง่ายนั้นเอง ซึ่งสัมมาทิฏฐิภายในตัวบุคคลที่จะ เกิดขึ้นได้นั้น ต้องมาจากแหล่งภายนอกที่เป็นสัมมาทิฏฐิเช่นเดียวกัน โดยหลักธรรมที่แสดงถึงปัจจัย อันเป็นแหล่งที่มาเบื้องต้นของการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “ปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ”

นักวิชาการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้

ชำเลือง วุฒิจันทร์[๔๘] ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนไว้ดังนี้

๑) บิดา มารดา บ้าน หรือสถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและหล่อหลอม ตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว และต้องทำหน้าที่นี้ต่อไป แม้เด็กจะเขาไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนระดับต่างๆ อยู่แล้วก็ตาม

๒) ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัวเช่นเดียวกัน โดยปกติเด็กจะเรียนรู้เจตนคติเชิงจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกตและเลียนแบบมากกว่าที่จะได้จากการฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่โดยตรง หากผู้ใหญ่เป็นผู้มีลักษณะเด่นเป็นที่ยกย่องบูชาแก่เด็กมาก เด็กจะมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่มากขึ้นเท่านั้น

๓) เพื่อน ๆ ของเด็ก เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางคุณธรรม และจริยธรรมบางอย่างให้เด็กได้รับรู้ รับไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดพฤติกรรมคล้อยตามเพื่อนๆ ได้ นอกจากนี้การเรียนรู้เชิงจริยธรรมของเด็กมิใช่มาจากเพื่อน ๆ เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังได้มาจากได้กระทำกิจกรรม

---

[๔๗]ที.ปา. ๑๑/ ๒๒๘/๒๓๒.

[๔๘]ชำเลือง วุฒิจันทร์, *คุณธรรมจริยธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๔), หน้า ๗๖.

ร่วมกันการเข้าใจกันและกันในระหว่างเด็กวัยเดียวกันเองด้วย ซึ่งเพื่อนๆ ดังกล่าวนี้ รวมทั้งเพื่อนในโรงเรียนและเพื่อนนอกโรงเรียนด้วย

๔) พระสงฆ์หรือผู้นำทางคุณธรรมและจริยธรรมในหมู่บ้านตำบล อำเภอ หรือท้องถิ่นที่เด็กหรือนักเรียนอาศัยอยู่เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใหญ่ในสังคมนั้นและได้รับมอบหมายให้ เป็นผู้อบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมแก่ประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์และหรือผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นจะมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กหรือ นักเรียนนักศึกษาในท้องถิ่นนั้นด้วย

๕) สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชน ทุกรูปแบบในปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงเจตนคติ ค่านิยม ตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนนักเรียนนักศึกษา หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดไปถึงภาพยนตร์ บทเพลง หนังสืออ่าน เป็นทั้งเครื่องปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนทุกวัย และในขณะเดียวกันถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจในด้านที่จะช่วยปลูกฝังความมีคุณธรรมที่ดีแก่เด็กและเยาวชนแล้วยังอาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝังและหล่อหลอมให้เด็กนักเรียนนักศึกษาให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามได้ด้วย

๖) โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งรวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาการบริหารและการให้บริการต่างๆในสถานศึกษาการเป็นตัวอย่างอันดีงามของครูอาจารย์ การเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตร การเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับจริยศึกษาโดยเฉพาะการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา

วิเชียร เกตุสิงห์[๔๙] ได้ทำการวิจัยเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ในประเด็น การศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม โดยได้สำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้จำนวน ๑๐๐ คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม ๑๑ ประการ คือ

๑) กำหนดให้การสอนจริยศึกษา ศาสนศึกษา เป็นวิชาบังคับ

๒) ให้สอดแทรกการสอนในวิชาต่าง ๆ ทุกวิชา

๓) เลือกเนื้อหาคุณธรรม/จริยธรรม ที่เหมาะสมและต้องการส่งเสริม

๔) ให้ความสำคัญกับกิจกรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย และจัดการอย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรมหรือทฤษฎี

๕) ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี

๖) จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการสอน

๗) จัดโอกาสให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

---

[๔๙]วิเชียร เกตุสิงห์, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะความเป็นพลเมืองไทยของ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : เจริญผล, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘.

๘) จัดโอกาสพัฒนาความสมพันธ์กับผู้ใหญ่และชุมชนที่เป็นแบบอย่าง

๙) จัดโอกาสสัมผัสธรรมชาติแวดล้อม

๑๐) จัดโอกาสให้พบเห็นสิ่งที่มีคุณค่า

๑๑) จัดโอกาสให้แสดงพฤติกรรมที่ดี และเสริมแรงตามหลักจิตวิทยา

ชาติชาย กู้กิตติไมตรี[๕๐] ได้อธิบายไว้ว่าการที่บุคคลมีคุณลักษณ์ทางคุณธรรม จริยธรรม แตกต่างกันนั้น มีความเกี่ยวเนื่องมาจาก

๑) สถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน เด็กสามารถเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ จากคนรอบข้างภายในครอบครัว ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู สถานภาพของครอบครัว อาชีพครอบครัว และก็มีบทบาทต่อการปลูกฝัง ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตัวจักรสำคัญของสถาบันในการปลูกฝังคุณธรรมจึงเป็นพ่อแม่

๒) สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนเป็นแหล่งที่มีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนรองจากสถาบันครอบครัว โดยครูมีความสำคัญกับนักเรียนอย่างมาก เพราะเด็กจะเลื่อมใสศรัทธาผู้ใหญ่ที่มีการศึกษาสูง หรือในกรณีผู้ปกครองมี การศึกษาต่ำกว่าบุตร เด็กจะมองหาผู้อื่นแทนซึ่งก็มักจะเป็นครู ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และครูที่มีจริยธรรมสูง รู้จักดูแลและเข้าใจเด็กเท่านั้นที่จะสามารถ ช่วยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กได้ นอกจากตัวครูแล้ว สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และ ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนก็มีส่วนในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงให้แก่เด็กด้วย

๓) เพื่อน ทุกคนต้องมีเพื่อน ดังนั้นเพื่อนจึงนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางจริยธรรมบางอย่างได้

๔) สถาบันศาสนา สถาบันศาสนามีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก ในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการควบคุมพฤติกรรมด้านจริยธรรม นอกจากนี้ สถาบันศาสนาได้ทำหน้าที่สอนทางตรงและทางอ้อมดังกรณีการตั้งศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้อบรม

๕) สื่อมวลชน สื่อมวลชนประกอบด้วย วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และสิ่งพิมพ์ ต่าง ๆ ก็มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์เช่นกัน หน้าที่หลักของสื่อมวลชนคือ ๑) สังเกตการณ์และรายงานสภาพแวดล้อม ๒) ประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้สัมพันธ์กันเพื่อปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ๓) ถ่ายทอดมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมไปยังอนุชนรุ่นต่อไป และ ๔) ให้ความบันเทิง จากหน้าที่หลัก ๔ ประการ จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ถ้าสื่อมวลชนไม่ให้ความสนใจอาจจะเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้น การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามได้ด้วย

---

[๕๐]ชาติชาย กู้กิตติไมตรี, “ทบทวนการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน”, *วารสารการศึกษาแห่งชาติ*, (มิถุนายน- กรกฎาคม ๒๕๓๔): ๒๕, ๕.

๖) องค์การสังคมสังเคราะห์และสมาคมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ มีบทบาทสำคัญในทางตรงคือการส่งเสริมศีลธรรมและกล่อมเกลาจิตใจเยาวชน การอบรมครู และการเผแพร่ศีลธรรมในสังคม เช่น สมาคมสร้างสรรค์ไทย มูลนิธิดวงประทีป เป็นต้น ส่วนทางอ้อม คือการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ความเป็นพลเมืองดี และการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น เช่น มูลนิธิเพื่อพัฒนาเด็ก เป็นต้น

๗) หน่วยงานของรัฐ และเอกชน ในสภาพสังคมปัจจุบัน การปัดภาระและความรับผิดชอบ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้ใดผู้หนึ่งคงเป็นไปไม่ได้ หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล นอกจากจะต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนแล้ว ก็จะต้องมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วย เช่น การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเยาวชนตำบลของกระทรวงมหาดไทย การประกวดมารยาทไทย เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบในการพัฒนาคุณธรรมโดยรวมแล้วคือการทำสังคมให้สงบสุขได้ เพราะบุคคลในสังคมมีคุณธรรม จริยธรรม สถาบันในสังคมหลายสถาบันมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้สมาชิกของสังคม สถาบันที่สำคัญอันดับต้นคือสถาบันครอบครัวต่อมาเป็นสถาบันทางการศึกษา สองสถาบันนี้จะละเลยในการชี้นำความถูกตองดีงาม ความเหมาะสมให้กับสมาชิกของตน สถาบันทั้งหลายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา นอกจากนี้คือสื่อมวลชน และหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันในการยกระดับและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

๒.๓.๔ คุณธรรมขั้นพื้นฐาน ๘ ประการ

กระทรวงศึกษาธิการประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง ความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน ศาสนาและสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนดังกล่าวมีความชัดเจน เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถ นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม "๘ คุณธรรมพื้นฐาน" ที่ควรเร่งปลูกฝัง ประกอบด้วย[๕๑]

๑) ขยัน

ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทน ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญา แก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ

ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควรเป็นคนสู้งานมี ความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

---

[๕๑]กระทรวงศึกษาธิการ, *คุณธรรมขั้นพื้นฐาน ๔ ประการ*, (กรุงเทพมหานคร : เลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

๒) ประหยัด

ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้ เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ฟุ้งเฟ้อ

ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับ- รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

๓) ความซื่อสัตย์

ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอนเอียงไม่มีเล่ห์เหลี่ยมมีความจริงใจ ปลอดจาก ความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช้เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

๔) มีวินัย

มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม

ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน/องค์กร/สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ

๕) สุภาพ

สุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ

ผู้ที่มีความสุภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าวรุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้ที่มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

๖) สะอาด

สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว จึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

๗) สามัคคี

สามัคคี คือ ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์

ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้บทบาทของตน ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้การงานสำเร็จ ลุล่วง แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๘) มีน้ำใจ

มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อน มนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

คุณธรรมทั้ง ๘ ประการนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการปฏิรูปการศึกษา โดยยึด หลักคุณธรรมจริยธรรมเป็นทางเอกในการขับเคลื่อนก้าวหน้าไปอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า คุณธรรม ๘ ประการ มุ่งเน้นให้โรงเรียน ครู มีความตระหนักในเรื่องนี้เพื่อฝึกฝน นักเรียนให้มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียน อดทนต่อความยากลำบากในบางวิชาที่ไม่ชอบ รู้คุณค่า ของเงิน รู้จักประหยัด มีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย อ่อนน้อมถ่อมตน มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดแก่ผู้พบเห็น มีความสามัคคีในหมู่คณะ มีน้ำใจ พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย และแรงใจ

๒.๓.๕ ประโยชน์ของคุณธรรม

คุณธรรมมีประโยชน์ต่อบุคคลสังคมและชาติบ้านเมือง สังคมใดสมาชิกไร้คุณธรรม สังคมนั้นมีความสับสนวุ่นวายยากแก่การพัฒนา ในสังคมครูก็เหมือนกัน หากผู้ประกอบวิชาชีพครูเป็น ผู้ไร้คุณธรรมจริยธรรม นอกจากจะทำให้ตนเองและสถาบันวิชาชีพตกต่ำแล้ว ยังทำให้สังคมชาติบ้านเมืองต้องมีอันตกต่ำไปด้วย คุณธรรมก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย ต่อคนทั่วไปในประเทศทุกสาขาวิชาชีพ ทุกเพศทุกวัย

(๑) ประโยชน์ด้านตัวครูและสถาบันอาชีพครู

๑) ทำให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคงในงานอาชีพ

๒) ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไปเป็นที่เคารพรักของศิษย์

๓) มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขไร้ภัยอันตรายใด ๆ เพราะแวดล้อมด้วยความรักความนับถือจากศิษย์และประชาชนทั่วไป

๔) ครอบครัวมีความสุขอบอุ่น มั่นคงฐานะทางเศรษฐกิจไม่ฝืดเคือง

๕) ทำให้ชื่อเสียงของคณะครูเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของปวงชน

๖) ทำให้วิชาชีพครูมีความเจริญก้าวหน้าเป็นไปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิชาการ องค์การ หรือสมาคม

๗) สถาบันการศึกษามีความเจริญก้าวหน้า เพราะได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนด้วยความจริงใจ

(๒) ประโยชน์ต่อนักเรียน

๑) เป็นคนดีมีระเบียบวินัย

๒) นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียนและครอบครัว

๓) สังคมมีความสุข สังคมมีคุณธรรม

๔) เป็นที่รักของพ่อแม่และครูอาจารย์

(๓) ประโยชน์ด้านสังคมและประเทศชาติ

๑) สมาชิกของสังคมเป็นคนดีมีคุณธรรมรู้จักสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้อง

๒) สังคมมีสันติสุขเพราะสมาชิกของสังคมมีคุณธรรม

๓) สังคมได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทุกด้าน

๔) สถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์มีความมั่นคง เพราะประชาชนมีความเข้าใจและ เห็นความสำคัญอย่างแท้จริง

๕) ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติมีความมั่นคงถาวรเพราะครู ได้อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม[๕๒]

จากการศึกษาสรุปได้ว่า คุณธรรมเป็นประโยชน์ต่อตัวครู นักเรียน และบุคคลในชุมชนเพื่อร่วมกัน ส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตัวนักเรียน เป็นคนดีมีคุณธรรมพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า รู้จักสิทธิ และหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง เกิดความสุขต่อตนเองและครอบครัว และส่งเสริมสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ให้มีความมั่นคง

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม

จริยธรรม เป็นพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางเป็นหลักธรรมที่มีไว้เพื่อยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ให้สูงขึ้น พระพุทธศาสนาวางแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมให้สูงขึ้นตามความสามารถและโอกาสของแต่ละบุคคล คือการประพฤติอยู่ในกุศลกรรมบถและเวนอกุศลกรรมบถคู่กันไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอ ประเด็นดังนี้

---

[๕๒]พระมหาอดิศร ถิรสีโล, *คุณธรรมสำหรับครู*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๐.

๒.๔.๑ ความหมายของจริยธรรม

Ethics มาจากภาษากรีกว่า Ethos แปลว่าหลักความประพฤติ หรือลักษณะนิสัย (Character) หมายถึงความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณค่า หรือค่านิยม (Values Concepts)[๕๓]

คำว่า จริยธรรม มาจากคำ ๒ คำ คือ จริยะ+ธรรม ซึ่งแปลตามศัพท์คือ จริยะ แปลว่าความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ธรรม แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ เมื่อนำเอาคำ จริยะมาต่อกับคำว่าธรรม เป็นจริยธรรม แปลเอาความหมายว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติปฏิบัติ คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า ธรรม นั้น แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทคือ

๑) ประเภทที่ควรบำเพ็ญ ควรนำมาปฏิบัติให้เกิดขึ้นในตน ควรนำมาปรับปรุงให้เป็นคนดี เรียกว่า กุศลธรรม

๒) ประเภทที่ควรละเว้น ไม่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติเพราะเป็นธรรมที่ทำให้เป็นสิ่งไม่ดี เรียกว่า อกุศลธรรม

๓) ประเภทที่จัดเป็นกุศลและอกุศลไม่ได้ เป็นสิ่งที่ควรปรึกษาให้รู้ไว้ ไม่ใช่สิ่งที่ต้องละเว้นหรือต้องบำเพ็ญเรียกว่า อัพยากตธรรม ธรรมที่เป็นกุศลนั้น เป็นสิ่งที่ให้คุณอย่างเดียว สามารถนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัติ กุสลธรรมบางข้อสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีในทุกกรณี เช่น สติสัมปชัญญะ เป็นต้น ส่วนอกุศลธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ให้โทษอย่างเดียว จึงจัดว่าเป็นสิ่งที่ควรละเว้นไม่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติแท้[๕๔]

พระชูชาติ คงสีดา[๕๕] กล่าวว่า จริยธรรม เป็นหลักความประพฤติที่ดีที่ควรปฏิบัติ โดยเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์สามารถพัฒนาให้เป็นผู้มีจริยธรรมได้ และเหนือสิ่งอื่นใดจริยธรรมยังหมายความรวมถึงการที่มนุษย์สามารถใช้ปัญญาและเหตุผลไตร่ตรองได้ว่า อะไรควรทำอะไรไม่ควรไม่ทำ

ศักดิ์ชัย มโนวงศ์[๕๖] กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ อันเป็นสิ่งที่ทุกคนควรประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขความเจริญขึ้นในสังคมและจะต้องใช้ปัญญาในการรับรู้ สังเกต และเข้าใจสถานการณ์เป็นตัวควบคุมความประพฤติของบุคคล ให้

---

[๕๓]ประภาศรี สีหอำไพ, *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๖.

[๕๔]ไสว มาลาทอง, *การศึกษาจริยธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๕-๗.

[๕๕]พระชูชาติ คงสีดา, “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธภาพในครอบครัวความใกล้ชิดทางศาสนากับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่วิธีการเรียนทางไกลในจังหวัดราชบุรี”, ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), หน้า ๑๙.

[๕๖]ศักดิ์ชัย มโนวงศ์, “พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), หน้า ๘.

เหมาะสมกับสภาพสังคม เพื่อปรับตัวในการประพฤติปฏิบัติให้เข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดีและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข

สิทธิโชค วรานุสันติกูล[๕๗] กล่าวถึงความหมายของ จริยธรรมว่ามักจะอยู่ในขอบข่าย ๓ ประการ คือ

๑. จริยธรรมในแบบของการคิดหาเหตุผล คือ ในส่วนนี้เป็นการศึกษาจริยธรรมของบุคคลในแง่ของความคิดและเหตุผลของเขาในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๒. จริยธรรมในแบบของความรู้สึกของจิตใจ คือ การศึกษาจริยธรรมของบุคคลในส่วนที่เป็นค่านิยม ความเชื่อและความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เป็นต้น

๓. จริยธรรมในแบบของการแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอกของบุคคล เช่นพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ฯลฯ เป็นต้น

พระพุทธศาสนาวางแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมให้สูงขึ้นตามความสามารถและโอกาสของแต่ละบุคคล คือ การประพฤติอยู่ในกุศลกรรมบถ และเว้นอกุศลกรรมบถคู่กันไปกล่าวคือ

๑) กายสุจริต คือ การประพฤติชอบด้วยกาย

๒) วจีสุจริต คือ การประพฤติชอบด้วยวาจา

๓) มโนสุจริต คือ การประพฤติชอบด้วยใจ

สาโร บัวศรี[๕๘] ได้อธิบายคำว่าจริยธรรมไว้สองลักษณะ คือ ในความหมายแคบและความหมายกว้าง ดังนี้

๑) จริยธรรมในความหมายกว้าง หมายถึง คุณธรรมและศีลธรรม และร่วมเอา ค่านิยมที่จำเป็นอื่น ๆ เข้าไว้ด้วยซึ่งอาจอยู่ในระดับที่ลดหลั่นลงไปจากระดับศีลธรรมและคุณธรรม ค่านิยมที่จำเป็นดังกล่าวอาจจะได้แก่ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย อุดมการณ์ วินัย และมารยาท เป็นต้น ถ้ากล่าวสั้น ๆ จริยธรรมก็คือ ค่านิยมในระดับต่าง ๆ ซึ่งสังคมและบุคคล จำเป็นต้องยึดมั่น และจริยธรรมย่อมจะนำสันติสุขมาให้แก่บุคคลและสังคมได้ตามควรแก่กรณี

๒) จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤตที่อบรมกิริยาและปลูกฝังนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่านิยมทางจริงธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงาม ในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางในความประพฤติอยู่ในเรื่องความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยสำนึกที่จะใช้สิทธิ และหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

---

[๕๗]สิทธิโชค วรานุสันติกูล, *จิตวิทยาสังคม:ทฤษฎีและการประยุกต์*, (กรุงเทพมหานคร : เม็ดทรายพริ้นติ้ง, ๒๕๕๐), หน้า ๖๕

[๕๘]สาโร บัวศรี, *จริยธรรมศึกษา*, (กรุงเทพมหานค ร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๔), หน้า ๑๘ - ๒๐.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๓๕[๕๙] ได้ให้ความหมายของจริยธรรม ว่า คือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ

ชัยพร วงศ์วรรณ[๖๐] กล่าวว่าจริยธรรม หมายถึง แนวทางของการประพฤติตนให้ เป็นคนดี เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดควรละเว้นอะไรควร ประพฤติปฏิบัติ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน[๖๑] ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่าหมายถึงลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ซึ่งสังคมต้องการให้มีในสมาชิก เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดจากความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม

วิทย์ วิศทเวทย์[๖๒] ได้กล่าวว่า จริยธรรมคือ พันธะหรือหน้าที่ที่เราปฏิบัติต่อสิ่งหนึ่งสิ่ง ใด ในทางพระพุทธศาสนา จริยธรรมคือการนำเอาความรู้ ในความจริงหรือกฎธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม

จริยธรรม แปลได้หลายอย่าง เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก และชีวิตที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดีเป็นไปตามคลองธรรมหรือสอดคล้องกับศีลธรรม หรือหล่อหลอมกล่อมเกลาของสังคมการอบรมสั่งสอนทางศีลธรรมการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเป็นต้นแม้สัมพันธ์กับโยนิโสมนสิการก็ มักเป็นโยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศลให้เห็นคุณค่าเช่น ดีชั่วถูกผิด อะไรดีกว่า อะไรเลวกว่า ควรจะเป็น ไม่ควรจะเป็นคุณค่าทางจริยธรรม[๖๓]

๑) เป็นผู้หนักแน่นในเหตุผลรู้จักมองเห็นการกระทำและผลการกระทำ ตามแนวทางของเหตุปัจจัย ไม่เชื่อสื่องมงาย ตื่นข่าว

๒) ให้เห็นว่าผลสำเร็จที่ตนต้องการจุดหมายที่ปรารถนาจะเข้าถึง จะสำเร็จได้ด้วยการลงมือทำจึงต้องพึ่งตนเองและทำความเพียรพยายามไม่รอคอยโชคชะตาหรือหวังผลด้วยการอ้อนวอนเซ่นสรวงต่อปัจจัยภายนอก

๓) ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองที่จะงดเว้นจากความชั่ว และรับผิดชอบต่อผู้อื่น ด้วยการกระทำความดีต่อเขา

---

[๕๙]ราชบัณฑิตสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕*, หน้า ๑๘.

[๖๐] ชัยพร วงศ์วรรณ, *การสอนค่านิยมและจริยธรรม*, (คณะศึกษาศาสตร์ : สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔.

[๖๑]ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก, *จริยธรรมของเยาวชนไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๓๒ - ๓๓

[๖๒]วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๙.

[๖๓]พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑๓-๒๑๔.

๔) ให้ถือว่าบุคคลมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะทำการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุง สร้างเสริมตนเองให้ดีขึ้นไป โดยเท่าเทียมกัน สามารถทำตนให้เลวลงหรือให้ดีขึ้น ให้ประเสริฐจนถึงยิ่งกว่าเทวดาและพรหมได้ทุก ๆ คน

๕) ให้ถือว่าคุณธรรม ความสามารถ ความประพฤติปฏิบัติ เป็นเครื่องวัดความทราม หรือประเสริฐของมนุษย์ ไม่ให้มีการแบ่งแยกโดยชาติ ชั้น วรรณะ

๖) ในแง่กรรมเก่าให้ถือเป็นบทเรียน และรู้จักพิจารณาเข้าใจตนเองตามเหตุผล ไม่คอยเพ่งโทษแต่ผู้อื่น มองพื้นฐานของตนเองที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุง และวางแผน สร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ถูกต้อง

๗) ให้ความหวังในอนาคตสำหรับสามัญชนทั่วไป

จากการศึกษาความหมายของจริยธรรมสรุปได้ว่า ทางพระพุทธศาสนาเป็นพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางเป็นหลักธรรมที่มีไว้เพื่อยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ให้สูงขึ้น พระพุทธศาสนาวางแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมให้สูงขึ้นตามความสามารถและโอกาสของแต่ละบุคคล คือการประพฤติตนด้วยกาย วาจา ใจอยู่ในกุศลกรรมบถและเว้นอกุศลกรรมบถคู่กันไป จริยธรรมในแนวคิดของผู้รู้ต่างให้นิยามและความหมายคือเป็นแนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติเพื่อการยกระดับคุณธรรมจริยธรรม เป็นลักษณะที่สังคมต้องการก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้จะเห็นว่าความหมายทั้งคุณธรรมและจริยธรรมจะมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพูดถึงคุณธรรมก็ย่อมหมายรวมถึงจริยธรรมด้วยเช่นกันหรือเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดีเป็นไปตามคลองธรรมหรือสอดคล้องกับศีลธรรมหรือหล่อหลอมกล่อมเกลาของสังคมการอบรมสั่งสอนทางศีลธรรมการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เป็นต้น แม้สัมพันธ์กับโยนิโสมนสิการก็มักเป็นโยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศลให้เห็นคุณค่าเช่นดีชั่วถูกผิดอะไรดีกว่า อะไรเลวกว่า ควรจะเป็นไม่ควรจะเป็น คุณค่าทางจริยธรรม อาจจะกล่าวได้ว่า บุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตนได้ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่งอย่างใดนี้ จะเป็นบุคคลที่มีทั้งคุณธรรมและจริยธรรมที่อยู่ในตนเอง เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในสังคมว่าเป็นบุคคลที่มีคุณภาพสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข

๒.๔.๒ ความสำคัญและคุณค่าของจริยธรรม

จริยธรรมมีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะจริยธรรมเป็นธรรมชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์ และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมว่าจริยธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะช่วยให้สังคมมีความสุขสงบ ทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างมีระบบจริยธรรมที่ดียังเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเอื้อประโยชน์ให้กับธรรมชาติทำให้มนุษย์สามารถมีชีวิตได้อย่างมีความสุข จากการศึกษาที่ผู้วิจัยมีความต้องการให้ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านส่งเสริมการศึกษา เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง เข้าใจและให้ความสำคัญและคุณค่าของจริยธรรมได้อย่างถูกต้อง

วศิน อินทสระ[๖๔] ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของจริยธรรมดังนี้

๑. จริยธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรืองความมั่นคงและความสงบสุขของปัจเจกชน สังคมและประเทศชาติอย่างยิ่ง ทั้งนี้ควรจะส่งเสริมประชาชนให้มีจริยธรรมเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นแกนกลางของการพัฒนาด้านอื่น ๆ ทั้งเศรษฐกิจการศึกษา การเมือง การปกครอง ฯลฯ การพัฒนาที่ขาดหลักจริยธรรม เป็นหลักยึด ย่อมเกิดจากผลร้ายมากกว่าดี เพราะผู้มีความรู้แต่ขาดคุณธรรมย่อมเกิดความเสื่อมเสีย ได้มากกว่าผู้ด้อยความรู้

๒. การพัฒนาบ้านเมืองต้องพัฒนาจิตใจคนก่อนหรืออย่างน้อยก็ให้พร้อมกัน ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาวิชาการอื่น ๆ เพราะการพัฒนาที่ไม่มีจริยธรรมเป็นแกนนำนั้น จะศูนย์เปล่าและเกิดผลเสียเป็นอันมากทำให้บุคคลลุ่มหลงในวัตถุและอบายมุขมากขึ้น คนในสังคมละเลยจริยธรรม กอบโกยทรัพย์สินไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ขาดความเมตตา ปราณี แล้งน้ำใจในการดำเนินชีวิต

๓. จริยธรรมมิได้หมายถึง ถือศีล เข้าวัด จำศีลภาวนาโดยไม่ทำประโยชน์ให้สังคมแต่จริยธรรมหมายถึง ความประพฤติ การกระทำ และความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม ทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง เว้นสิ่งที่ควรเว้น ทำในสิ่งที่ควรทำด้วยความฉลาดรอบคอบ ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีคุณค่าสำหรับทุกคน ทุกวิชาชีพ ทุกสังคม สังคมจะอยู่รอดได้ก็ด้วยจริยธรรม

๔. การทุจริต คดโกง การเบียดเบียนกันในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้สังคมเสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของคนในสังคม ทรัพยากรธรรมชาติในโลกนี้จะน่าจะพอเลี้ยงชาวโลกไปได้อีกนาน ถ้าชาวโลกช่วยกันละทิ้งความละโมบโลภมาก แล้วมามีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายช่วยกันสร้างสรรค์สังคม ยึดเอาจริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จริยธรรมสอนให้เรารู้จักดีชั่ว รู้จักวางตัวให้เหมาะสม รู้จักถ่อมตัวเพื่อเข้ากันได้ดีกับคนทั้งหลาย ไม่วางตัวโอหัง อวดดี หรือก้าวร้าวผู้อื่นเป็นแนวทางสอนให้เรา ลดทิฐิมานะ เพื่อจะได้มองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง เรียนรู้ให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมด้วยความสันติสุข และเกิดความผาสุกในสังคมไทยถ้าหากคนในสังคมยึดหลักธรรมของศาสนาและหลักปฏิบัติทางจริยธรรม

วศิน อินทสระ[๖๕] ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พุทธจริยศาสตร์” สรุปได้ว่า จริยธรรม เป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง ความสงบสุขของปัจเจกชน สังคมและประเทศชาติอย่างยิ่ง จริยธรรมในสังคมจึงควรได้รับการพัฒนา ถ้าจริยธรรมดีขึ้น อบายมุขและการทุจริตคดโกงในวงการต่าง ๆ การเบียดเบียนกันในรูปแบบต่าง ๆ จะลดลงนอกจากนี้จริยธรรมยังมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ คือ

๑) จริยธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญต่อตนเอง การปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรมย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อตนเอง ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติชอบมีจริยธรรม เช่น มีความขยันหมั่นเพียร มีความ

---

[๖๔]วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๖ – ๗.

[๖๕]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต กล้าหาญ เสียสละ เป็นต้น เมื่อเราปฏิบัติตามแล้วย่อมส่งผลให้เราได้รับความสุข ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต

๒) จริยธรรมมีความสำคัญต่อสังคม การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมย่อมก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อส่วนรวม คือ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน จริยธรรมที่เกี่ยวกับระเบียบวินัย ความกตัญญูกตเวที การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการไม่เบียดเบียนกันย่อมสำคัญ ที่ทำให้ครอบครัวและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๓) จริยธรรมมีความสำคัญต่อจิตใจ การปฏิบัติตามจริยธรรมนอกจากจะช่วยให้เรา ประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัว หน้าที่การทำงานและก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมแล้ว ยังทำให้ เรารู้จักอิ่มเอิบใจ เช่น การทำบุญ การแสดงความเมตตา มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความบริสุทธิ์ใจ มีความละอายต่อความชั่ว มีความยุติธรรมเป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เราสุขใจไม่เร่าร้อน แต่คนทำชั่ว แม้จะได้รับผลประโยชน์ก็เป็นเพียงชั่วครู่ชั่วยาม แต่จิตใจต้องเร่าร้อนวิตกกังวล ดังสำนวนที่ว่า สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ แม้จะมีทรัพย์สินเงินทองมากแต่จิตใจไม่เป็นอิสระหาความสุขไม่ได้ ส่วนผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมจนซึมซับลงไปในกมลสันดาน จิตใจจะสงบสว่างและปลอดโปร่งนี่คือ ประโยชน์สูงสุดของจริยธรรม[๖๖]

คุณค่าของจริยธรรม คือคุณงามที่มนุษย์นำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต และความดีที่ถือ ว่าเป็นคุณธรรมของจริยธรรมมี ๓ ประการคือ

๑) ความดีที่เป็นเนื้อแท้ หรือความดีในตนเอง ความดีประเภทนี้จะมีคุณค่าในตัวเอง โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาตีความให้ เช่น ความดี ความจริง ความงาม

๒) ความดีที่เป็นเครื่องเอื้ออำนวยหรือส่งเสริมความดีให้สูงขึ้นไปอีก เช่น ความมีสุขภาพอนามัยดี ความมีทรัพย์สมบัติ การมีความรู้ความสามารถ

๓) ความดีทั้งที่เป็นเนื้อแท้ในตัวเองและความดีที่เป็นเครื่องอำนวยหรือส่งเสริมความดี ให้สูงขึ้นเช่น ความเมตตากรุณา ความรักความสามัคคี ขยันหมั่นเพียร ความอดทน การสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกัน ความเป็นพี่เป็นน้องกัน (ภราดรภาพ) ความประหยัดอดออม

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ความสำคัญและคุณค่าทางจริยธรรม เป็นเครื่องส่งเสริมให้คนทำความดีเพิ่มขึ้นมี ความเมตตากรุณา ความรัก ขยันหมั่นเพียรอดทน ร่วมทำประโยชน์ มีความรักต่อกันและกัน

๒.๔.๓ องค์ประกอบทางจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน[๖๗] ได้แบ่งองค์ประกอบทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

---

[๖๖]สุดชฎา สุทธิศร, *วิถีธรรมวิถีไทย*, (กรุงเทพมหานคร : ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖.

[๖๗]ดวงเดือน พันธุมนาวิน, *จริยธรรมของเยาวชนไทย*, รายงานการวิจัย, ฉบับที่ ๒๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๙.

๑. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ว่าในสังคมของตนนั้น การกระทำชนิดใดควรทำและชนิดใดควรละเว้น พฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม และพฤติกรรมประเภทใดไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้นี้ขึ้นอยู่กับอายุ การศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย

๒. ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆว่าตนชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากสอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทัศนคติทางจริยธรรมของบุคคลมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าใช้ความรู้เชิงจริยธรรมเพียงอย่างเดียว

๓. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวมานี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำอยู่ในระดับที่แตกต่างกันได้

๔. พฤติกรรมทางจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น

นอกจากนี้ สำเริง บุญเรืองรัตน์[๖๘] เชื่อว่าจริยธรรมมีส่วนประกอบ ๓ ประการ คือ ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม เจตคติเกี่ยวกับจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งความเห็นนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับความเชื่อของคณะกรรมการโครงการศึกษาจริยธรรมไทย ซึ่งได้แบ่งจริยธรรมของบุคคลได้ ๓ ประการคือ

๑. ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสิน แยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยจากการคิด

๒. ส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความพอใจ ศรัทธา เลื่อมใสเกิดความนิยม ยินดีที่จะรับนำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

๓. ส่วนประกอบด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำ ถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใด จะขึ้นกับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้ง ๒ ดังกล่าว และบางส่วนอาจจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้น ๆ หรือภาวะความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย จากองค์ประกอบจริยธรรมที่นักจิตวิทยาหลายท่านได้จำแนกไว้ พอจะสรุปได้ว่าลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับ จริยธรรมนั้นมี ๓ องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านปัญญา องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก และ

---

[๖๘]สำเริง บุญเรืองรัตน์, “การวัดจริยธรรม”, *วารสารวัดผลการศึกษา*, ๓(๕): ๗๖.

องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ ต้องอาศัยหลักทางทฤษฎีทางจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวไว้

๒.๔.๔ ลักษณะทางจริยธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ[๖๙] ได้จำแนกลักษณะของจริยธรรม ๓ ลักษณะคือ

๑. จริยธรรมธรรมชาติ เป็นลักษณะการกระทำละเว้นชั่วโดยธรรมชาติของตนเองการกระทำดีในลักษณะนี้ไม่ถือว่ามีจริยธรรม เช่น นำเหล้าใส่ถ้วยวางไว้ ๑ ถ้วย และคลุกข้าวกับแกง ใส่จาน ๑ จาน แล้วเรียกสุนัขมาให้เลือกกิน สุนัขคงไม่เลือกกินเหล้าแต่คงเลือกกินข้าวเพราะธรรมชาติของสุนัขไม่กินเหล้า การที่สุนัขไม่เลือกกินเหล้านั้นเป็นเพราะธรรมชาติของสุนัขนั้นเองลักษณะเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นคุณธรรมจริยธรรม

๒. จริยธรรมบังคับ เป็นลักษณะการทำดีละเว้นชั่วเพราะถูกบังคับให้ทำ อาจเป็นการบังคับด้วยกฎหมาย ระเบียบประเพณี เช่น เมื่อขับรถไปอยู่เลนซ้ายตรงสี่แยกไฟแดง ก็เลี้ยวซ้ายไม่ขวางผู้อื่นทั้งๆ ที่ตนเองต้องการจะขับตรงไปเป็นต้น การทำดีตามกฎหรือถูกบังคับเริ่มมีจริยธรรมแต่จริยธรรมระดับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบ การจัดจริยธรรมลักษณะนี้ต้องพิจารณากรอบกฎเกณฑ์ประเพณีหรือกติกาที่บังคับเป็นสำคัญ

๓. จริยธรรมเจตนา เป็นจริยธรรมระดับสูงสุดเป็นการกระทำดีละเว้นชั่ว อันเกิดจากเจตนาที่ตั้งใจจะกระทำหรือไม่กระทำโดยผู้เรียนคิดได้เองว่าควรทำหรือไม่ควรทำด้วยตัวเองไม่ใช่บังคับ จึงเป็นจริยธรรมในระดับนี้ ซึ่งจริยธรรมที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนมากที่สุด การวัดและประเมินผลต้องสามารถวัดทำถึงระดับนี้ด้วย

๒.๔.๕ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม

จริยธรรมของแต่ละคนแตกต่างกันเพราะมีสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน มีการเรียนรู้ มีแรงจูงใจ มีการสังเกต มีความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้นทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาจริยธรรมมาก ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมมีดังนี้คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีมนุษยนิยม ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมและทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม มีรายละเอียดดังนี้

๑) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ทฤษฎีนักจิตวิเคราะห์ของ Freud[๗๐] เป็นทฤษฎีที่มีหลักการว่า กฎระเบียบ คำสั่งสอนของบิดามารดา วุฒิภาวะ ความคับข้องใจความวิตกกังวลในระดับที่พอดี เป็นแรงจูงใจทำให้เกิดการ

---

[๖๙]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *การพัฒนาและการประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม กรณีจากการปฏิบัติจริง*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔), หน้า ๙-๑๐

[๗๐]สุรางค์ โค้วตระกูล, *จิตวิทยาการศึกษา,* พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๑), หน้า ๓๒-๓๘.

พัฒนาจริยธรรม คือ ความสำนึกผิดชอบชั่วดีโดยอัตโนมัติ หลักการที่เด็กได้รับการอบรม ได้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในโอวาท คำสอนของพ่อแม่ ผู้ใหญ่ ผู้ใกล้ชิด และเลียนแบบอย่างที่ดีจากบุคคลเหล่านั้นมาสม่ำเสมอ ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้จนเกิดความเคยชินจนเป็นแบบอย่างที่ดี มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) มีรายละเอียดดังนี้

อิด (Id) เป็นจิตไร้สำนึก (Unconscious) เป็นระดับของจิตที่อยู่ภายใต้จิตใจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพที่ติดตามมาแต่กำเนิด สัญชาตญาณบางอย่างถูกเก็บไว้ที่จิตไร้สำนึก เช่น สัญชาตญาณของการอยากมีชีวิตอยู่ อยากสร้างสรรค์ อยากมีความรัก โดยปราศจากเหตุผลทำตามกิเลสตัณหา เป็นพฤติกรรมการแสดงออกที่น่ากลัว

อีโก้ (Ego) เป็นบุคลิกภาพที่พัฒนามาจาก อิด (Id) โดยอาศัยหลักแห่งความเป็นจริงเหตุผล หรือการกำหนดรู้ การเรียนรู้ ความฉลาด ความคิด เป็นข้อกำหนดจิตไร้สำนึกให้แสดงบางสิ่งบางอย่างออกมาอย่างมีเหตุผล อย่ามีความคิด ไม่ทำตามใจตนเอง

ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) เป็นเรื่องของการประพฤติดีที่สังคมยอมรับและละเว้นสิ่งเลวที่สังคมไม่ยอมรับ Super Ego แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ Conscious เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกโดยการคอยบอกให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนานั้น เช่น ขู่ว่าจะทำโทษ ชี้ให้ละอายแก่ใจที่จะทำสิ่งที่ไม่ดี และอีกประเภทหนึ่งคือ Ego-ideal เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเสริมแรงทางบวก เช่น การยอมรับ การชมว่าเก่ง

๒) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูร่าสามารถสรุปแนวคิดในการพัฒนาจริยธรรม ไว้ได้ดังนี้[๗๑]

๑. สิ่งที่เรียนรู้ การเรียนของคนเรานั้นเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ซึ่งกลายเป็นความเชื่อที่มีผลต่อการควบคุมพฤติกรรม เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นบุคคลก็จะมีความคาดหวังล่วงหน้าเกี่ยวกับการเกิดผลจากการกระทำนั้นได้ ทำให้ตัดสินใจได้ว่าควรทำหรือไม่ควรทำ

๒. วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ซึ่งมีทั้งประสบการณ์ตรงและประสบ การณ์อ้อม โดยสังเกตจากการอ่าน การฟัง การบอกเล่า ที่เกิดกับผู้อื่น ทำให้คนเรามีการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง

๓. ความเชื่อ ผลจากการเรียนรู้อยู่ในรูปแบบความเชื่อว่า สิ่งหนึ่งจะสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง ทั้งนี้เกิดจากการสังเกตและการคิดของบุคคล รวมทั้งจากการบอกเล่าของบุคคลอื่นความเชื่อนี้สามารถกำหนดพฤติกรรมของบุคคลได้

๔. การควบคุมพฤติกรรมด้วยความรู้และความเข้าใจ บุคคลมีความรู้และความเข้าใจได้และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ตนรู้ได้ รวมทั้งมองเห็นผลของการกระทำที่ตามมาซึ่งอาจดีหรือเลวทำให้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรทำหรือไม่ควรทำ

---

[๗๑]ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *จิตวิทยาการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๔), หน้า ๒๙๒-๒๙๔.

๕. จริยธรรมหมายถึง หลักการ กฎเกณฑ์ แนวทางการประพฤติ ปฏิบัติ บุคคล สามารถประเมินของความถูกต้องของการกระทำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่าการตัดสินทางจริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวกับความถูกผิดของการกระทำตามหลักการของการประพฤติพฤติกรรมของบุคคลมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการตัดสินความถูกผิดของพฤติกรรมจึงต้องใช้เกณฑ์ที่ต่างกัน

๖. บังคับตนเอง บุคคลสามารถบังคับตนเองที่จะพฤติ หรือละเว้นการประพฤติได้ตามมาตรฐานของตนเอง ตามการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและอ้อมของตน หากการเสริมแรงเสริมไปในทางบวก ก็มีแนวโน้มที่จะละเว้นไม่ปฏิบัติให้ทำสิ่งที่ไม่ดีและประพฤติในสิ่งที่ดีงาม

๗. จากทฤษฎีการพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทางการเรียนรู้ทางสังคม เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมทางการเรียนรู้ทางสังคม การพัฒนาการปลูกฝังจริยธรรม มี ๓ ประการ คือ

๗.๑ ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของการตัดสินความถูกต้องของการกระทำ

๗.๒ ความเชื่อในความสัมพันธ์ ระหว่างพฤติกรรมกับการกระทำ

๗.๓ ความสามารถในการบังคับตนเอง

วิธีปลูกฝังจริยธรรมมีอยู่ ๓ วิธี

๑. การให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินแลกเปลี่ยนประสบการณ์รวมทั้งการพัฒนาด้านความเชื่อ ในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลจากการกระทำ

๒. การตัวอย่าง คนเราชอบการเลียนแบบ การมีตัวอย่างเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ทำให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น ตัวอย่างจากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จะมีต่อความรู้ความเข้าใจและความรับผิดชอบชั่วดี

๓. การอธิบายเป็นการพูดชี้แนะ แนะนำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ หลักการ มองเห็นความสัมพันธ์ เห็นตัวอย่างจากการสังเกตตน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อและนำไปปฏิบัติได้ จะได้เห็นว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่กล่าวมามีกระบวนการพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ในลักษณะเดียวกันคือ มีลำดับของการพัฒนา โดยอาศัยในการพัฒนาหลายด้าน เช่น สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม สุขภาพจิตเพื่อให้มี เหตุผลเชิงจริยธรรมลำดับขั้นจนถึงขั้นสูงสุด

๓) ทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิด (Cognitive Development Theory)

เพียเจต์ (Piaget) เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดที่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล เพียเจต์ ได้แบ่งขั้นตอนของพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น ๔ ขั้นคือ[๗๒]

---

[๗๒]สุรางค์ โค้วตระกูล, *จิตวิทยาการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๗-๖๔.

๑. ขั้นประสาทสัมผัสและเคลื่อนไหว (แรกเกิด – ๒ ปี) เด็กมีพฤติกรรมทางประสาทสัมผัสอย่างง่าย ๆ เช่น ดูดนม ร้องไห้ ก่อให้เกิดพัฒนาการทางความคิด เริ่มมีโครงสร้างความคิดของสิ่งที่เขาพบเห็น แต่เป็นความคิดที่ไม่ใช้เหตุผล

๒. ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (๒-๗ ปี) เป็นลำดับที่คุณภาพของความคิดเกิดขึ้นในสมองมากขึ้น เด็กจะเริ่มใช้ภาพแทนวัตถุและเหตุการณ์เลียนแบบบุคคลอื่นได้ ตอนปลายของขั้นนี้เมื่อเด็กใช้ภาษาติดต่อและมีสังคมกว้างขวางขึ้น จึงเริ่มพัฒนาความคิดหาเหตุผลแบบตรรกศาสตร์บ้าง แต่ความคิดส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้อิทธิพลของการเรียนรู้

๓. ขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (๗-๑๑ ปี) เด็กมีความคิดเชิงตรรกศาสตร์ ทำให้สามารถแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ เหตุการณ์ที่มองเห็นหรือจับต้องได้การค้นหาความจริงที่เกี่ยวข้องกับวัสดุและสิ่งแวดล้อมจะมีแบบแผนและไม่ติดอยู่กับการรับรู้เช่นขั้นก่อน แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาที่มีสมมติขึ้น ปัญหาที่เกี่ยวกับถ้อยคำสั้นๆ ปัญหาที่มีความซับซ้อนมาก

๔. ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (๑๑ ปีขึ้นไป) พัฒนาการทางความคิดของเด็กขั้นสูงสุด เด็กสามารถค้นหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถแก้ปัญหาทางรูปธรรมได้ สามารถปฏิบัติการทางตรรกศาสตร์ ได้อย่างสมบูรณ์

จากพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง ๔ ขั้นนี้ เพียเจต์ ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม เป็น ๓ ขั้นดังนี้

๑. ขั้นก่อนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ปี) ยังไม่เกิดจริยธรรม แต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัสและมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต้น

๒. ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (อายุ ๒-๘ ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติการตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น

๓. ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ ๘ ปีขึ้นไป) สามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ มีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม เริ่มมีความคิดและตั้งเกณฑ์ที่เป็นของตัวเองได้ จากผลการศึกษาวิจัยในระยะเวลาต่อมา เพียเจต์ ได้ตั้งเกณฑ์การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ ๖ เกณฑ์ คือ

๑. การตัดสินจากเจตนาของการกระทำ เด็กเล็กจะตัดสินการกระทำจากปริมาณสิ่งของ ส่วนเด็กโตจะตัดสินจากเจตนาของการกระทำ

๒. การตัดสินที่เกี่ยวโยงสัมพันธ์จากผู้อื่น เด็กเล็กจะตัดสินการกระทำ โดยยึดเอาความเชื่อความเห็นชอบของผู้ใหญ่ว่าดี ในขณะที่เด็กโตจะยึดเอาเหตุผลและสถานการณ์ประกอบการตัดสิน

๓. ไม่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ เด็กเล็กจะตัดสินว่าดี ไม่ดีเพราะถูกลงโทษแต่เด็กโตจะตัดสินการกระทำใดไม่ดี เพราะสิ่งนั้นไปขัดกับเกณฑ์และเกิดอันตรายกับบุคคลอื่น

๔. ใช้วิธีการแก้แค้น วิธีนี้เด็กเล็กใช้น้อยกว่าเด็กโต

๕. ใช้ในการลงโทษเพื่อดัดนิสัย เด็กเล็กจะสนับสนุนการลงโทษอย่างหนักเพื่อแก้นิสัย แก่เด็กโตไม่ค่อยเห็นด้วย

๖. หลักธรรมชาติของความโหดร้าย เด็กเล็กจะถือว่าการทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษจากพระเจ้า

๔) ทฤษฎีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม (The Cognitive Theory of Development of Moral Reasoning Ability)

โคลเบิร์ก ได้เสนอทฤษฎีนี้ตามพื้นฐานจากทฤษฎีพัฒนาการรู้คิดของเพียเจต์ คือเชื่อว่าจริยธรรมมีพัฒนาการตามระดับวุฒิภาวะ เพราะจริยธรรมของมนุษย์เกิดจากกระบวนการทางปัญญาเมื่อมนุษย์มีการเรียนรู้มากขึ้น โครงสร้างทางปัญญาเพิ่มพูนขึ้น จริยธรรมก็พัฒนาตามวุฒิภาวะมีความสัมพันธ์กับอายุ กาลเวลา สถานที่ วัฒนธรรม และสภาพการณ์[๗๓]

โคลเบิร์ก ได้เสนอว่าพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม แบ่งออกเป็น ๖ ขั้น ๓ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ ระดับก่อนเกณฑ์ (Pre-conventional level)

เด็กอายุ ๒ ถึง ๑๐ ขวบ จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้ โดยเด็กจะปฏิบัติตามสิ่งที่พ่อแม่บอกให้กระทำและเรียนรู้ว่าสิ่งใดดีหรือสิ่งใดไม่ดี จากผลที่เด็กกระทำแล้ว โดนลงโทษทางกายหรือได้รับรางวัล เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้ออกเป็น ๒ ขั้นได้แก่

ขั้นที่ ๑ หลักการหลบหลีกจากการถูกลงโทษ ขั้นนี้เป็นพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นแรก เป็นจริยธรรมของเด็กอายุ ๒ ถึง ๗ ขวบ เด็กตัดสินใจหรือยอมกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง เพราะความกลัวความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษทางกาย

ขั้นที่ ๒ หลักการแสวงหารางวัล เป็นจริยธรรมของเด็กอายุ ๗ ถึง ๑๐ ขวบเด็กจะเรียนรู้ว่าการกระทำที่ถูกต้อง คือ การกระทำที่ได้รับผลตอบแทนที่น่าพอใจ มักปรากฏการให้เหตุผลในการกระทำในจริยธรรมขั้นนี้ เช่น เด็กจะทำตามคำสั่ง ก็ต่อเมื่อมีสิ่งของตอบแทน

ระดับที่ ๒ ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional level)

เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้เป็นของเด็กที่มีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมมากขึ้นซึ่งโดยส่วนมาก คือ เด็กในอายุระหว่าง ๑๐ ถึง ๑๖ ปี ช่วงนี้เป็นช่วงที่เด็กได้รับการถ่ายทอดทางสังคมจากหลายแหล่งโดยเฉพาะครอบครัว เพื่อนและสังคม อิทธิพลจากแหล่งเหล่านี้จึงมีผลต่อเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก และการแสดงบทบาทของตนตามที่สังคมคาดกหวังได้ในระดับนี้แบ่งเป็นอีก ๒ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๓ หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น ในช่วงนี้เหตุผลที่สำคัญในการที่เด็กตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม เกิดจากการที่เด็กรู้สึกว่า สิ่งที่ตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำนั้น ได้รับความเห็นชอบ ยินยอม หรือเป็นไปตามที่บุคคลรอบข้างคาดหวังหรือยอมรับ ดังนั้นเด็กในช่วงอายุ ๑๐ ถึง ๑๓ ปี มักมีพฤติกรรมคล้อยตาม พฤติกรรมเลียนแบบ หรือ พฤติกรรมที่ทำให้ตนเป็นจุดเด่น เพื่อเรียกร้องความสนใจและยอมรับจากผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

---

[๗๓]สุรางค์ โค้วตระกูล, *จิตวิทยาการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘ – ๗๕.

ขั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่และกฎข้อบังคับในสังคม ในขั้นนี้บุคคลกระทำสิ่งต่างๆ ตามกฎระเบียบสิ่งที่สังคมกำหนดโดยไม่คำนึงถึงญาติหรือพวกพ้องเพื่อนฝูงเป็นจริยธรรมของเด็กอายุ๑๓ ถึง๑๖ ปี

ระดับที่ ๓ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post- conventional level)

เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้เป็นของบุคคลที่อายุตั้งแต่ ๑๖ ปีขึ้นไป บุคคลจะกระทำสิ่งใดตามความคิดและเหตุผลของตน ซึ่งเห็นว่าเหมาะสมแล้วตัดสินใจบนพื้นฐานความถูกต้องยุติธรรม และ/หรือ ยึดประโยชน์ของส่วนรวมหรือสังคมโดยแบ่งได้เป็นอีก ๒ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา เด็กจะยึดข้อตกลงเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความถูกต้องเป็นหลัก ซึ่งข้อตกลงและความถูกต้องเป็นไปตามสิทธิของตนและของผู้อื่น เช่น การเคารพสิทธิมนุษยชน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ขั้นที่ ๖ หลักการยึดอุดมคติสากล บุคคลจะแสดงเหตุผลที่เป็นหลักสากล ไม่ยึดติดต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมของตน บุคคลมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด ตามหลักอุดมคติสากล เพราะประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ขั้นนี้จะปรากฏในผู้ใหญ่

วิธีปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ก ไม่อาจกระทำด้วยการสอน หรือ การปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้ดู และไม่อาจเรียนรู้ด้วยการกระทำต่าง ๆ จริยธรรมสอนกันไม่ได้ จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยการนึกคิดของแต่ละคนตามลำดับขั้นและพัฒนาการของสติปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุ ดังนั้น

๕) ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยา[๗๔] ได้ทำการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนและประชาชนชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ จนถึงปัจจุบัน และได้เสนอเป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับประชาชนชาวไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางการวิจัยและพัฒนาคนไทย โดยมีกรอบแนวคิดที่เป็นจุดเด่นของทฤษฎีนี้คือ ลักษณะพื้นฐานทางจิต และองค์ประกอบทางจิตใจที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมบุคคลให้เป็นคนดีและเป็นคนเก่งของสังคม โดยได้แบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น ๓ ส่วนคือ

๑. ส่วนของดอกและผลไม้บนต้น เปรียบเสมือนเป็นลักษณะพฤติกรรมของการทำดีละเว้นความชั่ว เช่น พฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี

๒. ส่วนของลำต้นที่สมบูรณ์ เปรียบเสมือนลักษณะทางจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่ดี เก่ง มี ๕ ประการ คือ

๒.๑ มีทัศนคติ ค่านิยมที่ดี และมีคุณธรรม

๒.๒ มีเหตุผลเชิงจริยธรรม

---

[๗๔]ศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน, *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทมหานคร : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๒๔.

๒.๓ ลักษณะมุ่งอนาคต คาดการณ์ไกล

๒.๔ ความเชื่ออำนาจในตน

๒.๕ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

๓. ส่วนของรากต้นไม้ เปรียบเสมือนลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐาน ส่วนของรากจะชอนไชหาอาหารเลี้ยงลำต้นให้สมบูรณ์ แข็งแรง มี ๓ ประการ คือ

๓.๑ สติปัญญา

๓.๒ ประสบการณ์ทางสังคม

๓.๓ สุขภาพจิตดี

บุคคลที่มีพื้นฐานลักษณะทางจิตทั้ง ๓ ประการ และเหมาะสมกับอายุ เปรียบได้กับคนที่เป็นบัวเหนือน้ำในพระพุทธศาสนา ซึ่งพร้อมจะรับการพัฒนา ทฤษฎีต้นไม้ของคนไทยจึงให้ข้อสรุปว่า ถ้าต้องการพัฒนาคนให้เป็นคนเก่งและเป็นคนดี จะต้องพัฒนาลักษณะจิตใจ ทั้ง ๘ ประการที่ระบุไว้ที่ลำต้น และรากต้นไม้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การเป็นคนที่เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าที่จะเห็นแก่ตัวหรือพวกพ้อง

๒. การที่เป็นคนสามารถคาดการณ์ไกล และรู้จักบังคับตนเองให้อดได้ รอได้

๓. เป็นผู้ที่เชื่อว่าทำดี ได้ดี

๔. มีความวิริยะอุตสาหะ ฝ่าฟันอุปสรรค จนความสำเร็จตามเป้าหมาย

๕. มีความพอใจ และเห็นความสำคัญของความดีงาม เห็นโทษความชั่วร้ายต่าง ๆ

๖. ความเฉลียวฉลาด สามารถเข้าใจและคิดในระดับนามธรรม

๗. รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีประสบการณ์ทางสังคมสูง

๘. มีสุขภาพจิตดี มีความวิตกกังวลน้อย หรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

๒.๔.๖ ประโยชน์ของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์คือ ความสุขแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งเป็น จุดมุ่งหมายสูงสุดของทุกชีวิต มี ๓ ระดับคือ (๑) ประโยชน์สุขในระดับมนุษย์โลก คือ ความถึงพร้อม ด้วยทรัพย์ ลาภ ยศ ความมีเกียรติในสังคมเป็นสุขสมควรแก่สติปัญญาเรียกประโยชน์ในปัจจุบัน (๒) ประโยชน์สุขในระดับสวรรค์สมบัติ เป็นเรื่องคุณค่าของชีวิตในอีกขั้นหนึ่งเน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ (๓) และประโยชน์สุขในระดับนิพพาน เป็นประโยชน์สูงสุดในพระพุทธศาสนาคือ ความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

ประโยชน์ของจริยธรรมโดยทั่วไป ประโยชน์โดยทั่วไปของจริยธรรมที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และสังคมมีดังนี้

๑) ทำให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ผู้มีปัญญาสูงสุดและสามารถใช้ปัญญาอย่างถูกต้อง คือผู้ที่มีทั้งปัญญาและสติสมบูรณ์ แต่ผู้มีปัญญาแต่ขาดคุณธรรมหรือจริยธรรม แม้มีปัญญาแต่ใช้ ปัญญาไปในทางทุจริตมิจฉาปฏิบัติได้ ดังนั้นจริยธรรมจึงช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

๒) ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างมั่นใจ ผู้มีความมั่นใจในชีวิตของตนจะประพฤติอสุจริตด้วยกาย วาจาและใจ หนักแน่นมั่นคงในหลักธรรม คือความถูกต้องดำเนินชีวิตอย่างดีที่สุดและใช้ชีวิตนั้นให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า กับการที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยความยากลำบากยิ่ง

๓) ทำให้เกิดความมีระเบียบเรียบร้อย ความมีระเบียบเรียบร้อยเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะเป็นเหตุให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความสวยงาม ความเจริญรุ่งเรือง ไม่สับสนวุ่นวาย และไม่เดือดร้อน ตลอดถึงความมั่นคงความก้าวหน้าในกิจการทั้งปวง

๔) ทำให้สามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้อย่างกว้างขวาง ผู้มีจริยธรรมหรือคุณธรรมสูง ทำอะไรย่อมหวังประโยชน์มากกว่าส่วนตน กล่าวคือ ดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตอย่างแท้จริง

๕) ทำให้เจริญก้าวหน้าในชีวิต ชีวิตคือความเป็นอยู่และการเป็นอยู่ต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ผู้ไร้คุณธรรมจริยธรรม แม้มีชีวิตก็เหมือนตายแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ผู้ไร้คุณธรรมจริยธรรมแม้จะมีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี ยังสู้ผู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวไม่ได้”

จากการศึกษาสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดให้มนุษย์ได้เรียนรู้นำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ส่งเสริมพัฒนาตนเองให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องอยู่ในกรอบระเบียบ ที่ดีงาม เห็นคุณค่าในการทำความดีไม่ว่าจะเป็นบุคคลทั่วไป ครู นักเรียนและคณะกรรมการขั้น พื้นฐาน ผู้ปกครองของนักเรียนทุกคนสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยส่งเสริมบุคลิกภาพของคน ส่งเสริมให้เกิดปัญญานำปัญญาไปใช้ในทางที่ถูกต้อง มีความมั่นใจในชีวิต กลัวบาปกลัวกรรม แยกแยะสิ่งที่ถูกต้อง เป็นตัวอย่างที่ดีของคนทั่วไป

๒.๕ แนวทางในการส่งเสริมและการพัฒนาจริยธรรม

จริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อบุคคลในสังคมในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างตระหนักถึงความจำเป็นในแนวทางการพัฒนาจริยธรรมให้กับสมาชิกของสังคม และเยาวชนของไทยเราซึ่งอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนที่ในอนาคตจะเป็นกำลังของประเทศชาติ จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของจริยธรรมเป็นอย่างมาก

ดวงเดือน พันธุมนาวิน[๗๕] ได้เสนอแนะวิธีการส่งเสริมและยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมไว้ดังนี้

๑. การให้ความรู้ขั้นสูง นักจิตวิทยา ได้ใช้วิธีการให้เหตุผลที่เหนือกว่าเด็กที่ใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้รู้ในขั้นสูงกว่าตนที่มีอยู่ เมื่อเด็กได้รับเหตุผลใหม่ เด็กจะนำไปใช้เปรียบเทียบเหตุผลเดิมของตน ซึ่งการเปรียบเทียบนี้เด็กจะเกิดความรู้สึกที่ขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้งนี้จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็ก

---

[๗๕]เพ็ญนภา หงส์ทอง, “ผลการใช้บทบาทสมมติต่อระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนชีทวนวิทยาสามัคคี อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๓, หน้า ๑๕ – ๑๖.

ปรับปรุงโครงสร้างทางความคิดของตน เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจ และยอมรับเหตุผลในขั้นที่สูงกว่าตนได้

๒. การอบรมทางศาสนา การฝึกอบรมจริยธรรม โดยการอบรมทางศาสนาด้วยวิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของศาสนาและปรัชญาทางศาสนาในเรื่องการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม ปลูกฝังทศนคติอันดีต่อคุณธรรมและฝึกปฏิบัติรักษาศีลด้วยการสำรวมมีการฝึกสมาธิและภาวนา ตลอดจนการช่วยพัฒนาวัดและศาสนาสถานการฝึกอบรมดังกล่าวมีประโยชน์ในการพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

๓. การให้แสดงบทบาท วิธีนี้เกิดจากความเข้าใจที่ว่าการที่คนเราจะเข้าใจผู้อื่น ได้ดีนั้นต้องให้เข้าได้มีโอกาสแสดงบทบาทอื่นๆนอกเหนือไปจากที่ตนเป็นอยู่และบทบาทนี้เกี่ยวข้องกับจริยธรรม โคลเบิร์ก ได้กล่าว การสวมบทบาทนั้นได้แก่การรับเอาทัศนคติของผู้อื่นการรับรู้ในความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น การนำตนเองไปอยู่ในฐานะของผู้อื่น กระบวนการดังกล่าวจะทำให้มีความคิดกว้างขวาง และเกิดความคิด ความเข้าใจแตกต่างไปจากเดิมไปยึดอยู่ แต่ตนเอง

๔. การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อเป็นการยกระดับจิตใจของเด็กนั้น อาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กวัยรุ่นจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของเพื่อนๆ ไปโดยง่าย การปฏิสัมพันธ์ต่อเพื่อนจะมีจริยธรรม เด็กที่ได้ร่วมสังคมกันจะมีความก้าวหน้ากว่าเด็กที่แยกจากเพื่อน ทั้งนี้เพราะการที่เด็กมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้โดยแย้งกันกับเพื่อน จะทำให้เขาได้รับความคิดเห็นและทัศนคติใหม่ ๆ ต่างไปจากที่ตนมีอยู่ ถ้าเขาได้พิจารณาเปรียบเทียบกับความรู้เดิมที่เขามีอยู่ และสามารถปรับให้เข้ากันได้ เขาจะมีโครงสร้างของความรู้ และเหตุผลใหม่ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดแนวความคิดที่จะใช้กลุ่มเพื่อนและเหตุผลใหม่เป็นสิ่งช่วยในการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแก่บุคคล

๕. การให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ผู้ทดลองเห็น จะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามแบบได้ เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ถูกทดลองอีกวิธีหนึ่ง ลักษณะและความเหมาะสมของตัวแบบเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับวิธีนี้เพราะตัวแบบจะต้องมีลักษณะดึงดูด และชักชวนให้ผู้อื่นสังเกตเห็นเกิดความเชื่อถือและคล้อยตามได้ตัวแบบที่มีอิทธิพลให้เด็กคล้อยตามได้มากคือ พ่อ แม่ ผู้ใหญ่ และเพื่อน

ผกา สัตยธรรม[๗๖] ได้เสนอแนะการส่งเสริมจริยธรรมดังนี้

๑. ฝึกให้รู้จักหาเหตุผลในการคิดพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ถึงการกระทำที่ควรทำหรือไม่ควรทำ

๒. ครูควรมีความเข้าใจในหลักจริยธรรม เพื่อนำไปจัดกิจกรรมฝึกให้เด็กได้กระทำและสามารถไปใช้ในชีวิตจริงจากการเรียนรู้

---

[๗๖]ผกา สัตยธรรม, *วิธีสอนจริยศึกษาและการวัดผล*, (กรุงเทพมหานคร : มิตรครู, ๒๕๒๘), หน้า ๔๒ – ๔๓.

๓. การปฏิบัติตนของครูจะเป็นตัวอย่างที่มีค่าสำหรับนักเรียน การเป็นแบบอย่างที่ดีจะทำให้นักเรียนเกิดความประทับใจ และเกิดความศรัทธาในการปฏิบัติตาม

๔. การสร้างความเชื่อมั่นให้เห็นคุณค่าจริยธรรม เพื่อให้เกิดความเชื่อและมีศรัทธาในพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

๕. ควรติดตามผล ทั้งการปฏิบัติและการสังเกตพฤติกรรม

พรพิมล ไวทยางกูร[๗๗] ได้สรุปว่า จริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้กับเยาวชนควรเป็น ๖ แนวทาง ดังนี้

๑. จริยธรรมต่อตนเอง ประกอบด้วย การมีวินัยในตนเอง การรับผิดชอบต่อตนเอง ความขยันหมั่นเพียร การมีความอดทน การประนีประนอม การประหยัด การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ความยุติธรรม คุณธรรม ความกล้าหาญ การรู้จักประมาณและความซื่อสัตย์

๒. จริยธรรมทางสังคม ประกอบด้วย การมีระเบียบวินัยในการทำงานเป็นหมู่คณะการเคารพต่อกฎกติกาของสังคม ความรับผิดชอบต่อครอบครัว สังคม การสร้างเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม การรู้จักสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนการมีความสามัคคีในหมู่คณะ

๓. จริยธรรมทางการเมือง ประกอบด้วย ความจงรักภักดีและมีความรับผิดชอบ ต่อประเทศชาติ การเสื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

๔. จริยธรรมทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การมีความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การอดออม การรู้จักเลือกบริโภค

๕. จริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การรู้จักใช้ และอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การช่วยเหลือกันดูแลรักษาความสะอาด การใช้ของสาธารณะอย่างประหยัดรู้คุณค่า

๖. จริยธรรมในอาชีพ คือ การรวมกลุ่มเพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น งานด้านการรักษาพยาบาล งานก่อสร้างอาคารสถานที่การรวมกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพที่ ให้มีอำนาจในการต่อรองที่บางครั้งอาจบังคับกฎหมายได้ ถ้าหากผู้บริการเหล่านี้ไม่มีจริยธรรมแห่งอาชีพเพียงพอเป็นการใช้กฎหมู่มากกว่ากฎหมาย แนวทางแก้ไขคือการกำหนดมาตรฐานหรือจรรยาบรรณในวิชาชีพเพื่อเป็นเกณฑ์ในการทำงาน มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน มีจิตสำนึกถึงผลงานที่คุณค่า และรับผิดชอบต่อสังคม ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวเพียงอย่างเดียว

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การส่งเสริมและการพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่เยาวชนนั้น คือ การเริ่มต้นจากการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ให้ความรักความอบอุ่น ให้เรียนรู้จากตัวแบบที่ถูกต้องจากบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดโดยเฉพาะพ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี และให้เวลากับลูกอย่างสม่ำเสมอ ไม่ควรปล่อยปะละเลยให้เด็กได้เลียนแบบพฤติกรรมจากสื่อเทคโนโลยีจนเกิดการเรียนรู้แบบผิด ๆ ควรมี

---

[๗๗]พรพิมล ไวทยางกูร, *พัฒนาการวัยรุ่น*, (กรุงเทพมหานคร : ต้นอ้อแกรมมี่, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๖.

การชี้แนะว่าพฤติกรรมไหนควรทำ ไม่ควรทำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้สิ่งที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและกฎหมายของสังคม

๒.๕.๑ ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน

คุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่โรงเรียนต้องส่งเสริมพัฒนาเพื่อให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน ครอบครัวและสังคม ในทางตรงกันข้ามหากผู้เรียนไม่ได้รับการชี้นำหรือส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมก็จะส่งผลเสียต่อตนเอง โรงเรียน ครอบครัว และสังคม สำหรับแนวคิดในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนผู้วิจัยจะได้นำเสนอ คุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร บทบาทและหน้าที่ของครู บทบาทหน้าที่ขององค์กรนักเรียน บทบาทและหน้าที่ของที่ปรึกษา ดังนี้

๑) คุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน

ทางพระพุทธศาสนานั้นมีกระบวนทัศน์มุ่งศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์เชิงพุทธหมายถึง บุคคลได้รับการศึกษาจนสามารถพัฒนาทำให้เกิดมี จริยธรรม และมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต การพัฒนาตนโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับ ความประพฤติของแต่ละบุคคลทำให้เกิดประสิทธิภาพในปัจจุบัน เช่น หลักเบญจศีล เบญจธรรมเราจะเห็นได้ว่าในพระไตรปิฎกจะกล่าวถึงมนุษย์โดยเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่าสิ่งที่ มีอยู่มีเพียง ๒ สิ่ง คือ สังขตธรรม และอสังขตธรรม[๗๘] สิ่งทั้งปวงที่มีอยู่ในสากลจักรวาลล้วนจัดอยู่ ในสังขตธรรม คือ สิ่งที่เกิดขึ้น เป็นไปด้วยอำนาจการปรุงแต่งของเหตุปัจจัย มิใช่ด้วยพระผู้เป็นเจ้าองค์ ใด หากเป็นเหตุปัจจัยในธรรมชาติ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติเป็นเรื่องธรรมชาติล้วน ๆ กฎธรรมชาติ คือ กำหนด แห่งเหตุ และผล ที่ครอบคลุมทุกสิ่งที่เกิดที่เป็นไปในธรรมชาติ มนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งที่จัดอยู่ในประเภทของสังขตธรรม มนุษย์จึงเป็นสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้น และเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เช่นเดียวกับสิ่งอื่น ๆ ที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยเฉพาะเวลาพูดถึงสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติคนส่วนมากมัก มองออกไปข้างนอก โดยมองเห็นทะเล ป่าไม้ ภูเขา ดวงดาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ฯลฯ ว่าเป็นสิ่งที่ เป็นธรรมชาติ โดยลืมไปว่าตนเองก็เป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติเช่นเดียวกับสงอื่น ๆ ซึ่งถ้าพิจารณาความ เป็นมาเกี่ยวกับตัวมนุษย์ก็จะเห็นได้ชัดเจนว่า มนุษย์ก็เกิดขึ้นมาจากวัตถุธาตุในโลกเช่นเดียวกับสิ่งอื่น

นักวิชาการหลายท่านได้แสดงออกความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดในการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ดังนี้

ประเวศ วะสี[๗๙] ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาที่คุณธรรมนำความรู้ว่า อุปสรรคของการพัฒนาจริยธรรม คือ ระบบการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง เน้นว่าเรียนวิชาอะไร ได้ใช้ตำราอะไร สอบ

---

[๗๘]สังขตธรรม หมายถึง ธรรมที่ปัจจัยปรุงแต่ง ได้แก่ ขันธ์ ๕ (อภิสง. (แปล) ๔/๑๐๘๙/๒๗๗),

[๗๙]ประเวศ วะสี, *ระบบการศึกษาที่คุณธรรมนำความรู้*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปก เจริญผล นนทบุรี, ๒๕๕๐), หน้า ๓ - ๕.

วิชาอะไร และสำเร็จวิชาอะไร เรื่องนี้ท่านเจ้าคุณพรหมคุณาภรณ์ พูดมา ๒๐-๓๐ ปี ว่าเป็นการศึกษาแยกส่วน แยกการศึกษาจากชีวิต เด็กไม่อยากคุยกับพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เพราะคุยแล้วไม่ได้คะแนน คะแนนไปอยู่ในการท่องตำรา แท้จริง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย มีความรู้ในตัวมา น่าจะเรียนรู้ วิจิตร ศรีสะอ้าน กล่าวว่า หากนำจริยธรรมไปทำเป็นวิชา จริยธรรมก็จะไม่เกิด เพราะจริยธรรมไม่ใช่วิชา ท่านอาจารย์พุทธทาสจะย้ำว่า การเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด คือการปฏิบัติและการได้ผลจากการปฏิบัติที่เรียกว่าปฏิเวธ คือผลจากการปฏิบัติ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา[๘๐] ได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัย ซึ่งในมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ ๖ ประการ คือ

๑) ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ

๒) ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ สุจริต

๓) ผู้เรียนมีความกตัญญู กตเวที

๔) ผู้เรียนมีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว

๕) ผู้เรียนมีความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

๖) ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

พนัส หันนาคินทร์[๘๑] ได้กล่าวถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรจะปลูกฝังแก่นักเรียนว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องพยายามปลูกฝังคุณสมบัติที่ดี และพยายามไถ่ถอน คุณสมบัติอันไม่พึงปรารถนาให้ออกไปจากจิตใจของเยาวชนเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ คุณสมบัติเหล่านี้มีทั้งค่านิยมและเครื่องชี้บ่ง ค่านิยมทั้งที่เป็นค่านิยมที่คงตัวหรือที่อาจจะต้องค่อย ๆ พัฒนาขึ้นตามความเหมาะสมก็ตามคุณสมบัติที่น่าจะได้ปลูกฝังให้แก่นักเรียนของเราคือความยึดมั่นใน วัฒนธรรมและค่านิยมอันดีงามของไทย เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตาม ระบอบประชาธิปไตย ความสามัคคีในหมู่คณะและระหว่างกลุ่มชนในชาติ ยึดมั่นในคำสอนศาสนา มี ความขยันมานะอดทนในการประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความกตัญญูกตเวที ต่อผู้มีพระคุณ การพัฒนาสมรรถภาพส่วนบุคคลมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีความเป็นเสรีในการคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มีความซื่อสัตย์สุจริตไม่นิยมการได้สิ่งต่างๆ มาด้วยความทุจริต รู้จักพึ่งตนเอง มีความขยันขันแข็งไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาสมรรถภาพส่วนบุคคลก็คือ การสร้างความเป็นเสรีให้แก่บุคคล ผู้ที่ได้รับการศึกษาควรจะได้รับการ

---

[๘๐]สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, *มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์ พิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จุดทอง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

[๘๑]พนัส หินนาคินทร์, *การสอนค่านิยมและจริยธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิฆเนศ, ๒๕๒๖), หน้า ๓๓ - ๓๗.

พัฒนาสมรรถภาพในส่วนบุคคลของตนเป็นอย่างดี กล่าวคือรู้จักตนเองให้สมกับที่ได้เกิดมาเป็นสมาชิกในสังคมมนุษย์ เช่นรู้จักและมีความสามารถในการพูด คิด เขียน อ่าน รู้จักรักษาสุขภาพทั้งทางกายและทางจิต ทั้งส่วนตัวและของสังคม ความสามารถในเชิงเศรษฐกิจ คุณสมบัติที่เราต้องการปลูกฝังให้แก่นักเรียนชั้นประถมและมัธยมศึกษาในเรื่องนี้ก็คือ การรู้จักเป็นผู้บริโภคที่ดี รู้จักจับจ่ายใช้สอยเงินอย่างมีประโยชน์ รู้จักการเก็บหอมรอมริบมีความมัธยัสถ์ไม่ฟุ่มเฟือยรู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่รังเกียจการทำงานที่สุจริต และรู้จักหลักการและวิธีการของสหกรณ์ รู้จักการประสานประโยชน์ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล พลเมืองที่ดีของชาติ ควรมีความสามารถในการจับจ่ายใช้สอยทรัพย์ที่หามาได้โดยได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่า ควรรู้จักการสงวนทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสมบัติร่วมกันของประชาชน การรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมซึ่งกำลังเสื่อมโทรมลงทุกขณะเพราะความประมาทและการไม่รู้จักใช้ ควรรู้จักการวิเคราะห์ข่าวสารและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อ ประกอบการตัดสินใจในการเลือกใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ ที่มีการเสนอในท้องตลาดรู้จักการ ประหยัดและการลงทุนเพื่อผลตอบแทนในอนาคต ปัญหาที่น่าห่วงอีกประการหนึ่งก็คือการหมกมุ่นใน การพนันและปัญหาเรื่องยาเสพติด เป็นหน้าที่ของโรงเรียนจะต้องกวดขันอย่างเข้มงวดในอบายมุขทั้ง สองประการนี้ เพราะสิ่งชั่วร้ายและอาชญากรรมต่างๆ มีโอกาสจะเกิดขึ้นได้ง่าย จากอบายมุขทั้งสองประการนี้ ความเป็นผู้ตั้งอยู่ในจริยธรรม โรงเรียนทุกประเภทจะต้องเป็นแหล่งที่ปลูกฝังจริยธรรม ความมีน้ำใจนักกีฬา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวมและความอยู่รอดของประเทศชาติ รู้จักรับฟังความเห็นของผู้อื่น มีหิริโอตัปปะและรู้จักทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ คุณค่าทางจริยธรรมนั้นจำเป็นจะต้องมีรากฐานมาจากความเข้าใจในวัฒนธรรมและอารยธรรมของตนเองและของเพื่อนร่วมโลก โดยเฉพาะวัฒนธรรมและอารยธรรมของตนเองดังนั้น การศึกษาจึงต้องมุ่งเสริมสร้างและปลูกฝังความรู้และความเข้าใจตลอดจนความซาบซึ้งในวัฒนธรรมและอารยธรรมของตนอย่างแน่นแฟ้นด้วย หากคุณค่าทางจริยธรรมของคนในชาติเสียไปก็หมายถึง การขาดองค์ประกอบที่สำคัญในความเป็นชาติ คุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องเน้นเป็นพิเศษคือการรู้จักทำงานร่วมกับคนอื่น การทำงานร่วมกับคนอื่นนั้นย่อมจะเรียกร้องคุณสมบัติอย่างอื่นตามมา เช่น การรู้จักเสียสละ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น รู้จักการผ่อนหนักผ่อนเบา และรู้สึกละอายต่อการหลีกเลี่ยงจากหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมา ความจริงนั้น เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าในสภาพแห่งสังคมปัจจุบันการร่วมมือกันทำงานเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้โรงเรียนจำเป็นจะต้องหาวิธีปลูกฝังความสามารถในเรื่องนี้ให้เป็นผลสำเร็จด้วย ความยึดมั่นในความรักชาติ ความรู้สึกในเรื่องชาตินิยม ยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งชาติ และมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้เราย่อมประจักษ์ชัดอยู่แล้วว่าความอยู่รอดของประเทศชาติและความรุ่งเรืองของชาติ ย่อมขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ที่ประชาชนมีต่อชาติ หากประชาชนมีความรักชาติและมีความรู้สึกเรื่องชาตินิยมเป็นอย่างดีแล้วก็เป็นที่แน่ใจได้ว่าเราจะมีภูมิป้องกันการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเป็นการบ่อนทำลายชาติ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า สถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมคุณธรรม ปลูกฝังคุณสมบัติที่ดี แต่อย่างไรก็ตามยังให้ความสำคัญทฤษฎีด้านพระพุทธศาสนา โดยให้เหตุผลว่าเพื่อลดพฤติกรรม ก้าวร้าว และสร้างจิตนิสัยที่ดีของนักเรียน

๒.๕.๒ กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ[๘๒] ได้กล่าวถึง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมว่า ต้องดำเนินการพัฒนาร่วมกันทั้งระบบในโรงเรียนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนได้แก่ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน สำหรับขั้นตอนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมี ๗ ขั้นตอนคือ

๑) ศึกษาปัญหาเพื่อกำหนดปรัชญา นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน

๒) จัดตั้งองค์กรในโรงเรียนและพัฒนาบุคลากร

๓) สร้างความสมพันธ์ กับผู้ปกครองและชุมชน

๔) จัดตั้งองค์กรนักเรียน

๕) จัดกิจกรรมในหลักสูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิต

๖) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๗) ประเมินผล

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมดังนี้

๑) แนวทางในการศึกษาปัญหาเพื่อกำหนดปรัชญานโยบายและเป้าหมายของโรงเรียนมีดังต่อไปนี้

(๑) สำรวจสภาพปัญหาในเรื่องจริยธรรมด้านต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เช่น การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนว่าอยู่ในสภาพเช่นไร เป็นต้น

(๒) พิจารณาแนวโน้มในอนาคตที่สังคมต้องการให้มีคุณลักษณะอย่างไร เช่น สังคมต้องการให้คนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นต้น

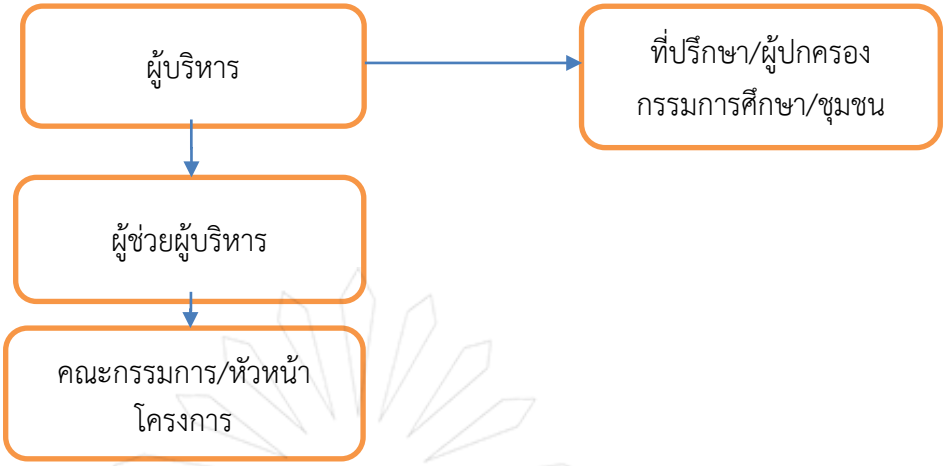
(๓) นำผลจากการดำเนิน ในข้อ ๑ และ ๒ มาพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นปัญหาใน อนาคตสังคมต้องการให้คนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

๒) แนวทางในการจัดตั้งองค์กรในโรงเรียนและพัฒนาบุคลากร

การจัดตั้งองค์กร รูปแบบในการจัดองค์กรเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัยทั้ง ระบบโรงเรียนมีรูปแบบดังแผนภาพที่ ๒.๑

---

[๘๒]กรมวิชาการ, *คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย*, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๓๓ - ๒๗.

(อ้างอิง: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า ๓๕.)

ภาพที่ ๒.๑ รูปแบบในการจัดองค์กรเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย ทั้งระบบโรงเรียน

บทบาทหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

๒.๕.๓ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร

๑) ให้นโยบายมอบหมายงานตั้งคณะทำงาน

๒) ให้การสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ เช่น ติดต่อกับชุมชน เป็นต้น

๓) ติดตามกำกับดูแล

บทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน

๑) สำรวจปัญหา

๒) เสนอแนะกิจกรรมในหลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือนวัตกรรมทาง การศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ

๓) ทำหน้าที่ประสานงาน สร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น จัดประชุมชี้แจง

๔) ติดตามผล กระบวนการทำงาน สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๔ บทบาทและหน้าที่ของครู

๑) ร่วมมือเพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและดำเนินงานทั้งการเผยแพร่ การสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๒) ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี

๓) หาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

๒.๕.๕ บทบาทหน้าที่ขององค์กรนักเรียน

๑) ช่วยดูแลกำกับการปฏิบัติตนของนักเรียน

๒) สร้างความสำนึกให้นักเรียนประพฤติตัวให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นทั้งต่อตัวนักเรียนในองค์กรเอง และนักเรียนคนอื่น ๆ

๒.๕.๖ บทบาทและหน้าที่ของที่ปรึกษา

๑) แนวทางในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารและ คณะทำงาน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

(๑) ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจในแนวทางพัฒนาจิตพิสัย

(๒) ใช้ระบบกลุ่มในการพัฒนา เช่น แบ่งกลุ่มการทำงาน และมีหัวหน้ากลุ่มรับผิดชอบ เป็นต้น

(๓) อบรมผู้นำนักเรียน

(๔) จัดประชาสัมพันธ์ เช่น ข่าวสาร จุลสารใหความรู้ จดหมายข่าว เป็นต้น

(๕) ติดตามผล

๒) แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน มีแนวทางดังนี้

(๑) จัดประชุมชี้แจง

(๒) ขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองประเมินการพัฒนาจิตพิสัยของนักเรียนที่บ้าน

(๓) จัดให้มีการพบปะผู้ปกครอง เช่น การเยี่ยมบ้าน หรือเชิญมาร่วม กิจกรรมที่โรงเรียน ครูไปร่วมกิจกรรมสำคัญของหมู่บ้าน

(๔) ครูควรจัดกิจกรรมพัฒนาจิตพิสัยเมื่อเด็กนำไปปฏิบัติให้ผู้ปกครองเห็น จะทำให้ผู้ปกครองเห็นคุณค่าและเกิดความสำนึก ที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนา จิตพิสัย

(๕) โรงเรียนขอความร่วมมือจากสถาบันทางศาสนาในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเข้ามาช่วยกันพัฒนาจิตพิสัย

๓) แนวการจัดองค์กรนักเรียน เป็นการจัดให้นักเรียนทำงาน เช่น จัดสภานักเรียน จัดกลุ่มสีของนักเรียน เป็นต้น เพื่อบริการนักเรียนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาจิตพิสัย ซึ่งการจัดองค์กรของนักเรียนและการบริการอำนวยความสะดวกต่างๆ นี้ อาจจะทำโดยนักเรียนหรือครูก็ได้

๔) แนวการจัดกิจกรรมในหลักสูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาจิตพิสัย ในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ในห้องเรียนนั้น ครูทุกคนต้องมีความพร้อมใจที่จะรวมกันจัดกิจกรรมในห้องเรียนให้สอดคล้องกับปรัชญาโรงเรียนด้วยการร่วมกันกำกับดูแลนักเรียนให้เป็นไปตามข้อตกลง เช่นการตรงต่อเวลา ครูทุกคนต้องร่วมกันดูแลเรื่องการเข้าห้องเรียนการส่งงานของนักเรียนเรียนให้ตรงเวลา เป็นต้น

๕) แนวทางการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่

(๑) การจัดชุมนุมต่าง ๆ

(๒) การจัดประกวดต่าง ๆ

(๓) การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพัฒนานิสัย เช่น การจัดกิจกรรมแบบ ๕ ต

๑) ตระหนัก คือ สร้างกิจกรรมให้นักเรียนตระหนักว่าตนเองเป็นคนอย่างไร

๒) ต้นแบบ คือ ให้นักเรียนหาว่าคนดีหรือต้นแบบที่ดีของสังคมเป็นอย่างไร

๓) ตัวเสริมแรง คือ หาวิธีการเสริมแรงที่เด็กทำดี เป็นการเสริมแรงกระตุ้นให้คนอื่นเห็นเป็นแบบอย่าง

๔) ควบคุมตนเอง

๕) ติดตามประเมินผล

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระอธิการจิรพัทธ์ ภู่เพ็ชร, พระปลัดสมชาย ดำเนิน และนวลวรรณ พูนวสุ พลฉัตร ผลการวิจัย เรื่อง วิเคราะห์ภาวะผู้นำชุมชนตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรม พบว่า แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ แนวคิดส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับกลุ่มคน และสมาชิกของกลุ่มมีความสัมพันธ์ภายในต่อกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งถูกเลือกหรือได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ เนื่องจากมีความแตกต่างในด้านต่าง ๆ จากบุคคลอื่น ๆ ภายในกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นผู้ตาม หรือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือลูกน้อง หรือผู้ปฏิบัติ สำหรับความหมายของภาวะผู้นำเกือบทั้งหมดนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพล ซึ่งส่วนมากจะเป็นผู้นำ ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำชุมชนตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรม พบว่า ผู้นำชุมชนแสดงพฤติกรรมตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมที่สอดคล้องตามภาวะผู้นำชุมชน ดังนี้ ๑) การไม่เบียดเบียนต่อชีวิตผู้อื่น ๒) การเคารพในสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น ๓) ไม่ล่วงละเมิดสามีหรือภรรยาของบุคคลอื่น ๔) สื่อสารโดยไม่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง และ ๕) งดเว้นจากเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่เป็นอบายมุข ซึ่งเป็นการปฏิบัติตนให้สมควรกับการเป็นผู้นำที่ดีสามารถสร้างความเชื่อมั่นในสร้างเสริมชุมชนสันติสุขต่อไป[๘๓]

วาสนา เอี่ยมสิน, พระครูบวรชัยวัฒน์, จิรวัฒนา พุ่มด้วง และเดชชาติ ตรีทรัพย์ ผลการวิจัย เรื่อง การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล เบญจธรรมของนักเรียน โรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนโรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ จำนวน ๒๑๗ คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ใช้เป็นแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติอ้างอิงได้แก่ T-test และ F-test ผลการวิจัยพบว่า ๑) การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมของนักเรียน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ๒) ผลการเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล

---

[๘๓]พระอธิการจิรพัทธ์ ภู่เพ็ชร, พระปลัดสมชาย ดำเนิน และนวลวรรณ พูนวสุพลฉัตร, “วิเคราะห์ภาวะผู้นำชุมชนตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรม”, วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, ๕(๒), (๒๕๖๕): ๓๘-๓๙.

เบญจธรรมของนักเรียน พบว่า ระดับชั้นปี ระดับเกรดเฉลี่ย อาชีพของบิดามารดาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑ ส่วนรายได้ต่อเดือนของบิดามารดาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ ๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมของนักเรียน พบว่า สมควรมีการจัดกิจกรรมเพื่ออบรมให้กับนักเรียนโรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ให้ดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมและประพฤติตนในความถูกต้อง เที่ยงธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมและมีข้อเสนอแนะคือ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมโดยการจัดกิจกรรมของโรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ร่วมกับวัดแบบการมีส่วนร่วม[๘๔]

พระอธิการเกียรติศักดิ์ กตทีโป, วรกฤต เถื่อนช้าง และปฏิธรรม สำเนียง ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีล เบญจธรรมของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร พบว่า ๑) สภาพการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีล เบญจธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย ๑.๑) สภาพการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำด้านศีลและเป็นแบบอย่างทางความประพฤติดี ๑.๒) สภาพการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้อบรมสั่งสอนเยาวชนให้รักษาศีล ๑.๓) สภาพการมีส่วนในการกระตุ้นเตือนให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของการประพฤติตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ๑.๔) สภาพการมีส่วนร่วมในการสอนให้เยาวชนเข้าใจถึงรายละเอียดของคุณธรรม ๑.๕) สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตสำนึกต่อสังคมด้วยการเป็นผู้ปลูกจิตสำนึกให้คำนึงถึงประโยชน์ของสังคม และ ๒) แนวทางทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย ๒.๑) ผู้บริหารควรส่งเสริมการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ธรรมที่เป็นคุณความดีงาม สิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ ๒.๒) ผู้บริหารควรส่งเสริมสุขภาพจิตเด็กที่ดี ให้เกลียดชั่ว กลัวบาป ๒.๓) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีทักษะในการทำงานร่วมกัน มีความสามัคคี ๒.๔) ผู้บริหารควรส่งเสริมอบรมสั่งสอนของเด็กคุณและโทษของครอบครัวที่แตกแยก และ ๒.๕) ผู้บริหารควรส่งเสริมความสำคัญกับการส่งเสริมศีลธรรม ตามกติกา กฎเกณฑ์ของสังคม ที่วางไว้เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบ[๘๕]

วีรนุช พรมจักร, จักรพงศ์ ฟองชัย และประกอบ คงยะมาศ ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบว่า ๑. การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรม ในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย สอดคล้องตามภาวะผู้นำชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. การวิเคราะห์และสังเคราะห์กลยุทธ์ในการปฏิบัติตน

---

[๘๔]วาสนา เอี่ยมสิน, พระครูบวรชัยวัฒน์, จิรวัฒนา พุ่มด้วง และเดชชาติ ตรีทรัพย์, “การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล เบญจธรรมของนักเรียน โรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, ๙(๗), (๒๕๖๕): ๑๙๑-๑๙๒.

[๘๕]พระอธิการเกียรติศักดิ์ กตทีโป, วรกฤต เถื่อนช้าง และปฏิธรรม สำเนียง, “แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีล เบญจธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร”, *วารสารวิจัยวิชาการ*, ๕(๕), (๒๕๖๕): ๑-๒.

ตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมต้องเตรียมครูผู้สอนวิธีการสอน เครื่องมือการสอน เครื่องมืออุปกรณ์และกิจกรรมที่หลากหลาย ๓. จัดทำคู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรม ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย เนื้อหา กิจกรรม แผนการฝึกอบรม และแบบทดสอบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า การทำผิดศีลข้อที่ ๑ คือ การฆ่าสัตว์ เบียดเบียนสัตว์เป็นบาป และให้มีการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนรักษาศีลข้อที่ ๑ การทำผิดศีลข้อที่ ๒ คือ การลักขโมยเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม ให้ผู้นำชุมชนรักษาศีลข้อที่ ๒ เพื่อสร้างความสงบสุขให้กับชุมชน การผิดศีลข้อที่ ๓ เป็นการสร้างความแตกแยกภายในครอบครัว ให้ผู้นำรักษาศีลข้อที่ ๓ การทำผิดศีลข้อที่ ๔ เป็นการสร้างความแตกแยกให้กับสังคม ให้ผู้นำชุมชนปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างความสงบสุขให้กับสังคมและการทำผิดศีลข้อที่ ๕ คือ การดื่มสุราและของมึนเมา รวมถึงยาเสพติด เป็นการทำลายอนาคตของชาติ รวมถึงอุบัติเหตุที่เกิดจากเมา ให้มีการส่งเสริมให้ผู้นำรักษาศีลข้อ ๕ อย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน[๘๖]

พระเอกนรินทร์ อาภากโร ผลการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล ศีลข้อ ๑ พบว่า มีการอาศัยแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียน ในชุมชนมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ศีลข้อที่ ๒ พบว่า มีการจัดกิจกรรมเก็บของได้ส่งคืนเจ้าของ ศีลข้อที่ ๓ พบว่า มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นและผู้ปกครองในการดำเนินการจัดกิจกรรม ศีลข้อที่ ๔ พบว่า มีการประยุกต์ใช้การเล่านิทานที่มีเนื้อหาสอดแทรกคติธรรม ศีลข้อที่ ๕ พบว่า มีการประยุกต์ใช้กิจกรรมนันทนาการต่างๆทั้งภายในและนอกโรงเรียน ด้านการประยุกต์ใช้หลักเบญจธรรม เบญจธรรมข้อที่ ๑ พบว่า มีการประยุกต์ใช้กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์แผ่เมตตา กิจกรรมจิตอาสา เบญจธรรมข้อที่ ๒ พบว่า มีการจัดประสบการในอาชีพต่างๆ เช่น การทำขนมพื้นเมือง จักสาน เบญจธรรมข้อที่ ๓ พบว่า มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมคนดีของสังคม เบญจธรรมข้อที่ ๔ พบว่า มีการส่งเสริมให้นักเรียนกล้ายอมรับความผิดเมื่อตนเองทำผิด เบญจธรรมข้อที่ ๕ พบว่า มีการประยุกต์ใช้การจัดกิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิ กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหาร ด้านปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ครูบางท่านยังขาดทักษะการใช้สื่อในการสอนที่หลากหลาย[๘๗]

สรุป ปัจจุบันสังคมเกิดความเดือดร้อน วุ่นวายเพราะสมาชิกของสังคมขาดคุณธรรมจริยธรรมสาเหตุคือในส่วนลึกของมนุษย์ทุกคนมีกิเลส ความเห็นแก่ตัวและรักตัวเองมากที่สุด การทำสังคมให้สงบสุขได้เพราะบุคคลในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม สถาบันในสังคมหลายสถาบันมีส่วน

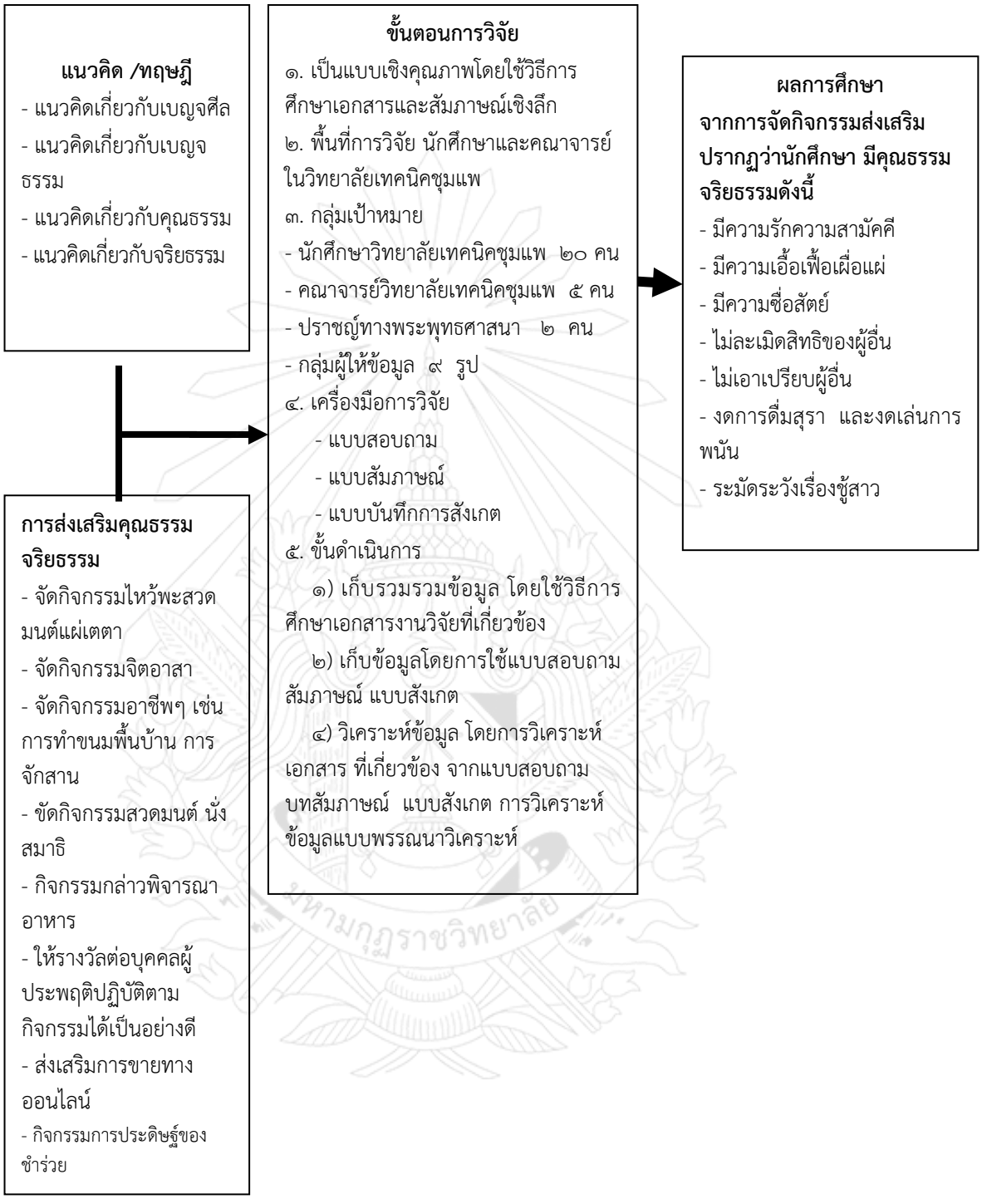
[๘๖]วีรนุช พรมจักร, จักรพงศ์ ฟองชัย และประกอบ คงยะมาศ, “การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย”, *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. ๒๑(๓), (๒๕๖๔): ๑๑๕-๑๑๖.

[๘๗]พระเอกนรินทร์ อาภากโร. “การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”, *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, ๙(๑), (๒๕๖๑): ๘๒-๘๓.

สำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับสมาชิกของสังคม สถาบันที่สำคัญอันดับต้นคือ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันทางการศึกษา สามสถาบันนี้หากละเลยในการหมั่นปลูกฝังชี้นำความถูกต้องดีงาม ความเหมาะสมให้กับสมาชิกของตน สังคมก็จะเกิดแต่ความแก่งแย่งชิงดี กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นเรื่องสำคัญในทุกสังคม ทุกสถาบัน สังคมที่มีการเร่งพัฒนาปลูกฝังให้เกิดกับสมาชิกสังคมนั้นก็จะสงบสุข สำหรับภายในสถานศึกษาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและบทบาทสำคัญ คือผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกลที่นำเอาหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาใช้ในจัดการ ทั้งด้านการบริหาร ด้านการเรียน งบประมาณมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ หลักคำสอนของพระพุทธองค์ไม่เคยล้าสมัยแม้จะเป็นเพศ วัย หรือฐานะในสังคมใด ด้านครูผู้สอนจะสอน ผู้เรียนด้วยวิธีการใดก็ต้องสร้างความศรัทธาก่อนและเลือกใช้วิธีการสอนที่หลากหลายตามความ เหมาะสมและใกล้ตัวจึงจะทำให้เกิดกับผู้เรียนเกิดความสนใจอยากเรียนรู้ องค์กรนักเรียนมีส่วนในการ ดำเนินงานเป็นการปูพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคก็ รู้ขั้นตอนในการแก้ไข คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนทุกคนมีส่วนช่วยขับเคลื่อนให้ การดำเนินงานประสบผลสำเร็จเพราะอยู่ใกล้ชิดนักเรียนมาที่สุด รู้ความต้องการและสภาพปัญหาของ นักเรียนลุชุมชนมากกว่าครู การมีร่วมดูแลกำกับ เพื่อให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล เบญจธรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในตัวนักศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ก็ราบรื่น

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า เบญจศีลคือสิ่งที่ควรละเว้นมี ๕ ประการ คือ การประพฤติตนอยู่ด้วยความดีงาม ความสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด มีการสำรวมกาย วาจา ใจของตนให้มีความสงบเรียบร้อยพูด แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ประพฤติปฏิบัติแต่สงที่นำประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น เมื่อควบคุมกาย วาจาและ ใจ ตามหลักเบญจศีลนี้แล้วผู้นั้นมีความเกษมสุข

๒.๗ กรอบแนวคิด

บทที่ ๓
วิธีดำเนินการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่นนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) คืองานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัย และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ไม่มีการสร้างเครื่องมือใหม่เพื่อวัดและหาสถิติทางตัวเลขเพื่อใช้ประกอบการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย พื้นที่การวิจัย เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายด้านเอกสาร และด้านผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๓.๑.๑ กลุ่มเป้าหมายด้านเอกสาร ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารเกี่ยวกับหลักเบญจศีลเบญจธรรม

๓.๑.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในงานแผนงานวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มเป้าหมายตามรูปแบบการวิจัยดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ได้แก่ นักศึกษาและคณาจารย์ ประกอบด้วย

(๑) นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ	จำนวน	๒๐	คน
(๒) ผู้บริหารวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ	จำนวน	๒	คน
(๓) คณาจารย์วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ	จำนวน	๕	คน
(๔) ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา	จำนวน	๓	คน
	รวม	๓๐	คน

กลุ่มที่ ๒ ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ พนักงานในเทศบาลอำเภอเมืองชุมแพ ประกอบด้วย

(๑) ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน	๓	คน
(๒) ปราชญ์ชาวบ้าน	จำนวน	๓	คน
(๓) ผู้ทรงคุณวุฒิ	จำนวน	๓	คน
	รวม	๙	คน

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย และวิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย เพื่อวิจัยหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ แบบสัมภาษณ์(Interviews) แบ่งออกเป็น ๒ แบบ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง(Unstructured Interviews) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มประชากรเป้าหมาย ซึ่งแบบสัมภาษณ์จะมีทั้งหมด ๓ ตอน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะทั่วไป เพื่อแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

๒) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interviews) เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดไม่จำกัดคำตอบ เพื่อจับประเด็นแล้วนำมาตีความ โดยจะใช้สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาคำตอบเรื่องการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

ในส่วนของเครื่องมือเสริมในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เทคนิคการถ่ายภาพประกอบการเก็บข้อมูลภาคสนาม

๓.๒.๒ วิธีสร้างเครื่องมือวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

๑) ศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร ตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

๒) ดำเนินการกำหนดกรอบกระบวนการในการศึกษา และกรอบเครื่องมือการวิจัย เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับข้อเสนอแนะ

๓) จัดทำเครื่องมือในการวิจัยตามกรอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตามวิธีดำเนินการวิจัย

๔) นำเครื่องมือที่ได้ไปปรึกษาขอคำเสนอแนะกับผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาแก้ไขตามข้อเสนอ แนะเพื่อให้เนื้อหาเกิดความสมบูรณ์ครบถ้วนและเที่ยงตรง

๕) นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ ไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณา ตรวจทาน และให้ความเห็นชอบ

๖) แก้ไข ปรับปรุง ตรวจทาน ความครบถ้วนของเครื่องมือในการวิจัย เพื่อเตรียมลงภาคสนามเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๓ พื้นที่การวิจัย

๓.๓.๑ พื้นที่วิจัย ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

การวิจัยครั้งนี้ ใช้หลักเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับหลักเบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งทางวิทยาลัยได้ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในวิทยาลัย โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่วิจัย ๒ ข้อ ดังต่อไปนี้

๑) เป็นพื้นที่ที่นักศึกษาและคณาจารย์มีการร่วมมือการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับหลักเบญจศีลเบญจธรรม

๒) เป็นพื้นที่มีการใช้หลักธรรมในทางพุทธศาสนาแก้ไขปัญหาด้านความเชื่อ ความแตกต่าง และการส่งเสริมหลักเบญจศีลเบญจธรรม

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น ได้แก่ (๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (๒) การเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์ภาคสนาม ดังนี้

๓.๔.๑ การรวบรวมข้อมูลเอกสาร การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนของการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสาร ซึ่งมีรายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

๑) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารและหลักฐานจากคัมภีร์พระไตรปิฎก มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ตลอดจนเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

๒) ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ โดยศึกษาจากรายงานแบบประเมินตนเองของวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา ๒๕๖๔ ในส่วนของโครงการ / กิจรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา

๓) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการใช้หลักธรรมในการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

เป็นขั้นตอนหลังจากการศึกษาทางเอกสารแล้ว มีวิธีการเก็บข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือการวิจัย ครอบคลุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ระบุไว้คือ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มนักศึกษา กลุ่มคณาจารย์ นักปราชญ์และผู้นำท้องถิ่น ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

ในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีขั้นตอนดังนี้

๑. สำรวจพื้นที่ที่มีการใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรม

๒. กำหนดพื้นที่ในการวิจัย ซึ่งได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

๓. ขอหนังสืออนุญาตสัมภาษณ์จาก วิทยาเขตศรีล้านช้าง

๔. ออกหนังสือนัดกลุ่มเป้าหมายพร้อมกำหนดวันเวลา และการส่งประเด็นที่ต้องการทราบล่วงหน้า เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีเวลาเตรียมข้อมูล

๕. เตรียมความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

๖. ประชุมร่วมกับผู้ช่วยวิจัยและแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล เพื่อความสะดวกรวดเร็วและได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ

๗. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตามวันเวลาและสถานที่ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก และการบันทึกข้อมูลจากหลักฐานเชิงประจักษ์คือ การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ และคณาจารย์วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว ผู้วิจัยนำประเด็นที่พบจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ และมาวิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) การจัดทำข้อมูล ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลซ้ำเพื่อหาความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูล หลังจากนั้นจึงจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูลตามรายประเด็นที่กำหนดไว้

๒) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร

๓) วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามหลักอุปนัยวิธี จำแนกประเด็นตามองค์ความรู้ที่ค้นพบ โดยมุ่งวิเคราะห์ให้ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ในพื้นที่วิจัย วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นประเด็นหลักในการวิจัยครั้งนี้

๓.๖ สภาพทั่วไปของวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

วิทยาลัยเทคนิคชุมแพตั้งอยู่ เลขที่ ๒๗๑ หมู่ ๑๔ ตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ ๔๐๑๓๐ โทรศัพท์ ๐๔๓-๓๑๑๐๒๐ เนื้อที่ในปัจจุบัน ตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่ ๙๑๖๙ ออกให้วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๒๖ ระหว่างหมายเลข ๕๔๔๒ ขนาดพื้นที่ ๒๖ ไร่ ๓ งาน ๘๕ ตารางวา

วิทยาลัยการอาชีพชุมแพ ได้ประกาศจัดตั้งจากกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๓๖ โดยมี นายประเสริฐ จันฤาไชย เป็นผู้อำนวยการนายสำเร็จ วงษ์ศักดา และนายสุคนธ์ สุคนธ-รัตนสุข เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการ ได้รับงบประมาณการก่อสร้าง ๒๓,๙๙๘,๐๐๐ บาท เริ่มได้ดำเนินการก่อสร้าง จนแล้วเสร็จ เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ เริ่มเปิดทำการเรียนการสอน ครั้งแรกในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๓๘ ปัจจุบันมีการจัดการศึกษา ๓ หลักสูตร คือ ๑. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช ๒๕๖๒ ๒. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช ๒๕๖๓ และ ๓. หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น มีนักศึกษารวมจำนวน ๑,๙๕๘ คน ดังนี้

๑) ระดับ ปวช.

ระดับชั้น	ปกติ	ทวิภาคี	ทวิศึกษา	รวม
ปวช. ๑	๕๘๔	๐	๐	๕๘๔
ปวช. ๒	๖๑๘	๐	๘๑	๖๙๙
ปวช. ๓	๖๒๖	๐	๑๓๙	๗๖๕

๒) ระดับปวส.

ระดับชั้น	ปกติ	ทวิภาคี	รวม
ปวส. ๑	๓๑๑	๑๙๗	๕๐๘
ปวส. ๒	๔๑๑	๒๗๔	๖๘๕
รวม ปวส.	๗๒๒	๔๗๑	๑๑๙๓

ทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษา

วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ได้กำหนดทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยกำหนดไว้ในปรัชญา คติพจน์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

๑. ปรัชญา ปัญญา เป็นรัตนะ ของ นรชน

๒. คติพจน์ รอบรู้ เชี่ยวชาญ สร้างสรรค์ ขยัน อดทน ดำรงตน อยู่จริยธรรม

๓. วิสัยทัศน์ มุ่งพัฒนาให้เป็นองค์กร/แห่งการเรียนรู้/เพื่อผลิตกำลังคน/ที่มีมาตรฐานวิชาชีพ/ผู้เรียนมีคุณธรรม/จริยธรรม/และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ/ดำรงตนอยู่ในสังคม/อย่างมีความสุข

๔. พันธกิจ

๑) การจัดการด้านอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพแก่ชมชนและท้องถิ่น

๒) การพัฒนาสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี

๓) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานอาชีวศึกษา

๕. อัตลักษณ์ของสถานศึกษา เก่งดี มีวินัย

ตามแนวโค้งของวงกลม ภายในวงกลมชั้นในเป็นรูปเสมาธรรมจักร และมีอักษรเขียนว่า ทุ.ส.นิ.ม. ซึ่งมาจากหลักธรรมของพระพุทธองค์ คือ อริยสัจ ๔ แปลว่า “สัจจะของผู้ประเสริฐ” ประกอบด้วย

ทุกข์ (ทุ) ความไม่สบายกายไม่สบายใจความเป็นทุกข์อันเนื่องมาจากขัดแย้งภายในตัวเอง

สมุทัย (ส) สาเหตุแห่งความทุกข์ อันเนื่องมาจากความดิ้นรนทะยานอยาก

นิโรธ (นิ) ความดับทุกข์ ดับตัณหา ดับความขัดแย้งภายในตัวเองดับความดิ้นรนทะยานออก เมื่อเกิดได้ต้องดับได้

มรรค (ม) ทางปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความดับทุกข์ที่เรียกว่า อริยมรรค ๘ ได้แก่ ความเห็นชอบความคิดชอบ วาจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ และตั้งจิตชอบ

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ พบว่า เป็นวิทยาลัยเทคนิคที่มีนักศึกษาให้ความสนใจต้องการเข้ามาศึกษาจำนวนมากและเปิดทำการสอนในสาขาวิชาชีพที่หลากหลาย และนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในสถานบันแห่งมาจากครอบครัวที่หลากหลาย ย่อมเสี่ยงต่อการสร้างปัญหามากมาย เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหายาเสพติด ปัญหาเล่นการพนัน ปัญหาดื่มสุราปัญหาเรื่องชู้สาว ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น ดังนั้นการปกครองนักศึกษาให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบนั้น คณะครูอาจารย์มีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ มุ่งพัฒนาให้เป็นองค์กร/แห่งการเรียนรู้/เพื่อผลิตกำลังคน/ที่มีมาตรฐานวิชาชีพ/ผู้เรียนมีคุณธรรม/จริยธรรม/และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ/ดำรงตนอยู่ในสังคม/อย่างมีความสุข

บทที่ ๔
ผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

๔.๒ ผลการศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๔.๓ ผลการวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๔.๔ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการศึกษาหลักเบญจศีลพบว่า จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับเบญจศีล หรือ ศีล ๕ คือ การรักษากายวาจา ใจ ให้เรียบร้อยเป็นหลักการดำเนินชีวิต ขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ในสังคมเป็นข้อบังคับในการประพฤติปฏิบัติให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี ไม่กระทำชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ อันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น เบญจศีล หรือ ศีล ๕ การรักษาศีล ๕ เป็นการรักษาระเบียบทางสังคม เพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันของคนในสังคม สังคมโดยส่วนรวมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ถ้าสังคมเรายึดมั่นในศีล ๕ แล้วคนเราก็จะไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เบญจศีลเป็นหลักธรรมประจำสังคมที่มีมาก่อนพุทธกาลแล้ว เบญจศีลถือว่าเป็นระเบียบของสังคม เพื่อความอยู่อย่างผาสุกของคนในสังคม ถ้ามีผู้ประพฤติผิดในเบญจศีล บางอย่างก็ผิดกฎหมายทางบ้านเมือง บางอย่างก็ไม่ผิดกฎหมายทางบ้านเมือง แต่ผิดศีลธรรมอันดีงามในสังคม และผลการศึกษาหลักเบญจธรรมพบว่า เบญจธรรม คือสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ มี ๕ ประการ คือมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง ไม่เบียดเบียน ไม่ว่ากรณีใดทั้งสิ้นอันจะส่งผลให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเดือดร้อน มีความ สงสารคิดที่จะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ การรู้จักยับยั้งควบคุมอารมณ์ไม่ให้ฝักใฝ่ในกามตัณหา รูป รส กลิ่น เสียง มีความซื่อสัตย์ทั้งกายวาจาและใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ไม่เลินเล่อ ประมาทในการดำเนินชีวิต รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความยุติธรรมเสมอต้นเสมอต้นเสมอปลายคือผู้ตั้งอยู่ใน เบญจธรรมอยู่ในสังคมใดสังคมนั้นก็ร่มเย็น เบญจศีล และเบญจธรรม เป็นธรรมคู่กัน ส่งเสริม เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือเมื่อมีศีลแล้ว ต้องมีธรรม เป็นหลักธรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เป็นธรรมทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และส่งผลที่ดีต่อสังคมจะ เห็นได้ว่า เมื่อผู้ใดนำเบญจศีล และเบญจธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตผู้นั้น

ได้ชื่อว่าเป็นคนที่มี คุณธรรมจริยธรรม กล่าวคือหลักเบญจศีล และเบญจธรรมเป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนิน ชีวิตของมนุษย์ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์[๑]

๔.๒ การศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๑) การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล

๑.๑ การศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค ดังนี้

P ๑ : มีความเห็นว่า การนำเอาหลักเบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการเรียนการสอน ตลอดถึงการดำเนินชีวิตของนักศึกษาและคณาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ หลักเบญจศีลและหลักเบญจธรรมนั้น ความจริงแล้วไม่จำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติทั้งหมด แต่ประพฤติปฏิบัติเพียงข้อเดียวหรือสองข้อ ถ้าปฏิบัติได้แล้วละก็ สังคมภายในวิทยาลัยหรือสังคมในชุมชน ตลอดจนสังคมประเทศชาติ ก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นสังคมที่ประกอบด้วยคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามตามแนวทางพระพุทธศาสนา[๒]

P ๒ : ให้ความเห็นว่า การประยุกต์ใช้เบญจศีลเบญจธรรม หมายถึง การปรับเอาหลักเบญจศีล ๕ ข้อ และหลักเบญจธรรม ๕ ข้อ ในพระพุทธศาสนามาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตของคนเรา หรือของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ เพื่อให้สังคมในวิทยาลัยเทคนิคใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเพื่อนำไปใช้ ในสังคมภายนอกวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ[๓]

P ๓ : ให้ความเห็นว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ดีงามและผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาน้อย มีความเข้าใจแต่หลักศีล ๕ เท่านั้น ส่วนหลักเบญจธรรม ๕ นั้นไม่มีความรู้เลยว่าเบญจธรรม ๕ ข้อประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่สอบถามจากพระคุณเจ้าที่มาสัมภาษณ์ จึงทำให้รู้ว่า เมื่อประพฤติปฏิบัติในศีล ๕ ข้อแล้วหลักเบญจธรรมอีก ๕ ข้อก็จะเกิดขึ้นภายในตัวเอง แต่หลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะบางข้อความนิยมทางสังคมไม่เอื้อให้ประพฤติปฏิบัติ เช่น การฆ่าสัตว์ มีความจำเป็นที่ต้องฆ่าสัตว์เพื่อประกอบเป็นอาหาร แต่จะละเว้นได้ในวันพระ เพราะวันธรรมดาไม่สามารถทำได้ทุกวัน จึงต้องเลือกเอาวันพระที่พอจะทำได้บ้าง[๔]

P ๔ : มีความเห็นว่า หลักศีล ๕ นั้นเป็นสิ่งที่ดีงามแต่สังคมปัจจุบันนี้ทำได้ยาก นักศึกษาบางคนก็มีความเห็นเหมือนกันว่า เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก จึงเลือกปฏิบัติเป็นบางข้อที่เห็นว่าตัวเองทำได้ และไม่โกหกคนอื่น ข้อที่พอจะปฏิบัติได้ คือ ไม่พูดเท็จ พูดแต่สิ่งที่เป็นความจริง ส่วนข้อที่

---

[๑]พระเอกนรินทร์ อาภากโร, “การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”, *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, ๙(๑) ๒๕๖๑.

[๒]สัมภาษณ์ P ๑, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕.

[๓]สัมภาษณ์ P ๒, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕.

[๔]สัมภาษณ์ P ๓, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕.

ทำได้ยากที่สุด คือ ห้ามฆ่าสัตว์ และดื่มสุรา ซึ่งสังคมทุกวันนี้ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติเลย โดยส่วนตัวแล้วเลือกปฏิบัติทุกข้อเฉพาะวันพระเท่านั้น ซึ่งพอจะละเว้นไม่ประพฤติปฏิบัติที่ผิดศีล ๕ ข้อ แต่ในสังคมวิทยาลัยเทคนิคชุมแพนี้ ก็พยายามดูแลให้นักศึกษาประพฤติปฏิบัติทั้ง ๕ ข้อ เพราะเป็นหลักธรรมที่คู่กัน ตามที่พระคุณเจ้าได้อธิบายและให้ความรู้แก่คณาจารย์และนักศึกษาในวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ซึ่งคณาจารย์ทุกท่านพยายามให้นักศึกษาได้ปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ให้ครบทุกข้อ เมื่อเข้ามาในรั้ววิทยาลัย แต่เมื่อออกจากรั้ววิทยาลัยไปแล้วก็ไม่ได้ติดตามผลว่านักศึกษายังประพฤติปฏิบัติอยู่หรือไม่ ถ้าหากว่านักศึกษาได้ปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ครบ ๕ ข้อได้ก็จะเป็นผลดีแก่ตัวเขาเอง[๕]

๑.๒ การศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นักศึกษาในวิทยาลัยเทคนิค ดังนี้

P ๕ : กระผมไม่ค่อยจะมีความรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พึ่งจะรู้เรื่องบ้างในครั้งที่พระคุณเจ้าเข้ามาแนะแนวให้ความรู้ที่วิทยาลัย แต่ก็ยังไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร แต่พอจะรู้ว่าเป็นสิ่งที่กระทำได้ตามยากมากในสภาพของสังคมปัจจุบัน แต่เมื่อได้เข้ามาศึกษาในวิทยาลัยก็พยายามที่จะรักษาศีลให้ครบทั้ง ๕ ข้อ สำหรับตัวผู้ถูกสัมภาษณ์บอกว่า ศีลข้อที่รักษาได้ยากมาก คือ ข้อห้ามพูดเท็จและดื่มสุราเมรัย ในสังคมนักศึกษาด้วยกันหรือสังคมเพื่อนนอกวิทยาลัย กระทำได้ยากมากแต่พอที่จะกระทำได้เมื่อเข้ามาอยู่ในวิทยาลัย เมื่อออกจากวิทยาลัยก็ไม่ค่อยได้รักษาเท่าที่ควร เพราะเมื่อมีเวลาว่างเพื่อน ๆ มักชักชวนไปดื่มเหล้าบ้าง โกหกบ้าง แต่ศีลข้ออื่นก็พอที่กระทำได้ เช่น การมีเมตตา ไม่ฆ่าสัตว์ เพราะส่วนใหญ่ทางครอบครัว พ่อ แม่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะซื้ออาหารสำเร็จรูป นาน ๆ ถึงจะประกอบอาหารรับประทานเอง และท่านคณาจารย์ก็แนะนำให้ถ้าทำไม่ได้ก็พยายามประพฤติปฏิบัติเฉพาะวันพระ แต่ถ้ามาเรียนที่วิทยาลัยก็ทำให้ได้ทั้ง ๕ ข้อ[๖]

P ๖ : มีความเห็นว่า การปรับใช้หลักศีล ๕ ที่สามารถใช้ได้จริงในปัจจุบัน คือ การเลือกใช้ตามกลเวลาที่เหมาะสม เพราะถ้าจะประพฤติ ปฏิบัติทุก ๆ วันและทุกข้อนั้นไม่สามารถที่จะกระทำได้จริง โดยเฉพาะตัวกระผมเอง เลือกเวลาที่จะปฏิบัติ คือ อาจารย์แนะนำให้ละเว้นในวันพระ แต่ถ้าวันธรรมดาผมจะเลือกข้อที่ควรละเว้นได้ เช่น ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ และห้ามพูดเท็จ ซึ่ง ๓ ข้อนี้กระผมปฏิบัติได้ดี ส่วนศีล ๕ บางข้อจะเลือกปฏิบัติบางเวลาตามสังคมปัจจุบัน[๗]

๑.๓ การศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นักปราชญ์ทางศาสนาดังนี้

P ๗ : มีความเห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมนั้น ต้องประยุกต์ใช้ทั้งทางหลักธรรมและวันเวลาด้วย เพื่อความเหมาะสมกับยุคสมัยและการเวลาด้วย เช่น การรักษาศีลข้อที่ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์ให้ชีวิตตกตายไป บางคนก็ทำได้ แต่บางคนก็ทำไม่ได้เพราะต้องทำมาหากิน มีความจำเป็นว่าถ้าไม่ละเมิดก็จะไม่มีอะไรกินเป็นอาหาร ซึ่งเมื่อละเมิดศีลข้อที่ ๑ แล้วก็แสดงว่าไม่มีเมตตาและกรุณาต่อสัตว์อื่น ซึ่งในเรื่องศีลข้อที่ ๑ นั้นต้องประยุกต์ประพฤติปฏิบัติในช่วงใดช่วงหนึ่ง หรือประพฤติเฉพาะในวันพระ ที่พอจะกระทำได้หรือเฉพาะเวลาที่

---

[๕]สัมภาษณ์ P ๔, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕.

[๖]สัมภาษณ์ P ๕, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕.

[๗]สัมภาษณ์ P ๖, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕.

นักศึกษามาเรียนในวิทยาลัย แต่พอออกจากวิทยาลัยแล้วก็ไม่สามารถปฏิบัติได้ แต่ศีลข้อที่ ๒ ห้ามลักทรัพย์หรือขโมยเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ศีลข้อนี้สามารถที่จะปฏิบัติได้ตลอดเวลา ซึ่งก็เข้ากับหลักธรรมข้อสัมมาอาชีพ ประกอบอาชีพในทางที่ถูกต้อง ให้เป็นไปตามทำนองครองธรรม หลักธรรมข้อนี้สามารถที่จะกระทำได้ และศีลข้อที่ ๓ ห้ามประพฤติผิดในทางกาม หรือไม่ให้ละเมิดต่อลูกเมียของผู้อื่น ข้อนี้ก็สามารถประพฤติได้ตลอดเวลา สำหรับผู้ที่ไม่สำซ่อนทางเพศ ก็สามารถที่จะมีผัวเดียวเมียเดียวได้ และสามารถที่จะปฏิบัติได้ตลอดเวลา และไม่จำกัดสถานที่ ส่วนศีลข้อที่ ๔ ห้ามพูดเท็จให้พูดแต่ความจริง ศีลข้อนี้ตรงกับหลักธรรมให้มีสัจจะ ซึ่งก็สามารถที่จะกระทำได้ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน และไม่จำกัดสถานที่ ส่วนศีลข้อที่ ๕ ห้ามดื่มสุราและเมรัย ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ศีลข้อนี้ บางท่านก็ทำได้ แต่บางท่านก็ไม่สามารถที่จะกระทำได้ในบางช่วงบางเวลา เพราะบางคนก็มีความคิดว่าตนเองต้องเข้าสังคม และต้องสังสรรค์เป็นบางครั้งบางเวลา จึงต้องละเมิดศีลข้อที่ ๕ แต่พอจะกระทำได้ในวันพระ[๘]

๒) การประยุกต์ใช้หลักเบญจธรรม

๒.๑ การศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค ดังนี้

P ๘ : มีความเห็นว่า การปฏิบัติกิจกรรมสวดมนต์แผ่เมตตา เป็นกิจกรรมที่ดีและช่วยส่งเสริมการรักษาศีลข้อที่ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์ได้ด้วยอีกทางหนึ่ง แต่การจัดกิจกรรมสวดมนต์และแผ่เมตตานี้ ทางวิทยาลัยสามารถกระทำได้ในช่วงเช้าหลังจากเคารพธงชาติแล้ว และในชั่วโมงที่มีตารางเรียนวิชาเลือกเสรี ส่วนการจัดกิจกรรมเสริมอาชีพนั้นทางวิทยาลัยก็เปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถเลือกได้ว่าตัวเองมีความสามารถและถนัดในด้านไหนก็สามารถนำกิจกรรมเหล่านั้นมากระทำได้ เช่น การขายทางออนไลน์ การประดิษฐ์ของชำร่วย หรือการทำขนมเป็นต้น โดยทางวิทยาลัยให้จัดเป็นชมรมขึ้น ส่วนการจัดกิจกรรมส่งเสริมคนดีของสังคมนั้น ทางวิทยาลัยก็มีกิจกรรมประเภทนี้อยู่และให้รางวัลเป็นทุนการศึกษากับนักเรียน นักศึกษาที่กระทำตนเป็นคนดีของสังคมเช่นเดียวกัน กระผมเห็นว่า การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและประยุกต์ใช้หลักเบญจธรรมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีควบคู่ไปกับการประพฤติปฏิบัติในหลักของเบญจศีลเบญจธรรมด้วย เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับเยาวชนและนักเรียนอีกทางหนึ่งด้วย[๙]

P ๙ : มีความเห็นว่า หลักเบญจธรรมนั้น ยังไม่เข้าใจลึกซึ้งเท่าทีควร แต่เมื่อพระคุณเจ้ามาทำวิจัยแล้ว ก็พยายามศึกษาและหาความรู้จากคณะผู้วิจัยเหมือนกัน เมื่อก่อนไม่ทราบเลยว่า หลักเบญจศีล ต้องประพฤติคู่กับหลักเบญจธรรม เมื่อก่อนจะรู้เรื่องเฉพาะหลักศีล ๕ ข้อเท่านั้น แต่ก็เคยเข้าวัดปฏิบัติธรรมบ้างในวันสำคัญทางพุทธศาสนาแต่ก็ไม่ได้ศึกษาหลักเบญจธรรมเลย ข้าพเจ้ามีความพอใจมากที่ทางผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมกับนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ และก็ทราบว่า แม้ศีลบางข้อไม่สามารถกระทำได้ตลอด แต่เวลาจะ

---

[๘]สัมภาษณ์ P ๑๔, ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา, ๔ มีนาคม ๒๕๖๖.

[๙]สัมภาษณ์ P ๑๕, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕.

ประพฤติปฏิบัติแล้วมีกิจกรรมเสริมเพื่อจูงใจแก่ผู้ปฏิบัติ ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่า การนำเอาเบญจศีลและเบญจธรรมมาประยุกต์ใช้ในวิทยาลัยเทคนิคชุมแพเป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะนักศึกษาจะได้ซึมซับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและนำเอามาประพฤติปฏิบัติ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดีต่อตัวเองและสังคมในท้องถิ่นโดยส่วนรวมอีกด้วย การประยุกต์หลักเบญจศีลและเบญจธรรมทางวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ได้ประชุมกับคณะผู้วิจัยว่า ต้องจัดกิจกรรมเสริมในการใช้ คือ การทำขนม การทำของชำร่วย และการทำเครื่องจักสาน เพื่อให้เกิดคุณธรรม คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี ความมีเมตตา ความไม่ละเมิดต่อสิทธิผู้อื่น และความมีสติในการทำกิจกรรมร่วมกัน[๑๐]

๒.๒ การศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นักศึกษาในวิทยาลัยเทคนิค ดังนี้

P ๑๐ : นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ มีความเห็นว่า หลักเบญจศีลเบญจธรรม กระผมเองก็ยังไม่ทราบดีในหลักเบญจธรรม แต่พอทราบหลักของศีล ๕ ยอมรับว่าศีลบางข้อปฏิบัติได้ยากมากในสังคมยุคปัจจุบัน แต่เมื่อเข้ามาปฏิบัติในกิจกรรมของทางวิทยาลัยแล้ว ก็รู้สึกว่ามีความปฏิบัติในเบญจศีลและเบญจธรรมได้สะดวกขึ้น เพราะทางวิทยาลัยมีกิจกรรมเสริมในการปฏิบัติเบญจธรรม เช่น สวดมนต์แล้ก็ฝึกแผ่เมตตาให้กับสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งตัวกระผมเองเมื่อก่อนไม่ค่อยได้ใส่ใจกระทำนัก แต่พอมีกิจกรรมเสริมในการปฏิบัติเบญจธรรมแล้วก็รู้สึกว่า การปฏิบัติในเบญจธรรมนั้นไม่ได้ยากเลย แต่ต้องปฏิบัติให้เหมาะสมกับวัน และเวลา ด้วยแล้วการปฏิบัติก็ไม่ยากเลย เมื่อก่อนกระผมไม่ค่อยใส่ใจในเบญจศีลและเบญจธรรมเลย แต่ตอนนี้รู้สึกว่า พอเข้าใจและสามารถจะปฏิบัติได้ แต่ต้องเลือก วัน เวลา และสถานที่ด้วย เพราะสภาพสังคมในปัจจุบันนี้ไม่สามารถที่จะกระทำได้ตลอด กระผมจึงเลือกเอา วันพระ และวันที่มีกิจกรรมในวิทยาลัยปฏิบัติในเบญจศีลและเบญจธรรม การทำกิจกรรมที่ทางวิทยาลัยจัดให้ คือ การทำขนม การทำของชำร่วย การทำเครื่องจักสาน ซึ่งคุณธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่คณะ คือ ความสามัคคี ความเอื้ออารีต่อกัน ความซื่อสัตย์ ความไม่ละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่น และการมีสติในการทำกิจกรรมร่วมกัน[๑๑]

P ๑๑ : มีความเห็นว่า เรื่องหลักเบญจศีลและเบญจธรรมนั้น ตัวกระผมเองไม่เข้าใจเลย จะพอรู้เรื่องบ้างก็เรื่องของหลักศีล ๕ เท่านั้น และก็ไม่ค่อยได้ปฏิบัติเท่าไหร่นัก เพราะเวลาไปวัด พระท่านพากล่าวคำรับศีลเป็นภาษาบาลี ผมไม่เข้าใจเลย แต่เวลาพระท่านเทศนาเรื่องของการรักษาศีลก็พอเข้าใจบ้างว่า การรักษาศีล ๕ คือ ๑) การห้ามฆ่าสัตว์ ๒) ห้ามลักทรัพย์ ๓) ห้ามผิดลูกผิดเมียบุคคลอื่น ๔) ห้ามพูดเท็จ ๕) ห้ามดื่มสุรา ทั้ง ๕ ข้อนี้ ข้อที่ทำได้ยาก คือ ๑) ข้อห้ามฆ่าสัตว์ และข้อ ๕ ห้ามดื่มสุรา แต่ข้อที่ยากที่สุด คือ ข้อห้ามดื่มสุรา เพราะผมเป็นวัยรุ่นเพื่อน ๆ มักชวนไปดื่มสุราบ่อยมาก แต่ถ้าให้เลือกเวลาและวันแล้วก็พอที่จะทำได้ เช่น ปฏิบัติรักษาศีล ๕ เฉพาะวันพระ หรือวันที่ทางวิทยาลัยจัดกิจกรรมให้รักษาศีลและทำกิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล เช่น การสวดมนต์เจริญจิตเมตตาภาวนา และทำกิจกรรมส่งเสริมอาชีพที่สุจริตไม่หลอกลวงบุคคลอื่น กระผมก็ว่าดีเหมือนกัน

---

[๑๐]สัมภาษณ์ P ๑๖, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕.

[๑๑]สัมภาษณ์ P ๑๗, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕.

เพราะทุกวันนี้โอกาสที่จะได้เข้าวัดทำบุญนั้น เป็นสิ่งที่ยากสำหรับยุคสมัยในปัจจุบันนี้ แต่พูดตามความจริงแล้วการรักษาศีล ๕ และการปฏิบัติใน ศีลธรรม ๕ อย่างนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก และยิ่งเป็นหลักธรรมที่ต้องทำคู่กันแล้วเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากสำหรับเยาวชน วัยรุ่นอยากผมมาก แต่ก็มีความคิดว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่ทางวิทยาลัยนำพานักศึกษาประพฤติปฏิบัติในหลักเบญจศีลและเบญจธรรม และการจัดกิจกรรมเสริม คือ การทำขนม การทำของชำร่วย การทำเครื่องจักสาน คุณธรรมที่เกิดขึ้น คือ ความสามัคคี ความเอื้ออารีต่อกัน ความไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ความมีสติในการทำกิจกรรม[๑๒]

P ๑๒ : มีความเห็นว่า เช่นเดียวกับ P ๑๑ เพราะเรื่องหลักเบญจศีลและเบญจธรรมนั้น ข้าพเจ้าแทบไม่รู้เรื่องเลย แต่การรักษาศีล ๕ นั้นก็พอรู้เรื่องบ้าง เพราะผู้ปกครองของข้าพเจ้า เคยเล่าและสั่งสอนให้รักษาศีลอยู่บ้าง ศีลข้อที่ทำยากคือ ข้อห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามประพฤติผิดในกาม และห้ามดื่มสุราและเมรัย แต่ยากสุดคือ ข้อห้ามดื่มสุรา เพราะข้าพเจ้าเป็นวัยรุ่น เพื่อน ๆ ชอบชวนไปสังสรรค์กันเป็นประจำ แต่ศีลข้อที่ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์นั้น บางครั้งก็ทำได้อยู่เพราะที่บ้าน พ่อ แม่ชอบซื้อกับข้าวสำเร็จรูปมารับประทาน ส่วนข้ออื่นก็พอทำได้ แต่ไม่ค่อยได้รักษาหรือสมาทานเอากับพระเท่าไหร่เพราะไม่ได้สนใจเรื่องการรักษาศีลเท่าไหร่ แต่ก็ดีใจมากที่ทางวิทยาลัยมีกิจกรรมการส่งเสริมการปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรม และได้ทำกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ เจริญเมตตาภาวนา ส่งเสริมการรักษาศีลข้อที่ ๑ คือห้ามฆ่าสัตว์ และกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพที่สุจริต และการให้รางวัลแก่นักศึกษาที่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมอันดีงาม[๑๓]

๒.๓ การศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

P ๑๓ : ให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักเบญจศีลและเบญจธรรมว่า หลักเบญจศีลเป็นวินัยควบคุมสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คือ ข้อที่ ๑ ไม่พึงเบียดเบียนกันและกัน หรือสัตว์เดรัจฉานในโลกนี้ ข้อที่ ๒ ไม่ให้ไปขโมยลักทรัพย์ของบุคคลอื่น เพราะทรัพย์สินเป็นสิ่งที่เจ้าของเขาหวงแหน ถ้าสังคมมนุษย์เราไม่ขโมยสิ่งของของคนอื่นแล้ว การอยู่ร่วมกันก็มีความสุข ข้อที่ ๓ ห้ามไม่ให้ละเมิดต่อลูกเมียของบุคคลอื่น เพราะเมียใคร ๆ ก็รัก ถ้าไม่ละเมิดต่อลูกเมียคนอื่นแล้วสังคมโดยส่วนรวมก็อยู่เป็นสุข มีความไว้ใจต่อกันและกันตลอดถึงเพื่อนบ้านที่อยู่ข้างเคียงกัน ข้อที่ ๔ การไม่พูดเท็จ พูดแต่สิ่งที่เป็นความจริง เมื่อสังคมคนเราพูดแต่สิ่งที่เป็นความจริงแล้ว สังคมก็อยู่เป็นสุขเพราะการไว้ใจซึ่งกันและกัน ข้อ ๕ ห้ามดื่มสุรา เพราะเมื่อคนเราดื่มสุราถึงขั้นเมามายแล้วก็จะขาดสติ เมื่อขาดสติแล้วย่อมกล้ากระทำในสิ่งที่ผิดทำนองคลองธรรม เพราะการดื่มเหล้าเป็นที่มาของการทำให้ขาดสติ

๒.๔ การศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น

จากการศึกษาสัมภาษณ์คณาจารย์ นักศึกษา ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา และผู้นำท้องถิ่น พบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เมื่อก่อนไม่ค่อยเข้าใจเรื่องหลักเบญจศีล

---

[๑๒]สัมภาษณ์ P ๑๘, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕.

[๑๓]สัมภาษณ์ P ๑๙, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕.

และเบญจธรรมเลย เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน แต่เมื่อทีมงานวิจัยของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระครูโสภณกิตติสารได้มาอบรมเรื่องเบญจศีลและเบญจธรรม ก็ทำให้นักศึกษา และคณาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิคชุมแพเข้าใจมากขึ้นว่า หลักเบญจศีลและเบญจธรรมนั้นมีการส่งเสริมกันและกัน คือ เมื่อรักษาศีลข้อที่ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์ คุณธรรมคือ ความเมตตาและกรุณา ก็จะเกิดขึ้นภายในใจ เมื่อรักษาศีลข้อที่ ๒ ห้ามลักทรัพย์หรือขโมยทรัพย์สินของบุคคลอื่น คุณธรรมคือ การประกอบอาชีพที่สุจริตก็เกิดขึ้น เมื่อรักษาศีลข้อที่ ๓ การสำรวมในกาม คุณธรรมคือ การไม่ละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่นก็เกิดขึ้น เมื่อการรักษาศีลข้อที่ ๔ การไม่พูดปด คุณธรรมคือ การพูดแต่ความจริงก็เกิดขึ้น และการรักษาศีลข้อที่ ๕ ห้ามดื่มสุราและเมรัย คุณธรรมคือ การมีสติในการใช้ชีวิตประจำวันก็เกิดขึ้น

การส่งเสริมในการปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรม คือ การให้รางวัลกับนักศึกษาผู้ปฏิบัติดีและต่อเนื่อง ด้วยการให้ทุนการศึกษาและประกาศเกียรติคุณมอบให้เพื่อเป็นเกียรติแก่นักศึกษาและอาจารย์ผู้ปฏิบัติในเบญจศีลและเบญจธรรมอย่างต่อเนื่อง

การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรม จากการสัมภาษณ์นักศึกษาและคณาจารย์ ส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางเดียวกันกับผู้วิจัยคือ การจัดตั้ง โรงทาน การจัดตั้งชมรม การทำขนม การทำของชำร่วย และการทำเครื่องจักสาน เพื่อสะดวกและปฏิบัติได้ง่าย ต่อการใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมให้เกิดผลดียิ่งขึ้น เมื่อปฏิบัติแล้ว คุณธรรมที่เกิดขึ้นคือ ความมีเมตตากรุณา ความเอื้ออารีต่อกัน ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต และมีสติในการใช้ชีวิตประจำวัน

ปัญหาในการประพฤติปฏิบัติ คือ นักศึกษาอยู่ในช่วงวัยรุ่น ชอบดื่มเหล้าสังสรรค์ จึงยากต่อการปฏิบัติในศีลข้อที่ ๕ มีบางครอบครัวของนักศึกษาที่ บิดา มารดา ประกอบอาชีพเกษตรต้องฆ่าปลาและไก่ ประกอบอาหารจึงยากต่อการรักษาศีลข้อที่ ๑ และศีลข้อที่ ๓ ก็มีนักศึกษาที่อยู่ในวัยรุ่น ที่มักกินสุกก่อนห่ามบ้าง คือ รักษาศีลข้อที่ ๓ ได้ยาก

๔.๓ ผลการวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ เป็นวิทยาลัยเทคนิคที่มีนักศึกษาให้ความสนใจและต้องการเข้ามาศึกษาจำนวนมากและเปิดทำการสอนในสาขาวิชาชีพที่หลากหลาย มีนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในสถานบันแห่งนี้มาจากครอบครัวที่หลากหลาย ย่อมเสี่ยงต่อการสร้างปัญหามากมาย เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหายาเสพติด ปัญหาเล่นการพนัน ปัญหาดื่มสุราปัญหาเรื่องชู้สาว ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น ดังนั้นการปกครองนักศึกษาให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบนั้น คณะครูอาจารย์จะต้องมีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ มุ่งพัฒนาให้เป็นองค์กร/แห่งการเรียนรู้/เพื่อผลิตกำลังคน/ที่มีมาตรฐานวิชาชีพ/ผู้เรียนมีคุณธรรม/จริยธรรม/และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ/ดำรงตนอยู่ในสังคม/อย่างมีความสุข ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กิจกรรมที่สอดคล้องและก่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อห้ามและจ้อควรปฏิบัติในหลักเบญจศีลเบญจธรรม

หลักเบญจศีล	หลักเบญจธรรม
๑. ห้ามฆ่าสัตว์	๑. เมตาตากรุณา
๒. ห้ามลักทรัพย์	๒. สัมมาอาชีวะ
๓. ห้ามประพฤติผิดในกาม	๓. สำรวมในกาม
๔. ห้ามพูดเท็จ	๔. มีสัจจะ
๕.ห้ามเสพสุราเมรัย	๕. มีสติสัมปชัญญะ

ตารางที่ ๔.๒ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักเบญจศีลเบญจธรรมกับโครงการ / กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ เกิดคุณธรรมจริยธรรม

เบญจศีล (ข้อที่)	เบญจธรรม (ข้อที่)	โครงการ/กิจกรรม	คุณธรรม	จริยธรรม
๑	๑	โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาทะเลาะวิวาท	คนดี มีวินัย	– มีสติสัมปชัญญะ - รู้จักคุณค่าของตนเอง - รู้จักให้เกียรติตนเองและผู้อื่น
๑ -๕	๑ -๕	โครงการเข้าค่ายพักแรมลูกเสือวิสามัญ และพิธีประจำกอง โครงการเตรียมความพร้อมเข้าค่ายฝึกนักศึกษาวิชาทหาร - โครงการนักศึกษาวิชาทหารจิตอาสาจราจร	คนดี มีระเบียบ	- มีระเบียบวินัย - มีความสามัคคี - รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ - รู้จักให้เกียรติผู้อื่น
		โครงการทำบุญเนื่องในวันสำคัญ - วันขึ้นปีใหม่ - วันเด็กแห่งชาติ	คนดี มีวินัย	- มีสติสัมปชัญญะ - มีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ - รู้จักเสียสละ

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ)

เบญจศีล (ข้อที่)	เบญจธรรม (ข้อที่)	โครงการ/กิจกรรม	คุณธรรม	จริยธรรม
		- การทำบุญตักบาตรวันคล้ายวันสถาปนา วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ - วันไหว้ครู ไหว้ครูช่าง – การทำบุญเวียนเทียนวันวิสาขบูชา - ถวายเทียนพรรษา โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการโรงเรียนคุณธรรม - กิจกรรมฟังเทศน์สวดมนต์นั่งสมาธิ	คนดี มีวินัย	- มีสติสัมปชัญญะ - มีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ - รู้จักเสียสละ
๒	๒	โครงการอบรมการสร้างจิตสำนึกในการเป็นกลุ่มผู้เรียอาชีวศึกษา โครงการหารายได้ระหว่างเรียนทุนการศึกษาเฉลิมราชกุมารี โครงการหารายได้ระหว่างเรียน - กิจกรรมการทำขนมพื้นบ้าน - กิจกรรมการทำของชำร่วย โครงการประเมินส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา	คนดี คนเก่ง มีวินัย คนดี คนเก่ง คนดี คนเก่ง คนดี คนเก่ง มีวินัย	- ขยัน อดทน - มีความรับผิดชอบ - มีความซื่อสัตย์
๓	๓	โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรและการทำแท้ง	คนดี มีวินัย	- มีสติสัมปชัญญะ - มีความเมตตา - รู้จักคุณค่าของตนเอง - รู้จักให้เกียรติตนเองและผู้อื่น

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ)

เบญจศีล (ข้อที่)	เบญจธรรม (ข้อที่)	โครงการ/กิจกรรม	คุณธรรม	จริยธรรม
๕	๕	โครงการนันทนาการภายในและภายนอกสถานศึกษา - กิจกรรมแข่งขันกีฬาอาชีวะเกมส์ (ระดับ อศจ.) - กิจกรรมกีฬาสีต้านยาเสพติด - กิจกรรมกีฬาสีภายใน	คนดี คนเก่ง มีวินัย	- มีความสามัคคี - รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ - รู้จักให้เกียรติผู้อื่น . – มีสติสัมปชัญญะ - รู้จักคุณค่าของตนเอง
		โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการพนัน	คนดี มีวินัย	
๕	๕	โครงการสุ่มตรวจสารเสพติดและโครงการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดโลก	คนดี มีวินัย	. – มีสติสัมปชัญญะ - รู้จักคุณค่าของตนเอง - รู้จักให้เกียรติตนเองและผู้อื่น

จากการวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดโครงการ/กิจกรรมเป็นการส่งเสริมของคณาจารย์เพื่อให้นักศึกษาได้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม เมื่อพิจารณาในแต่ละโครงการถ้านักศึกษาประพฤติปฏิบัติตามจะทำให้เกิดจริยธรรม คือ เป็นคนมีสติสัมปชัญญะ รู้จักคุณค่าของตนเอง รู้จักให้เกียรติตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น และก่อให้เกิดคุณธรรม คือ เป็นคนดี คนเก่งและมีวินัย แนวทางในการปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน การส่งเสริม คือ การให้รางวัล มีการให้ทุนการศึกษาและการประกาศเกียรติคุณให้กับผู้ปฏิบัติดีและต่อเนื่อง ส่วนแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมนั้น คือ การจัดตั้งชมรม การทำขนม การทำของชำร่วย และการทำเครื่องจักสาน เพื่อง่ายต่อการนำไปประพฤติปฏิบัติ และเลือกวันในการปฏิบัติ เช่น วันพระและวันที่ทางวิทยาลัยจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

๔.๔ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คือการใคร่ครวญพิจารณาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล คือการหาแนวทางในการนำหลักศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อจะนำไปประพฤติปฏิบัติให้เข้ากับสถานการณ์และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน หลักเบญจศีล ดังเช่นที่กล่าวมาแล้วจากข้างต้นว่า เป็นของที่ต้องปฏิบัติคู่กัน คือ

๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต ก็จะมีเมตตาและกรุณา ตามไปด้วย

๒) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร ก็จะประกอบสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพตามทำนองครองธรรม

๓) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ก็จะประกอบในกามสังวร คือการสำรวมในกาม

๔) เว้นจากการกล่าวคำเท็จ ก็จะประกอบในสัจจะคือการพูดความจริง

๕) เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย ก็จะประกอบในสติสัมปชัญญะ คือความระลึกได้และความรู้ตัว

หลักเบญจธรรม คือคุณธรรม ๕ อย่างที่จะต้องประพฤติปฏิบัติควบคู่ไปพร้อมกับหลักเบญจศีล ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมกันและกันให้เจริญงอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป คือ

๑) หลักเมตตาธรรมและกรุณา เป็นการประพฤติปฏิบัติส่งเสริมให้เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต เมื่อคนเรามีเมตตาแล้วก็ไม่ต้องการที่จะเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้นั้นเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประพฤติในเบญจศีลข้อที่ ๑ เจริญงอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒) การประกอบสัมมาอาชีวะ คือการประกอบอาชีพตามทำนองคองธรรม เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นดั่งขโมย การประกอบอาชีพที่สุจริตเที่ยงธรรม เป็นการส่งเสริมให้การปฏิบัติเบญจศีลข้อที่ ๒ ให้มั่นคงและเจริญงอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๓) การสำรวมในกาม หรือการประกอบในกามสังวร เป็นการส่งเสริมให้เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ซึ่งลูกเมียใคร ๆ ก็รักก็หวง มีอุทาหรณ์ในหลาย ๆ กรณีที่บุคคลละเมิดภรรยาของบุคคลอื่นแล้ว เกิดการทำร้ายร่างกายกันจนถึงแก่ความตาย ถ้าสังคมเราสำรวมในกามแล้ว ก็จะไม่ประพฤติผิดในลูกเมียของบุคคลอื่น สังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๔) การพูดความจริง หรือการประกอบในสัจจะ เป็นการส่งเสริมเบญจศีลข้อที่ ๔ คือเว้นจากการกล่าวคำเท็จ เมื่อคนเราพูดแต่ความจริงแล้วก็จะได้รับการเคารพและนับถือจากคนที่อยู่รอบตัวเอง และเป็นการส่งเสริมให้ปฏิบัติในศีลข้อที่ ๔ ให้เจริญงอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป คนที่พูดแต่ความจริงย่อมได้รับเกียรติอยู่เสมอ และเมื่ออยู่ในสังคมก็เป็นผู้ที่สง่าผ่าเผย ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๕) การประกอบในสติสัมปชัญญะ หรือความระลึกได้และความรู้ตัวอยู่เสมอ การมีสติสัมปชัญญะ จะเป็นการส่งเสริมให้เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย เพราะเมื่อดื่มน้ำเมาแล้วก็

จะทำให้ขาดสติ หรือไม่มีสติสัมปชัญญะ เมื่อไม่มีสติย่อมกระทำการใด ๆ โดยไม่ละอายเลย แม้จะเป็นสิ่งที่ผิดทำนองคลองธรรมก็กล้าที่จะกระทำ ถ้าใครยังไม่มีสติสัมปชัญญะ ก็ต้องพยายามฝึกให้มี ด้วยการนั่งสมาธิ การฝึกให้ตัวเองมีสติย่อมเป็นผลดีแก่ตังเองและสังคมโดยส่วนรวมอยู่แล้ว

จากการปฏิบัติตามโครงการ / กิจกรรมทำให้นักศึกษามีคุณจริยธรรม คือ เป็นคนมีสติสัมปชัญญะ มีความสามัคคี รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักให้เกียรติผู้อื่น มีสติสัมปชัญญะ รู้จักคุณค่าของตนเอง และมีคุณธรรม คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีวินัย

บทที่ ๕
บทสรุป และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคขุมแพ แบ่งออกเป็น ๑) หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท ๒) การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ๓) วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

๕.๑.๑ หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

จากการสัมภาษณ์ นักศึกษา คณาจารย์ วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ มีความเห็นไปในทางเดียวกัน คือ เมื่อก่อนไม่เข้าใจเรื่องหลักเบญจศีลและเบญจธรรม ที่เป็นหลักธรรมสนับสนุ่นกันเลย แต่เมื่อทีมงานวิจัยของหลวงพ่อพระครูโสภณกิตติสาร มาอบรมหลักเบญจศีลและเบญจธรรม จึงพอเข้าใจว่าเบญจศีล คือ ศีล ๕ เป็นการรักษากายวาจา ใจ ให้เรียบร้อยเป็นหลักการดำเนินชีวิต พื้นฐานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ในสังคมเป็นข้อบังคับในการประพฤติปฏิบัติให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดีไม่กระทำชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ อันจะ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น การรักษาศีล ๕ เป็นการรักษาระเบียบทางสังคม เพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันของคนในสังคม สังคมโดยส่วนรวมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ถ้าสังคมเรายึดมั่นในศีล ๕ แล้วคนเราก็จะไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

๕.๑.๒ การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

จากการสัมภาษณ์ นักศึกษา คณาจารย์ วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ มีความเห็นไปในทางเดียวกับผู้วิจัยว่า ให้มีการจัดกิจกรรม คือ การทำขนม การทำของชำร่วย การทำเครื่องจักสาน เพื่อเป็นการประยุกต์ปรับใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการจัดกิจกรรมของวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ตลอดถึงการดำเนินชีวิตของนักศึกษาและคณาจารย์ของวิทยาลัยเทคนิคชุมแพให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรม เพื่อพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับคณาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ เป็นการปรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้กับกิจกรรมของทางวิทยาลัย มาปฏิบัติให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบันนี้ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม คือ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเพื่อช่วยให้เกิดความสมบูรณ์ด้วยมิติทางศีลธรรมในศาสนาใช้

กับการศึกษาในรูปแบบธรรมประยุกต์หรือที่เรียกว่า ธรรมวิทยา ซึ่งเป็นการปรับใช้หลักธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยศาสตร์สมัยใหม่เป็นสะพาน เพื่อจะช่วยให้หลักธรรมเป็นอกาลิโกไม่ล้าสมัย เพราะสามารถปรับเข้ากับวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน

๕.๑.๓ วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

จากการวิเคราะห์โครงการและกิจกรรมที่วิทยาลัยได้การประยุกต์ และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ได้แก่ โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาทะเลาะวิวาท โครงการเข้าค่ายพักแรมลูกเสือวิสามัญ และพิธีประจำกอง โครงการทำบุญเนื่องในวันสำคัญ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการโรงเรียนคุณธรรม โครงการหารายได้ระหว่างเรียน โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และการทำแท้ง โครงการนันทนาการภายในและภายนอกสถานศึกษาโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการพนัน โครงการสุ่มตรวจสารเสพติดและโครงการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดโลก เพื่อนำหลักเบญจศีลและหลักเบญจธรรมมาใช้ในกิจกรรมมีการกำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการประพฤติปฏิบัติในการจัดกิจกรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม และคณะนักศึกษา คณาจารย์ คือ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต การรู้จักให้เกียรติตนเองและผู้อื่น ความไม่ละเมิดต่อสิทธิบุคคลอื่น และความมีสติ และคุณธรรมที่เกิดขึ้นติดตัวนักศึกษา คือ เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และเป็นผู้มีวินัย ถ้านักศึกษามีคุณธรรมจริยธรรมครบถ้วน ปัญหาสังคมต่าง ๆ จะไม่เกิดขึ้น และทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข

๕.๒ อภิปรายผล

๑. ผลการศึกษาหลักเบญจศีลพบว่า จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับเบญจศีล หรือศีล ๕ คือ การรักษากาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อยเป็นหลักการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ในสังคมเป็นข้อบังคับในการประพฤติปฏิบัติให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดีไม่กระทำชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ อันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น เบญจศีล หรือศีล ๕ การรักษาศีล ๕ เป็นการรักษาระเบียบทางสังคม เพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันของคนในสังคม สังคมโดยส่วนรวมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ถ้าสังคมเรายึดมั่นในศีล ๕ แล้วคนเราก็จะไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เบญจศีลเป็นหลักธรรมประจำสังคมที่มีมาก่อนพุทธกาลแล้วและผลการศึกษาหลักเบญจธรรมพบว่า เบญจธรรมคือสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ มี ๕ ประการ คือมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง ไม่เบียดเบียนไม่ว่ากรณีใดทั้งสิ้น อันจะส่งผลให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเดือดร้อน มีความสงสารคิดที่จะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ การรู้จักยับยั้งควบคุมอารมณ์ไม่ให้ฝักใฝ่ในกามตัณหา รูป รส กลิ่น เสียง มีความซื่อสัตย์ทั้งกายวาจาและใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ไม่เลินเล่อ ประมาทในการดำเนินชีวิต รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความยุติธรรมเสมอต้นเสมอต้นเสมอปลายคือผู้ตั้งอยู่ในเบญจธรรมอยู่ในสังคมใดสังคมนั้น

ก็ร่มเย็น เบญจศีล และเบญจธรรม เป็นธรรมคู่กัน ส่งเสริมเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อมีศีลแล้ว ต้องมีธรรม เป็นหลักธรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเป็นธรรม ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และส่งผลที่ดีต่อสังคมจะเห็นได้ว่า เมื่อผู้ใดนำเบญจศีล และเบญจธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม กล่าวคือหลักเบญจศีล และเบญจธรรมเป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเอกนรินทร์ อาภากโร** ซึ่งทำการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเทศบาล ตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล ศีลข้อ ๑ พบว่า มีการอาศัยแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียนในชุมชน มาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ศีลข้อที่ ๒ พบว่า มีการจัดกิจกรรมเก็บของได้ส่งคืนเจ้าของ ศีลข้อที่ ๓ พบว่า มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นและผู้ปกครองในการดำเนินการจัดกิจกรรม ศีลข้อที่ ๔ พบว่า มีการประยุกต์ใช้การเล่านิทานที่มีเนื้อหาสอดแทรกคติธรรม ศีลข้อที่ ๕ พบว่า มีการประยุกต์ใช้กิจกรรมนันทนาการต่างๆทั้งภายในและนอกโรงเรียน ด้านการประยุกต์ใช้หลักเบญจธรรม เบญจธรรมข้อที่ ๑ พบว่า มีการประยุกต์ใช้กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์แผ่เมตตา กิจกรรมจิตอาสา เบญจธรรมข้อที่ ๒ พบว่า มีการจัดประสบการในอาชีพต่างๆ เช่น การทำขนมพื้นเมือง จักสาน เบญจธรรมข้อที่ ๓ พบว่า มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมคนดีของสังคม เบญจธรรมข้อที่ ๔ พบว่า มีการส่งเสริมให้นักเรียนกล้ายอมรับความผิดเมื่อตนเองทำผิด เบญจธรรมข้อที่ ๕ พบว่า มีการประยุกต์ใช้การจัดกิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิ กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหาร ด้านปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ครูบางท่านยังขาดทักษะการใช้สื่อในการสอนที่หลากหลาย[๑]

๒. การศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล จากการศึกษาสัมภาษณ์คณาจารย์ นักศึกษา ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา พบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เมื่อก่อนไม่ค่อยเข้าใจเรื่องหลักเบญจศีลและเบญจธรรมเลย เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน แต่เมื่อทีมงานวิจัยของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระครูโสภณกิตติสารได้มาอบรมเรื่องเบญจศีลและเบญจธรรม ก็ทำให้นักศึกษา และคณาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิคชุมแพเข้าใจมากขึ้นว่า หลักเบญจศีลและเบญจธรรมนั้นมีการส่งเสริมกันและกัน คือ เมื่อรักษาศีลข้อที่ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์ คุณธรรมคือ ความเมตตาและกรุณา ก็จะเกิดขึ้นภายในใจ เมื่อรักษาศีลข้อที่ ๒ ห้ามลักทรัพย์หรือขโมยทรัพย์สินของบุคคลอื่น คุณธรรมคือ การประกอบอาชีพที่สุจริตก็เกิดขึ้น เมื่อรักษาศีลข้อที่ ๓ การสำรวมในกาม คุณธรรมคือ การไม่ละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่นก็เกิดขึ้น เมื่อการรักษาศีลข้อที่ ๔ การไม่พูดปด คุณธรรมคือ การพูดแต่ความจริงก็เกิดขึ้น และการรักษาศีลข้อที่ ๕ ห้ามดื่มสุราและเมรัย คุณธรรมคือ การมีสติในการใช้ชีวิตประจำวันก็เกิดขึ้น

---

[๑]พระเอกนรินทร์ อาภากโร. “การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”, *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, ๙(๑) (๒๕๖๑): ๘๒-๘๓.

การส่งเสริมในการปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรม คือ การให้รางวัลกับนักศึกษาผู้ปฏิบัติดีและต่อเนื่อง ด้วยการให้ทุนการศึกษาและประกาศเกียรติคุณมอบให้เพื่อเป็นเกียรติแก่นักศึกษาและอาจารย์ผู้ปฏิบัติในเบญจศีลและเบญจธรรมอย่างต่อเนื่อง การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรม จากการสัมภาษณ์นักศึกษาและคณาจารย์ ส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางเดี่ยวกันกับผู้วิจัยคือ การจัดตั้ง โครงการ การจัดตั้งชมรม การทำขนม การทำของชำร่วย และการทำเครื่องจักสาน เพื่อสะดวกและปฏิบัติได้ง่าย ต่อการใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมให้เกิดผลดียิ่งขึ้น เมื่อปฏิบัติแล้วคุณธรรมที่เกิดขึ้นคือ ความมีเมตตากรุณา ความเอื้ออารีต่อกัน ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต และมีสติในการใช้ชีวิตประจำวัน

ปัญหาในการประพฤติปฏิบัติ คือ นักศึกษาอยู่ในช่วงวัยรุ่น ชอบดื่มเหล้าสังสรรค์ จึงยากต่อการปฏิบัติในศีลข้อที่ ๕ มีบางครอบครัวของนักศึกษาที่ บิดา มารดา ประกอบอาชีพเกษตร ต้องฆ่าปลาและไก่ ประกอบอาหารจึงยากต่อการรักษาศีลข้อที่ ๑ และศีลข้อที่ ๓ ก็มีนักศึกษาที่อยู่ในวัยรุ่นที่มักกินสุกก่อนห่ามบ้าง คือ รักษาศีลข้อที่ ๓ ได้ยากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วาสนา เอี่ยมสิน, พระครูบวรชัยวัฒน์, จิรวัฒนา พุ่มด้วง และเดชชาติ ตรีทรัพย์** ได้ทำการวิจัย เรื่อง การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล เบญจธรรมของนักเรียน โรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ๑) การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมของนักเรียนพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ๒) ผลการเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมของนักเรียน พบว่า ระดับชั้นปี ระดับเกรดเฉลี่ย อาชีพของบิดามารดาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑ ส่วนรายได้ต่อเดือนของบิดามารดาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ ๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมของนักเรียน พบว่า สมควรมีการจัดกิจกรรมเพื่ออบรมให้กับนักเรียนโรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ให้ดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมและประพฤติตนในความถูกต้อง เที่ยงธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมและมีข้อเสนอแนะคือ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมโดยการจัดกิจกรรมของโรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ร่วมกับวัดแบบการมีส่วนร่วม[๒] และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระอธิการเกียรติศักดิ์ กตทีโป, วรกฤต เถื่อนช้าง และปฏิธรรม สำเนียง** ได้ศึกษาการวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีลเบญจธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร พบว่า ๑) สภาพการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีล เบญจธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย ๑.๑) สภาพการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำด้านศีลและเป็นแบบอย่างทางความประพฤติดี ๑.๒) สภาพการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้อบรมสั่งสอนเยาวชนให้รักษาศีล ๑.๓) สภาพการมีส่วนในการกระตุ้นเตือนให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของ

---

[๒]วาสนา เอี่ยมสิน, พระครูบวรชัยวัฒน์, จิรวัฒนา พุ่มด้วง และเดชชาติ ตรีทรัพย์, “การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล เบญจธรรมของนักเรียน โรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, ๙(๗) (๒๕๖๕): ๑๙๑ – ๑๙๒.

การประพฤติตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ๑.๔) สภาพการมีส่วนร่วมในการสอนให้เยาวชนเข้าใจถึงรายละเอียดของคุณธรรม ๑.๕) สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตสำนึกต่อสังคมด้วยการเป็นผู้ปลูกจิตสำนึกให้คำนึงถึงประโยชน์ของสังคม และ ๒) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย ๒.๑) ผู้บริหารควรส่งเสริมการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ธรรมที่เป็นคุณความดีงาม สิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ ๒.๒) ผู้บริหารควรส่งเสริมสุขภาพจิตเด็กที่ดี ให้เกลียดชั่ว กลัวบาป ๒.๓) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีทักษะในการทำงานร่วมกัน มีความสามัคคี ๒.๔) ผู้บริหารควรส่งเสริมอบรมสั่งสอนของเด็กคุณและโทษของครอบครัวที่แตกแยก และ ๒.๕) ผู้บริหารควรส่งเสริมความสำคัญกับการส่งเสริมศีลธรรม ตามกติกา กฎเกณฑ์ของสังคมที่วางไว้เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบ[๓] และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรนุช พรมจักร, จักรพงศ์ ฟองชัย และประกอบ คงยะมาศ** ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบว่า ๑. การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย สอดคล้องตามภาวะผู้นำชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. การวิเคราะห์และสังเคราะห์กลยุทธ์ในการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมต้องเตรียมครูผู้สอน วิธีการสอน เครื่องมือการสอน เครื่องมืออุปกรณ์และกิจกรรมที่หลากหลาย ๓. จัดทำคู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรม ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย เนื้อหา กิจกรรม แผนการฝึกอบรม และแบบทดสอบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า การทำผิดศีลข้อที่ ๑ คือ การฆ่าสัตว์ เบียดเบียนสัตว์เป็นบาป และให้มีการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนรักษาศีลข้อที่ ๑ การทำผิดศีลข้อที่ ๒ คือการลักขโมยเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม ให้ผู้นำชุมชนรักษาศีลข้อที่ ๒ เพื่อสร้างความสงบสุขให้กับชุมชน การผิดศีลข้อที่ ๓ เป็นการสร้างความแตกแยกภายในครอบครัว ให้ผู้นำรักษาศีลข้อที่ ๓ การทำผิดศีลข้อที่ ๔ เป็นการสร้างความแตกแยกให้กับสังคม ให้ผู้นำชุมชนปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างความสงบสุขให้กับสังคมและการทำผิดศีลข้อที่ ๕ คือ การดื่มสุราและของมึนเมา รวมถึงยาเสพติด เป็นการทำลายอนาคตของชาติ รวมถึงอุบัติเหตุที่เกิดจากเมา ให้มีการส่งเสริมให้ผู้นำรักษาศีลข้อ ๕ อย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน[๔]

๓. จากการวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดโครงการ/กิจกรรมเป็นการส่งเสริมของคณาจารย์เพื่อให้นักศึกษาได้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม เมื่อ

---

[๓]พระอธิการเกียรติศักดิ์ กตทีโป, วรกฤต เถื่อนช้าง และปฏิบัติธรรม สำเนียง, “แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีล เบญจธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร”, *วารสารวิจัยวิชาการ*, ๕(๕) (๒๕๖๕): ๑-๒.

[๔]วีรนุช พรมจักร, จักรพงศ์ ฟองชัย และประกอบ คงยะมาศ. “การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย”, *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, ๒๑(๓) (๒๕๖๔): ๑๑๕-๑๑๖.

พิจารณาในแต่ละโครงการถ้านักศึกษาประพฤติปฏิบัติตามจะทำให้เกิดจริยธรรม คือ เป็นคนมีสติสัมปชัญญะ รู้จักคุณค่าของตนเอง รู้จักให้เกียรติตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น และก่อให้เกิดคุณธรรม คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีวินัย แนวทางในการปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน การส่งเสริม คือ การให้รางวัล มีการให้ทุนการศึกษาและการประกาศเกียรติคุณให้กับผู้ปฏิบัติดีและต่อเนื่อง ส่วนแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมนั้น คือ การจัดตั้งชมรม การทำขนม การทำของชำร่วย และการทำเครื่องจักสาน เพื่อง่ายต่อการนำไปประพฤติปฏิบัติ และเลือกวันในการปฏิบัติ เช่น วันพระ และวันที่ทางวิทยาลัยจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระอธิการเกียรติศักดิ์ กตทีโป, วรกฤต เถื่อนช้าง และปฏิธรรม สำเนียง** ผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีล เบญจธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร พบว่า ๑) สภาพการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีล เบญจธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย ๑.๑) สภาพการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำด้านศีลและเป็นแบบอย่างทางความประพฤติดี ๑.๒) สภาพการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้อบรมสั่งสอนเยาวชนให้รักษาศีล ๑.๓) สภาพการมีส่วนในการกระตุ้นเตือนให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของการประพฤติตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ๑.๔) สภาพการมีส่วนร่วมในการสอนให้เยาวชนเข้าใจถึงรายละเอียดของคุณธรรม ๑.๕) สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตสำนึกต่อสังคมด้วยการเป็นผู้ปลูกจิตสำนึกให้คำนึงถึงประโยชน์ของสังคม และ ๒) แนวทางทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย ๒.๑) ผู้บริหารควรส่งเสริมการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ธรรมที่เป็นคุณความดีงาม สิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ ๒.๒) ผู้บริหารควรส่งเสริมสุขภาพจิตเด็กที่ดี ให้เกลียดชั่ว กลัวบาป ๒.๓) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีทักษะในการทำงานร่วมกัน มีความสามัคคี ๒.๔) ผู้บริหารควรส่งเสริมอบรมสั่งสอนของเด็กคุณและโทษของครอบครัวที่แตกแยก และ ๒.๕) ผู้บริหารควรส่งเสริมความสำคัญกับการส่งเสริมศีลธรรม ตามกติกา กฎเกณฑ์ของสังคม ที่วางไว้เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบ[๕] และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรนุช พรมจักร, จักรพงศ์ ฟองชัย และประกอบ คงยะมาศ** ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบว่า ๑. การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรม ในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย สอดคล้องตามภาวะผู้นำชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. การวิเคราะห์และสังเคราะห์กลยุทธ์ในการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมต้องเตรียมครูผู้สอน วิธีการสอน เครื่องมือการสอน เครื่องมืออุปกรณ์และกิจกรรมที่หลากหลาย ๓. จัดทำคู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรม ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วิสัยทัศน์ พันธกิจ

---

[๕]พระอธิการเกียรติศักดิ์ กตทีโป, วรกฤต เถื่อนช้าง และปฏิธรรม สำเนียง. “แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีล เบญจธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร”. *วารสารวิจัยวิชาการ*, ๕(๕) (๒๕๖๕): ๑-๒.

เป้าหมาย เนื้อหา กิจกรรม แผนการฝึกอบรม และแบบทดสอบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า การทำผิดศีลข้อที่ ๑ คือ การฆ่าสัตว์ เบียดเบียนสัตว์เป็นบาป และให้มีการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนรักษาศีลข้อที่ ๑ การทำผิดศีลข้อที่ ๒ คือ การลักขโมยเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม ให้ผู้นำชุมชนรักษาศีลข้อที่ ๒ เพื่อสร้างความสงบสุขให้กับชุมชน การผิดศีลข้อที่ ๓ เป็นการสร้างความแตกแยกภายในครอบครัว ให้ผู้นำรักษาศีลข้อที่ ๓ การทำผิดศีลข้อที่ ๔ เป็นการสร้างความแตกแยกให้กับสังคม ให้ผู้นำชุมชนปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างความสงบสุขให้กับสังคมและการทำผิดศีลข้อที่ ๕ คือ การดื่มสุราและของมึนเมา รวมถึงยาเสพติด เป็นการทำลายอนาคตของชาติ รวมถึงอุบัติเหตุที่เกิดจากเมา ให้มีการส่งเสริมให้ผู้นำรักษาศีลข้อ ๕ อย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน[๖] และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเอกนรินทร์ อาภากโร** เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล ศีลข้อ๑ พบว่า มีการอาศัยแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียน ในชุมชน มาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ศีลข้อที่ ๒ พบว่า มีการจัดกิจกรรมเก็บของได้ส่งคืนเจ้าของ ศีลข้อที่ ๓ พบว่า มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นและผู้ปกครองในการดำเนินการจัดกิจกรรม ศีลข้อที่ ๔ พบว่า มีการประยุกต์ใช้การเล่านิทานที่มีเนื้อหาสอดแทรกคติธรรม ศีลข้อที่ ๕ พบว่า มีการประยุกต์ใช้กิจกรรมนันทนาการต่างๆทั้งภายในและนอกโรงเรียน ด้านการประยุกต์ใช้หลักเบญจธรรม เบญจธรรมข้อที่ ๑ พบว่า มีการประยุกต์ใช้กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์แผ่เมตตา กิจกรรมจิตอาสา เบญจธรรมข้อที่ ๒ พบว่า มีการจัดประสบการในอาชีพต่าง ๆ เช่น การทำขนมพื้นเมือง จักสาน เบญจธรรมข้อที่ ๓ พบว่า มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมคนดีของสังคม เบญจธรรมข้อที่ ๔ พบว่า มีการส่งเสริมให้นักเรียนกล้ายอมรับความผิดเมื่อตนเองทำผิด เบญจธรรมข้อที่ ๕ พบว่า มีการประยุกต์ใช้การจัดกิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิ กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหาร ด้านปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ครูบางท่านยังขาดทักษะการใช้สื่อในการสอนที่หลากหลาย[๗]

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า เบญจศีลคือ สิ่งที่ควรละเว้นมี ๕ ประการ คือ การประพฤติตนอยู่ด้วยความดีงาม ความสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด มีการสำรวมกาย วาจา ใจของตนให้มีความสงบเรียบร้อยพูด แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่นำประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น เมื่อควบคุมกาย วาจา และใจ ตามหลักเบญจศีลนี้แล้วผู้นั้นมีความเกษมสุข

---

[๖]วีรนุช พรมจักร, จักรพงศ์ ฟองชัย และประกอบ คงยะมาศ, “การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย”. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, ๒๑(๓) (๒๕๖๔): ๑๑๕-๑๑๖.

[๗]พระเอกนรินทร์ อาภากโร. “การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”, *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, ๙(๑) (๒๕๖๑): ๘๒-๘๓.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ มีข้อเสนอแนะในเชิงยโยบาย และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผู้บริหารวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ควรนำการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมมาใช้กับกิจกรรมของทางวิทยาลัย โดยปรับรูปแบบให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบันนี้ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในวัยรุ่น

๒. ผู้บริหาร อาจารย์ นักศึกษาและผู้ปกครองควรมีการวางแผนบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบบนความร่วมมือของทุกฝ่ายและเน้นถึงการใช้เบญจศีลและเบญจธรรมในชีวิตประจำวันมากว่าการเรียนในรายวิชาจริยธรรมตามหลักสูตร

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

จากการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ผู้วิจัยเห็นว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ ที่ควรจะมีการวิจัยเพิ่มเติมเป็นการเฉพาะเจาะจงลงไปในแต่ละประเด็น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและง่ายต่อการมาวิเคราะห์ ในหัวข้อต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาการรักษาเบญจศีลและเบญจธรรมของโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองชุมแพ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของชุมชน

๒. ควรศึกษาเปรียบเทียบการรักษาศีลข้อไหนง่ายและยากที่สุดของเยาวชนในเขตอำเภอเมืองชุมแพ

๓. ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการนำหลักเบญจศีลเบญจธรรมมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ฉบับครบ ๒๐๐ ปี แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ เล่มที่ ๑-๙๑ และอรรถกถาธรรมบท

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

กรมวิชาการ. *คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย*. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา, ๒๕๓๙.

กระทรวงศึกษาธิการ. *คุณธรรมขั้นพื้นฐาน ๔ ประการ*. กรุงเทพมหานคร : เลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๐.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง. *หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรีฉบับมาตรฐานบูรณาการชีวิตวิชาธรรมวิภาค*. กรุงเทพมหานคร : เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๔.

ชัยพร วงศ์วรรณ. *การสอนค่านิยมและจริยธรรม*. คณะศึกษาศาสตร์ : สถาบันเทคโนโลยีราช มงคล, ๒๕๔๐.

ชำเลือง วุฒิจันทร์. *คุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๔.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. *จริยธรรมของเยาวชนไทย*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐.

_____. *จริยธรรมของเยาวชนไทย*. รายงานการวิจัย. ฉบับที่ ๒๑. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๒๔.

ธนิต อยู่โพธิ์. *อานิสงส์ศีล ๕*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ. *เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

บรรจง ชูสกุลชาติ. *แนวคิดในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมของปลัดกระทรวงศึกษาธิการ*. คู่มือการพัฒนาคุณธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓.

บุญมี แท่นแก้ว. *พุทธปรัชญาเถรวาท*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ.เอส พริ้นติ้ง, ๒๕๔๕.

ประภาศรี สีหอำไพ. *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ประเวศ วะสี. *ระบบการศึกษาที่คุณธรรมนำความรู้*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล นนทบุรี, ๒๕๕๐.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๔.

ผกา สัตยธรรม. *วิธีสอนจริยศึกษาและการวัดผล*. กรุงเทพมหานคร : มิตรครู, ๒๕๒๘.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). *บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). *เข้าถึงธรรม การรับศีลและการรักษาศีลที่ถูกต้อง*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

_____. *เยาวชนกับความความรอดของสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). *ศีลธรรมกับการแก้ปัญหาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๕). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____. *พระพุทธศาสนาพัฒนาคน และสังคม*. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กฟผ, ๒๕๔๐.

_____. *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ ๘).กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๑.

_____. *พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๕). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒.

_____. *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑). กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๙.

พระไพศาล วิสาโล. *พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ

พระมหาอดิศร ถิรสีโล. *คุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี). *เบญจศีลเบญจธรรม : อุดมชีวิตของมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : ต้นบุญพิมพ์ดี, ๒๕๕๕.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). *นิเทศธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.

_____. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕*. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.

สดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. *เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑*. (พิมพ์ครั้งที่ ๒๙). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สำลี รักสุทธิ์. *ศีลสุดยอดวินัยขอศาสนาพุทธ*. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาการศึกษา, ๒๕๔๓.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. *การพัฒนาและการประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมกรณีจากการปฏิบัติจริง*. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.

สิทธิโชค วรานุสันติกูล. *จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร : เม็ดทรายพริ้นติ้ง, ๒๕๕๐.

ไสว มาลาทอง. *การศึกษาจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๒.

อภิญวัฒน์ โพธิสาน. *พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๕๑.

๒) วิทยานิพนธ์

คุณาเพ็ญ กิ่งมิ่งแฮ. *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง เขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๑*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๕๓.

จรัล แก้วเปิง. *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนด้านคารวะธรรม โรงเรียนเชียงคำวิทยาคม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๖.

จำลองลักษณ์ สุจริตจันทร์. *การศึกษาพฤติกรรมด้านเบญจธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนชุมชนประชาธิปัตย์วิทยาคาร จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

จิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ. *การเสริมสร้างคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นม.๑ ที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กภาษาไทยที่พิมพ์ระหว่างปี ๒๕๔๓ ๒๕๔๕*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๘.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. *ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๖.

ประดิษฐ์ วิชัยโย. *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนคำบงพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต ๓.* วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

๓. บทความวิชาการ

พระอธิการเกียรติศักดิ์ กตทีโป. วรกฤต เถื่อนช้าง และปฏิธรรม สำเนียง. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาเบญจศีล เบญจธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, ๒๕๖๕.

พระอธิการจิรพัทธ์ ภู่เพ็ชร, พระปลัดสมชาย ดำเนิน และนวลวรรณ พูนวสุพลฉัตร. วิเคราะห์ภาวะผู้นำชุมชนตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรม. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, ๒๕๖๕.

พระเอกนรินทร์ อาภากโร. การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, ๒๕๖๑.

วาสนา เอี่ยมสิน, พระครูบวรชัยวัฒน์, จิรวัฒนา พุ่มด้วง และเดชชาติ ตรีทรัพย์. การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล เบญจธรรมของนักเรียน โรงเรียนไม้เรียงประชาสรรค์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, ๒๕๖๕.

วีรนุช พรมจักร, จักรพงศ์ ฟองชัย และประกอบ คงยะมาศ. การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, ๒๕๖๔.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือนำขอเก็บข้อมูลภาคสนาม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/๕๐๙

๖ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคขุมแพ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตฺติสาโร/ส่วนภิญโญ) นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคขุมแพ” โดยมี พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้พระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตฺติสาโร/ส่วนภิญโญ) เข้าสัมภาษณ์คณาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคขุมแพ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร,ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตฺติสาโร/ส่วนภิญโญ) ผู้วิจัย
โทร ๐๘๑-๘๗๒๓๔๘๑

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคขุมแพ

****

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ๓) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งเป็น ๒ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์ประยุกต์ใช้เบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ และเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open end) เพื่อประยุกต์ใช้เบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมุ่งนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จะไม่กระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานและสถานภาพของท่านแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ด้านการเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนา จึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อตามสภาพจริง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณและอนุโมทนาในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาส นี้ด้วย

พระครูโสภณกิตติสาร กิตฺติสาโร (ส่วนภิญโญ)
นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยชุดนี้ เพื่อสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในเชิงลึก โดยแบ่งเป็น ๒ ตอนหลักดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ เติมคำลงในช่องว่างและกรอก (√) ลงในช่อง □ ที่ตรงกับข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ชื่อ.....นามสกุล.....ฉายา.....

๑.๒ เพศ

□ บรรพชิต □ คฤหัสถ์ □ ชาย □ หญิง

๑.๓ การศึกษา

□ นักธรรมชั้น.....
□ เปรียญธรรม.....
□ ประถมศึกษา
□ มัธยมศึกษา
□ อนุปริญญา
□ ปริญญาตรี
□ ปริญญาโท
□ ปริญญาเอก
□ อื่น ๆ (ระบุ).....

๑.๔ ประสบการณ์ปฏิบัติธรรม

□ ต่ำกว่า ๕ ปี ลงมา
□ ระยะ ๖ - ๑๐ ปี
□ ตั้งแต่ ๑๐ ปี ขึ้นไป
□ มากกว่า ๑๑ ปีขึ้นไป

สัมภาษณ์ที่.....

วัน..... เดือน..... ปี .....ที่ให้สัมภาษณ์...

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์

๑. ความเข้าใจในหลักเบญจศีลและเบญจธรรม

๑.๑ หลักเบญจศีลมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

๑.๒ หลักเบญจธรรมมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

๑.๓ การรักษาศีล ๕ มีประโยชน์อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ปัญหาในการรักษาศีล ๕ มีอะไรบ้าง ? และท่านมีแนวทางแก้ปัญหาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ปัญหาในการปฏิบัติเบญจธรรม เป็นอย่างไร ? และท่านมีแนวทางแก้ปัญหาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔. ท่านมีแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมหลักเบญจศีลเบญจธรรมอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

๖. ข้อเสนอแนะทั่วไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕)

สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕)

สัมภาษณ์คณาจารย์วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕)

สัมภาษณ์คณาจารย์วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕)

สัมภาษณ์คณาจารย์วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕)

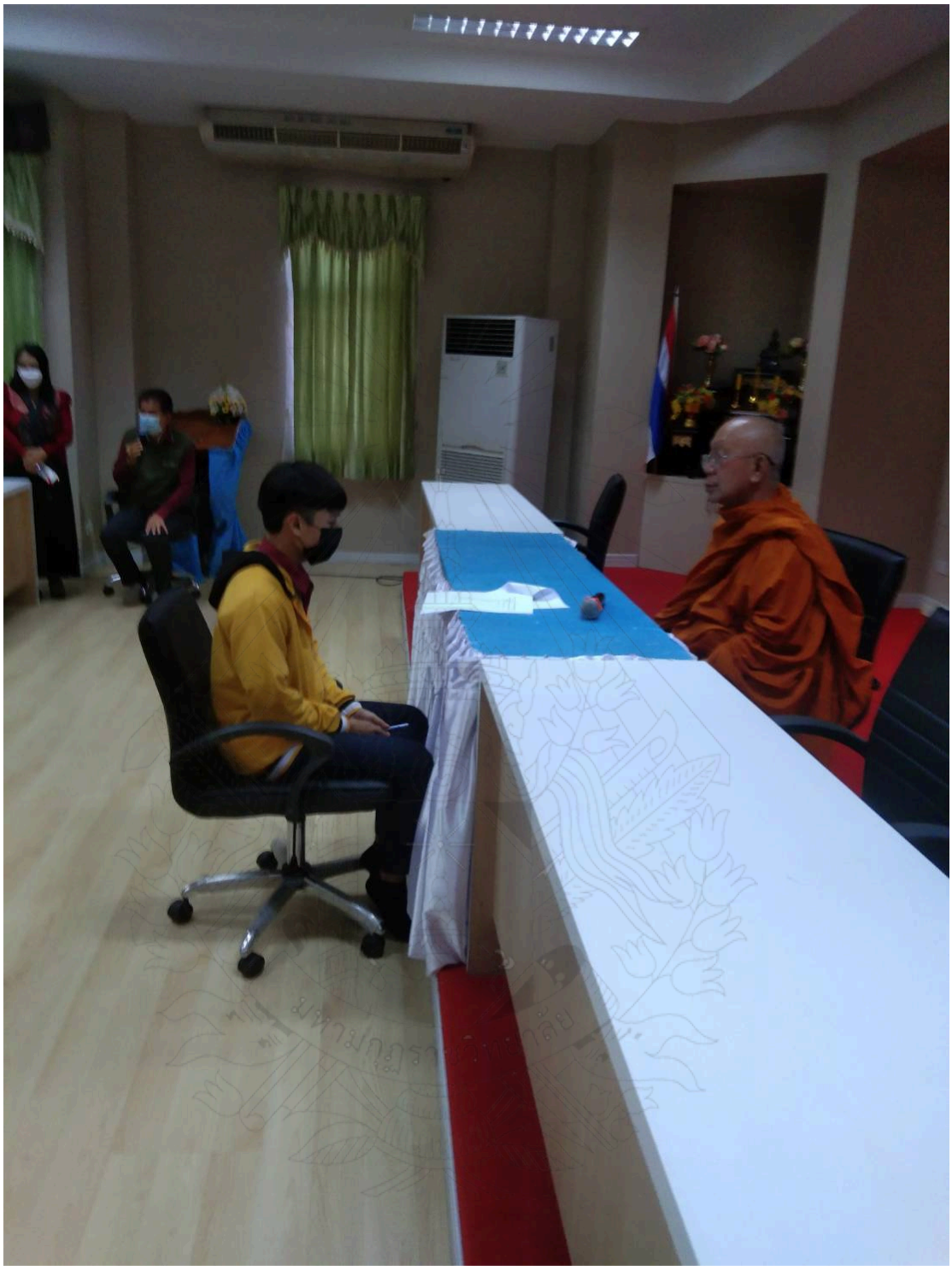
สัมภาษณ์คณาจารย์วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕)

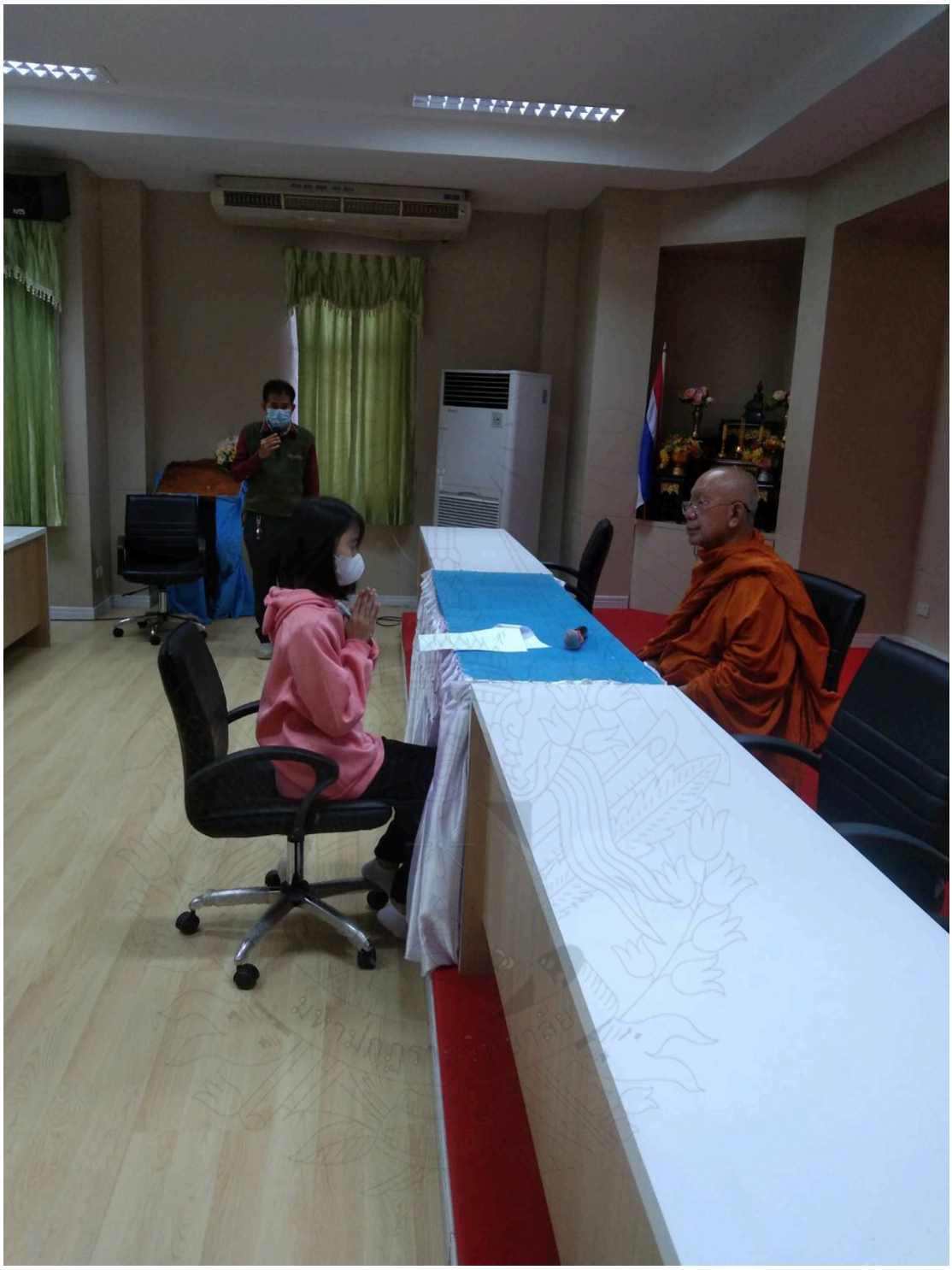
สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕)

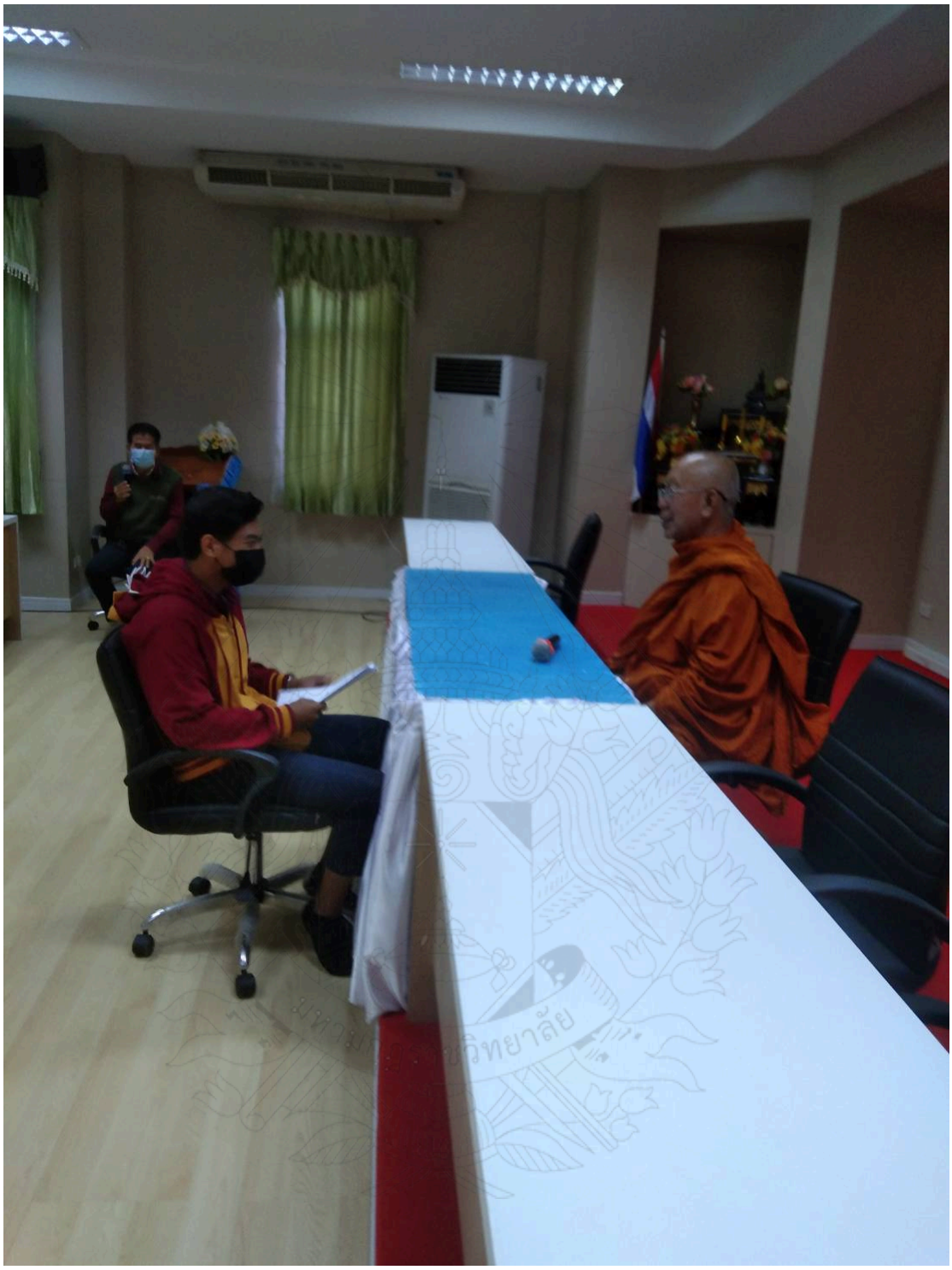
สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕)

สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕)

สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕)

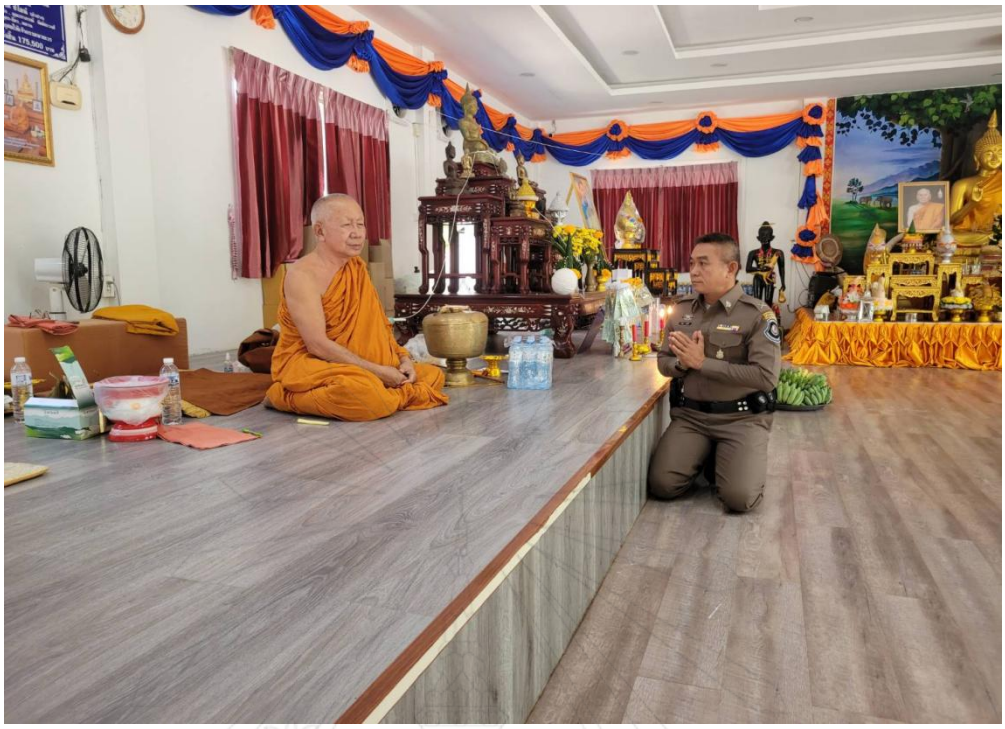
สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕)

สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕)

สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕)

สัมภาษณ์ตำรวจอำเภอชุมแพ (วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖)

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนอำเภอชุมแพ (วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖)

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนอำเภอชุมแพ (วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖)

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนอำเภอชุมแพ (วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา สกุล : พระครูโสภณกิตติสาร กิตฺติสาโร (ส่วนภิญโญ)

วัน/เดือน/ปีเกิด : วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๙

ชาติภูมิ : จังหวัดเลย

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดป่าศรีบุรี อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ๔๐๑๓๐
Tel. ๐๘๑-๘๗๒๓๔๘๑

การศึกษา : น.ธ.เอก สำนักเรียนวัดประสิทธิ์ไพศาล อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๑๒ : สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสโมสรวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเลย

พ.ศ. ๒๕๑๔ : สำเร็จการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง วิทยาลัยครูเลย

พ.ศ. ๒๕๔๖ : สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี (ศน.บ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

หน้าที่การงานปัจจุบัน : เจ้าอาวาสวัดป่าศรีบุรี เจ้าคณะอำเภอชุมแพ-ภูผาม่าน (ธ) อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น